T.C
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

GENCER KONDAL İŞ MODELİ VE KEÇE TASARIMLARI

Emine KONDAL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Emine KETENCİOĞLU

Çankırı - 2022

T.C
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

GENCER KONDAL İŞ MODELİ VE KEÇE TASARIMLARI

Emine KONDAL
ORCID: 0000-0002-4686-2357

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Emine KETENCİOĞLU

Program: Sanat ve Tasarım

Çankırı - 2022

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	i
TEZ KABUL VE ONAY	ii
ÖNSÖZ	iii
ABSTRACT	v
TANIMLAMALAR	vi
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ	vii
GİRİŞ	**1**
BÖLÜM I	**8**
1.1. Keçe'nin Tanımı Ve Tarihçesi	8
1.1.1. Keçe'nin Tanımı	8
1.1.2. Keçe'nin Tarihçesi	8
1.1.2.1. Hunlar Dönemi	9
1.1.2.2. Göktürkler Dönemi	15
1.1.2.3. Uygurlar Dönemi	16
1.1.2.4. Anadolu Selçuklu Dönemi	19
1.1.2.5. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi	23
1.2. Keçeciliğin İlk Yapılış Öyküsü Ve Keçenin Pirleri	25
1.3. Keçe'nin Hammaddesi	26
1.4. Keçe'nin Ekolojik Özellikleri	28
1.5. Keçe Yapımında Kullanılan Araçlar Ve Gereçler	29
1.5.1. Bıçak	29
1.5.2. Boya Kazanı	29
1.5.3. İbrik	30
1.5.4. Hasır	31
1.5.5. Çubuk (çıbık, sepki-sepke, çırpı-çirpi)	32
1.5.6. Süpürge	32
1.5.7. Kantar	33
1.5.8. Sabun	33
1.5.9. Kalıpleş (kalıppeş)	34
1.5.10. Tepme Makinesi	34
1.5.11. Pişirme Makinesi	36
1.5.12. Tarama Makinesi	36
1.5.13. Kalıp İpi (Lastik-halat)	37
1.5.14. Sırık (sopa)	37
1.5.15. Başlık Kalıpları	37
1.5.16. Küçük Tepme Makinesi	38
1.5.17. Kalbur	39
1.5.18. Tarak	39

BÖLÜM II 40
2.1. Geleneksel Keçe Bilgisi Ve Güncel Tasarımlar..... 40
2.2. Gencer Kondal İş Modeli..... 45
2.2.1. Gencer Kondal'ın Kısa Özgeçmişi..... 45
2.2.2. Gencer Kondal Hakkında Genel Bilgi 45
2.2.3. Gencer Kondal'ın Keçeciliğe Sağladığı Katkı Ve Çalışmalar..... 47
2.2.3.1. Yalvaç Keçe Evi..... 53
2.2.3.2. Gencer Kondal'ın Keçe Atölyesi 57
2.3. Keçe Yapımında Uygulanan Ortak Olan Ön Aşamalar 61
2.3.1. Yünün Hazırlanma İşlemi 61
2.3.1.1. Yünün Kırkılması..... 61
2.3.1.2. Yünün Yıkanması 63
2.3.1.3. Yünün Kabartılması 63
2.3.2. Yünün Boyanması..... 64
2.3.3. Naaşlık Hazırlama İşlemi..... 68
2.3.4. Yün Saçma Ve Hasır Bağlama İşlemi..... 71
2.3.5. Tepme Ve Pişirme İşlemi..... 74
2.3.5.1. Alt-Üst İşlemi..... 76
2.3.5.2. Kapaklama İşlemi 76
2.3.5.3. Kurutma İşlemi..... 82
2.4. Gencer Kondal Keçe Atölyesi'nde Yapılan Keçe Çalışmaları 83
2.4.1. Naaşsız (Düz) Keçe..... 83
2.4.2. Naaşlı Keçe 85
2.4.3. Geleneksel Naaşlık Motifleri 89
2.4.3.1. Tavan Arası 89
2.4.3.2. Yıldız..... 89
2.4.3.3. Kıvırma 90
2.4.3.4. Çimen 90
2.4.3.5. Lamba..... 90
2.4.3.6. Ördek Ayağı 91
2.4.3.7. Koç Boynuzu..... 91
2.4.3.8. Zini motifi (Tavan Arası Ve Yıldız) 92
2.4.3.9. Göz..... 92
2.4.3.10. Baklava Dilimi Ve Zini Motifi..... 92
2.4.3.11. İbrik, Çaydanlık (Desti) 93
2.4.3.12. Kenarları Kıvırmalı İkileme (Kenarlı Kıvırma)..... 93
2.4.3.13. Zincir..... 94
2.4.3.14. Kırık Üçleme..... 94
2.4.3.15. Kaz Ayağı..... 94
2.4.3.16. İkileme Ve Kulak 95
2.4.3.17. Kaz Ayağı (4 Motifli) 95
2.4.4. Kepenek Yapımı..... 96
2.4.5. Sikke Yapımı..... 104

2.4.6. Çadır Yapımı 105
2.4.7. Yelek Yapımı 109
2.4.8. Ortopedik Terlik Yapımı 109
2.4.9. Kırlent Yapımı 110
2.4.10. Hediyelik Eşyalar ve Aksesuarlar 111
2.4.11. Gencer Kondal'ın Yapmış Olduğu Ürün Kataloğu 114

BÖLÜM III 163
3.1. Kondal'ın Açtığı Sergi Ve Workshoplar 163
3.2. Kondal'ın Verdiği Eğitimler 164
3.3. Kondal'ın Ticaret Yaptığı Ülkeler 165

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 167
KAYNAKÇA 170
ÖZGEÇMİŞ 174

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım "Gencer Kondal İş Modeli ve Keçe Tasarımları" adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

04 / 03 / 2022

İmza

Emine Kondal

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Emine Kondal tarafından hazırlanan "Gencer Kondal İş Modeli ve Keçe Tasarımları" başlıklı bu çalışma, 04/03/2022 tarihinde yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman : Dr. Öğr. Üye Emine Ketencioğlu İmza: ……..

Üye : Prof. Dr. Aysen Soysaldı İmza: ……..

Üye : Doç. Dr. Mustafa Genç İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 202.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı

Prof. Dr. M. Emin SOYDAŞ

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

El sanatları içinde köklü bir geçmişe sahip keçe ve keçecilik unutulmaya yüz tutmuş kültürel değerlerimizden ve geleneksel sanatlarımızdan biridir. Keçe ve keçeciliğin günümüzde sayıları azalan ustalar varlığını sürdürmektedir.

Bu araştırma, "Gencer Kondal İş Modeli Ve Keçe Tasarımları" ortaya koymak amacıyla yapılmıştır.

Keçe ustası Hasan Hüseyin ve Gencer Kondal'ın keçecilik mesleği ve keçe sanatı hakkındaki katkılarını, görüşlerini tespit etmek ve seçilen keçe ürünlerin incelenmesi üzerine yapılan araştırmada keçe ve keçeciliğin tarihi ve kültürünün tanıtılıp, özünün korunması, tasarım ve yeniliklerle tekrar canlandırılmasında, gelecek kuşaklara aktarılmasında bu alanda ileride yapılacak çalışmalar için yararlı bir kaynak oluşturmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın her aşamasında çok büyük sabır ve özveri göstererek atölyesinin kapılarını açan, her türlü bilgi, birikim ve tecrübelerini aktaran babam Gencer Kondal'a ve dedem Hasan Hüseyin Kondal'a, tez çalışma sürecim boyunca destek ve katkılarından, göstermiş olduğu hoşgörü ve sabırdan dolayı danışmanım sayın Dr. Öğr. Üyesi. Emine Ketencioğlu' na, maddi ve manevi her zaman yanımda olan her türlü fedakârlıkları gösteren, her konuda desteğini, dualarını hep yanımda hissettiğim annem Dilek Kondal ve kardeşlerim Dilara Şeyma Kondal, Zeynep Leman Kondal, Hasan Hüseyin Kondal'a sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Çankırı, 2022

Emine KONDAL

ÖZET

Tezin Başlığı **:** Gencer Kondal İş Modeli Ve Keçe Tasarımları

Tezin Yazarı **:** Emine Kondal

Danışman **:** Dr. Öğretim Üyesi Emine Ketencioğlu

Anabilim Dalı **:** Sanat Ve Tasarım Anabilim Dalı

Tezin Türü **:** Yüksek Lisans

Sanat ve zanaat toplumun kültürel mirasını oluşturmaktadır. Bilgi, birikim tecrübe farklı coğrafyada yaşayanlar, üretim ve tüketim ile yaşam biçimlerini şekillendirmekle birlikte kültürlerini oluşturmaktadırlar. Endüstrileşme ve küreselleşmeyle birlikte, kültürel mirasımız olarak keçeciliğin üretim ve tüketim biçimini olumsuz etkileyerek yok olmasına neden olmaktadır. Yok olmaya yüz tutmuş keçe ve keçeciliğin kendi özünü kaybederek zaman ve değişimle diğer kültürlerle aynılaşmasına neden olmuştur. Ekolojik bir malzeme olan keçe, bugün çağdaş sanat ve tasarım bilgi ve becerisiyle tasarım ve yaratıcılıkta gelişme göstermiştir. Teknolojik çağla birlikte geçmişte yapılan keçe ürünleri yer yaygısı, kepenek, sikke, çadır iken günümüzde kaban, ayakkabı, kuşak, şal, şapka, duvar panosu gibi ürünlerle yerini almıştır. Bu tezde, keçe'nin tanımı ve tarihçesi, keçeciliğin ilk yapılış öyküsü, keçe üretiminde kullanılan ham madde, keçe'nin ekolojik özellikleri, araç-gereçlerine yer verilmiştir. Gencer Kondal'ın iş modeli üzerine hazırlanan bu tez, somut olmayan kültürel mirasımız olan keçe ve keçeciliği yeniden canlandırmayı amaçlamaktadır. Gencer Kondal'ın iş modeli ve keçe atölyesi, Kondal'ın keçe yapımında ortak olan ön hazırlık aşamaları yünün hazırlanması, boyanması, naaşlık hazırlanması, saçma ve saçılması ve Gencer Kondal'ın atölyesinde yapılan keçe çalışmaları ile Kondal'ın açtığı sergi ve workshoplar, verdiği eğitimler, ticaret yaptığı ülkelere bu tezde yer verilmiştir. Gencer Kondal'ın atölyesinde yapılan giysi ve giysi aksesuarları ile ev tekstil ürünleri ve benzeri bazı sanatsal uygulamaları fotoğraflarla desteklenmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda Gencer Kondal'ın iş modeli ile yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan keçeciliğin yeniden canlandırılmasına katkı sağlanmıştır.

Anahtar Kelime: Somut Olmayan Kültürel Miras, Keçe, Keçecilik, Gencer Kondal

ABSTRACT

Thesis Title **:** Gencer Kondal’s Business Model And Felt Designs

Author of the Thesis **:** Emine Kondal

Supervisor **:** Asst. Prof. Dr. Emine Ketencioğlu

Department **:** Art and Design Department

Type of Thesis **:** Master’s

Arts and crafts constitute the cultural heritage of the society. People living in different geographies with knowledge, experience and experience shape their culture as well as shape their lifestyles with production and consumption. Along with industrialization and globalization, felt making as our cultural heritage negatively affects the way of production and consumption, causing it to disappear. Felt and felt making, which is on the verge of extinction, lost its essence and became identical with other cultures with time and change. Felt, an ecological material, has developed in design and creativity with contemporary art and design knowledge and skills. While felt products made in the past with the technological age were floor mats, shutters, coins, tents, today they have taken their place with products such as coats, shoes, belts, shawls, hats, and wall panels. In this thesis, the definition and history of felt, the story of the first making of felt, the raw material used in felt production, ecological properties of felt, tools and equipment are included. This thesis, based on Gencer Kondal's business model, aims to revive our intangible cultural heritage, felt and felt making. Gencer Kondal's business model and felt workshop, Kondal's common pre-preparation stages in felt making, preparation of wool, dyeing, naaşlık preparation, scattering and scattering, felt works made in Gencer Kondal's workshop, exhibitions and workshops opened by Kondal, The trainings and the countries with which it trades are included in this thesis. Clothing and clothing accessories, home textile products and some similar artistic applications made in Gencer Kondal's workshop are supported by photographs. In line with the information obtained, Gencer Kondal's business model contributed to the revival of felt making, which is in danger of extinction.

Keywords: Intangible Cultural Heritage, Felt, Felt Making, Gencer Kondal

TANIMLAMALAR

Çadır : "*Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak, çerge, oba, otağ*" (tdk.gov.tr).

Hallaçlama : Yün ya da pamuğu açan, kabartan ve temizleyen bir işlem (Ilgın, 2011, s. 7).

Keçecilik : Keçecinin yaptığı iş (Ilgın, 2011, s. 8).

Keçeleşmek : *"Yün lifinin sıcaklık, nem ve basınç altında birbirine kenetlenerek kıllar arasında bir yapışma meydana gelmesine denmektedir"* (Özyer, 2012, s.7).

Kırkım : Yünün hayvanların üzerinden kesilerek alınması işlemi (Ilgın, 2011, s. 7).

Kurgan : İlk çağda mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe (tdk.gov.tr).

Külah : *"Genellikle keçeden yapılmış, daha çok erkeklerin giydiği, ucu sivri veya yüksek başlık"* (tdk.gov.tr).

Perdahlama : Son ütüleme amaçlı bir bitim işlemi (Ilgın, 2011, s. 8).

Pıtrak : **"***Daha çok halı ve kilim gibi dokumalarda kullanılan, dikenli bir bitki tohumu olan pıtrağın biçimine benzer bir motif"* (Ilgın, 2011, s.8).

Pıtrak temizleme : *"Taranmış yün iplikçiliğinde istenmeyen maddelerin yünden mekanik olarak temizlenmesi"*(Ilgın, 2011, s.8).

Sikke : Bir karıştan üç parmak kadar uzun ve düz olan tepesine doğru biraz daralan, çoğunlukla Mevlevi dervişlerinin giydiği özel bir keçe külah türü (Ilgın, 2011, s. 9).

Yapağı : Baharda koyunun üzerinden toplanmış olan kışlık yün (Ilgın, 2011, s. 10).

Zanaat : İnsanların maddeyle ilgili ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan ve öğrenimle birlikte tecrübe ve ustalık gerektiren iş (Ilgın, 2011, s. 10).

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Eyer örtüsü 11
Fotoğraf 2. Noin-ula'da çıkarılan eyer örtüsü..... 11
Fotoğraf 3. "*Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan tepme keçe örtüden detay"* 12
Fotoğraf 4. "Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan tepme keçe örtüde bulunan fantastik yaratık"..... 12
Fotoğraf 5. Altay Başadar kurganından çıkarılan tepme keçe eyer örtüsünden detay..... 13
Fotoğraf 6. Beşinci Pazırık kurganından bulunmuş keçe kuğu 13
Fotoğraf 7. Birinci Pazırık kurganından eyerle birlikte kayış ve göğüslük 14
Fotoğraf 8. "*Altay beşinci Pazırık kurganından keçe eyer örtüsü"* 14
Fotoğraf 9. Keçe eyer örtüsü..... 15
Fotoğraf 10. Aslan başı motifi ile bezenmiş bir tepme keçe örtünün bordüründen detay 15
Fotoğraf 11. Keçe yaygı ve şapkalar..... 17
Fotoğraf 12. Uygurlar dönemine ait bir freskte kullanılan keçe yargı..... 18
Fotoğraf 13. Mani rahiplerinin kullandığı keçe şapkalar..... 19
Fotoğraf 14. Hoço'dan keçe şapkalı figür..... 19
Fotoğraf 15. Varka ve Gülşah minyatürleri arasında yer alan bezemeli çadır..... 20
Fotoğraf 16. Varka ve Gülşah minyatürleri arasında yer alan at figürü 21
Fotoğraf 17. Varka savaşıyor. Varka ve Gülşah 22
Fotoğraf 18. Varka Gülşah'a veda ediyor. Varka ve Gülşah..... 22
Fotoğraf 19. 1582 şenliklerinde keçecilerin sunduğu iki maskeli oyuncu..... 23
Fotoğraf 20. *"Osmanlı döneminde tepme keçe tekniğinin uygulandığı bazı başlıklar"* 23
Fotoğraf 21. *"Dini grupların giydikleri başlıklar "Osmanlı dönemi""*..... 24
Fotoğraf 22. Türk ordusunun kafkasya seferinde yeniçerilerin giydiği keçe başlıklar 25
Fotoğraf 23. Yeniçerilerin kullandıkları keçe başlık türleri..... 25
Fotoğraf 24. Yün lifinin enine kesiti..... 27
Fotoğraf 25. Yün lifinin bileteral strükturu..... 28
Fotoğraf 26. Bıçak..... 29
Fotoğraf 27. Boya kazanı..... 30
Fotoğraf 28. İbrik..... 30
Fotoğraf 29. Hasır döşeme..... 31
Fotoğraf 30. Hasır 32
Fotoğraf 31. Çırpı..... 32
Fotoğraf 32. Süpürge..... 33
Fotoğraf 33. Kantar..... 33
Fotoğraf 34. Sabun..... 34
Fotoğraf 35. Kalıpleş..... 34
Fotoğraf 36. Tepme makinesi 35

Fotoğraf 37. Pişirme makinesi 36
Fotoğraf 38. Tarama makinesi 36
Fotoğraf 39. Kalıp ipi 37
Fotoğraf 40. Sırık (sopa) 37
Fotoğraf 41. Başlık kalıpları 38
Fotoğraf 42. Küçük tepme makinesi 38
Fotoğraf 43. Kalbur 39
Fotoğraf 44. Tarak 39
Fotoğraf 45. Keçe ustası Kadir Nazilli 43
Fotoğraf 46. Keçe ustası Ahmet Yaşar Kocataş 44
Fotoğraf 47. Keçe ustası Mehmet Çırağ 44
Fotoğraf 48. Hasan Hüseyin ve Gencer usta 45
Fotoğraf 49. Keçe ustası Hasan Hüseyin Kondal 46
Fotoğraf 50. Yalvaç Belediye Başkan Yardımcılığı (encümenağası) 48
Fotoğraf 51. Somut Olmayan Kültürel Miras Çalıştayı 49
Fotoğraf 53. "Nemez A Teremtö Kelme" adlı kitabında Kondal'ın Keçe Sanatı" ... 50
Fotoğraf 54. Ülke'nin Alın Teri programından bir kesit 51
Fotoğraf 55. Kanal 32 programından bir kesit 51
Fotoğraf 56. Kanal 32 programından bir kesit 51
Fotoğraf 57. TRT 1 programından bir kesit 52
Fotoğraf 58. 15.Uluslararası Büyükçekmece kültür ve sanat festivali 52
Fotoğraf 59. Yeşil Doğa programından bir kesit 53
Fotoğraf 60. Yalvaç keçe evi açılışı 53
Fotoğraf 61. Keçe evi han görseli 54
Fotoğraf 62. Keçe evi odası 54
Fotoğraf 63. Sergide kullanılan halılar 55
Fotoğraf 64. Sergide kullanılan halılar 56
Fotoğraf 65. Keçe çalışması 57
Fotoğraf 66. Keçe atölyesi'nin dıştan görünümü 58
Fotoğraf 67. Kondal keçe ve keçecilik atölyesi 59
Fotoğraf 68. İki bloğu birleştiren ikinci kat 60
Fotoğraf 69. Atölye'nin önündeki boş alan 60
Fotoğraf 70. Yün 61
Fotoğraf 71. Kırkım işlemi 62
Fotoğraf 72. Kırkılan yünlerin dışarda saçılması 62
Fotoğraf 73. Tarama makinesinden çıkarılan yün 64
Fotoğraf 74. Sentetik boyalarla renklendirilmiş yünler 66
Fotoğraf 75. Renkli yün 66
Fotoğraf 76. Keçe kumaşların kazanda boyanması 67
Fotoğraf 77. Sopa yardımıyla keçe kumaşlar kazana basılması 68
Fotoğraf 78. Boyanan keçe kumaşların kurutulması 68
Fotoğraf 79. Naaşlıkların sarılması 69
Fotoğraf 80. Düz kesim kırtıklı kesim 69

Fotoğraf 81. Naaşlık kesim işlemi 70
Fotoğraf 82. Naaş döşeme işlemi 71
Fotoğraf 83. Hasan Hüseyin ve Gencer ustaların yün saçma işlemi 72
Fotoğraf 84. Naaşlar yerleştikten sonra yün saçılma işlemi 73
Fotoğraf 85. Hasırın rulo yapılarak sarılma işlemi 74
Fotoğraf 86. Hasırın bağlanma işlemi 74
Fotoğraf 87. Pişirme makinesi 75
Fotoğraf 88. Altta kalan naaşlı deseni üstte çevirmesi 76
Fotoğraf 89. Alt-üst işlemi ve beyaz boşlukların düzeltilmesi 77
Fotoğraf 88. Kenarları kapaklanması 78
Fotoğraf 90. Köşelerin yuvarlanması 78
Fotoğraf 91. Yün ekleme 79
Fotoğraf 92. Köşesi yuvarlanarak kontrol edilmesi 79
Fotoğraf 93. Tüm yüzünü pişirme işlemi 80
Fotoğraf 94. Tepilme makinesinden çıkan keçe 81
Fotoğraf 95. Ön–arka kontrolü 81
Fotoğraf 96. Rulo yaptıktan sonra kenarları sıcak su ve sabunla ovulur 82
Fotoğraf 97. Kurutma aşaması 82
Fotoğraf 98. Kurutma işlemi 83
Fotoğraf 99. Naaşsız (düz) keçe 84
Fotoğraf 100. Naaşsız (düz) keçe kalınlığı 84
Fotoğraf 101. Naaşsız keçe 85
Fotoğraf 102. Naaşlı keçe motifleri 86
Fotoğraf 103. Naaş döşeme işlemi 86
Fotoğraf 104. Naaşlı keçe kompozisyon düzenlemeleri 87
Fotoğraf 105. Naaşlı keçe kompozisyon düzenlemeleri 88
Fotoğraf 106. Tavan arası motifi 89
Fotoğraf 107. Yıldız motifi 89
Fotoğraf 108. Kıvırma 90
Fotoğraf 109. Çimen 90
Fotoğraf 110. Lamba 91
Fotoğraf 111. Ördek ayağı 91
Fotoğraf 112. Koç Boynuzu 91
Fotoğraf 113. Tavan arası ve yıldız 92
Fotoğraf 114. Göz 92
Fotoğraf 115. Baklava dilimi ve zini 92
Fotoğraf 116. İbrik 93
Fotoğraf 117. Kenarlı kıvırma 93
Fotoğraf 118. Zincir 94
Fotoğraf 119. Kırık üçleme 94
Fotoğraf 120. Kaz ayağı 95
Fotoğraf 121. İkileme Ve Kulak 95
Fotoğraf 122. Kaz Ayağı 95

Fotoğraf 123. Kepenek 96
Fotoğraf 124. Ön Ve Arka Kısım Yünlerin Serpilmesi 97
Fotoğraf 125. Ön ve arka kısım yünlerin serpilmesi 98
Fotoğraf 126. Köşelere eksik yün tamamlama 98
Fotoğraf 127. Köşeleri yuvarlama işlemi 98
Fotoğraf 128. Kapaklanma İşleminden Sonra Didikleme 99
Fotoğraf 129. Temiz Bir Kat Yün Döşenir 99
Fotoğraf 130. Naaşlıkların yerleştirilmesi 100
Fotoğraf 131. Naaşlıkların yerleştirilmesi 100
Fotoğraf 132. Kepeneğin içinin açılması 101
Fotoğraf 133. İçi Açılan Kepenekler 101
Fotoğraf 134. Kepenek Pişime İşlemi 101
Fotoğraf 135. Tüm yönleriyle pişirme işlemi 102
Fotoğraf 136. Alt eteğinden bıçakla kesilmesi 102
Fotoğraf 137. Kenarların ovulması 103
Fotoğraf 138. Kepenek 103
Fotoğraf 139. Sikke çeşitleri 104
Fotoğraf 140. İskeletinin yapılma aşaması 105
Fotoğraf 141. Çadır 106
Fotoğraf 142. Dış Kısmını Kaplama Aşaması 106
Fotoğraf 143. Çadırın İç Kısmı 106
Fotoğraf 144. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde kullanılan üst ve kenar motifleri 107
Fotoğraf 145. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde obanın tepeden görünümü 107
Fotoğraf 146. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde kullanılan çadırın iç kısmında bulunan motifler 108
Fotoğraf 147. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde kullanılan çadırlar ve bayraklar 108
Fotoğraf 148. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisindeki kullanılan çadırlar ve bayraklar 109
Fotoğraf 149. Yelek çeşitleri 109
Fotoğraf 150. Ortopedik terlik ve ortopedik bebek ayakkabısı 110
Fotoğraf 151. Kırlent ön ve arkadan görünüm 110
Fotoğraf 153. Kitap ayracı 111
Fotoğraf 154. Takımlı halı ve kırlent çalışması 112
Fotoğraf 155. İğneli Geyik Pano 112
Fotoğraf 156. Mustafa Kemal Atatürk'ün Portre Çalışması 113
Fotoğraf 157. İğneli Keçe Halı Tasarımları 113
Fotoğraf 158. Keçe Sabunlar 114
Fotoğraf 159. İpek şal üzerine Keçe ve Ebru 115
Fotoğraf 160. Mini kepenekler 116
Fotoğraf 161. Keçe bel kuşağı 117
Fotoğraf 162. Ecoprint baskı kaban 118

Fotoğraf 163. Ecoprint baskı şal 119
Fotoğraf 164. Keçeden şapka-eldiven-kaban 120
Fotoğraf 165. Araba koltuk minderi (Takım lisanslı ürün) 121
Fotoğraf 166. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın portre çalışması 122
Fotoğraf 167. Tavus kuşu motifli yer yaygısı 123
Fotoğraf 168. Çanta 124
Fotoğraf 169. Bot 125
Fotoğraf 170. Çadırlarda kullanılan desen motifleri 126
Fotoğraf 171. Zeugma "Çingene Kız" 127
Fotoğraf 172. Mozaik balıklar 127
Fotoğraf 173. Üç boyutlu Gül ve Lavanta 128
Fotoğraf 174. Kurt portresi 129
Fotoğraf 175. Yer Yaygısı 130
Fotoğraf 176. Yatak keçesi 131
Fotoğraf 177. Yer yaygısı 132
Fotoğraf 178. Yer yaygısı 133
Fotoğraf 179. Köpek portresi 134
Fotoğraf 180. Seccade 135
Fotoğraf 181. Seccade 136
Fotoğraf 182. Seccade 137
Fotoğraf 183. Kedi yuvası 138
Fotoğraf 184. Yer yaygısı 139
Fotoğraf 185. Yer yaygısı 140
Fotoğraf 186. Yer yaygısı 141
Fotoğraf 187. Yer yaygısı 142
Fotoğraf 188. Mustafa Kemal Atatürk'ün portre çalışması 143
Fotoğraf 189. Mustafa Kemal Atatürk'ün portre çalışması 144
Fotoğraf 190. Mustafa Kemal Atatürk'ün portre çalışması 145
Fotoğraf 191. Portre çalışması 146
Fotoğraf 192. Mustafa Kemal Atatürk tablo çalışması 147
Fotoğraf 193. Seyit Onbaşı tablosu. 148
Fotoğraf 194. Yer yaygısı 149
Fotoğraf 195. Yer yaygısı 150
Fotoğraf 196. Yer yaygısı 151
Fotoğraf 197. Yer yaygısı 152
Fotoğraf 198. Yer yaygısı 153
Fotoğraf 199. Yer yaygısı 154
Fotoğraf 200. Yer yaygısı 155
Fotoğraf 201. Yer yaygısı 156
Fotoğraf 202. Yer yaygısı 157
Fotoğraf 203. Şapka 158
Fotoğraf 204. Yer yaygısı 159
Fotoğraf 205. Yer yaygısı 160

Fotoğraf 206. Su kemerleri tablo çalışması 161
Fotoğraf 207. Türkiye Okçuluklar Federasyonuna yapılan bayrak ve sancaklar ... 162
Fotoğraf 208. Keçe tanıtımı 163
Fotoğraf 209. Keçe tanıtımı 164
Fotoğraf 210. Keçe Eğitimi..... 165
Fotoğraf 211. Kırlent..... 166
Fotoğraf 212. Yoga Minderi 166

GİRİŞ

İlk insan dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren yaşamak için, temel ihtiyaçlarını karşılanması gerektiğinin bilincinde olmuştur. Yemek, barınmak, giyinmek yaşamın temelini oluşturmaktadır. İnsan bu ihtiyaçlarını karşıladıkça yaşamsal deneyimini arttırmış, varlığının doğası gereği en iyisini başarma ve en güzeline sahip olma duygusunu geliştirmiştir. Zaman içerisinde sosyalleşen insan, ortak değerlerini birbirlerinden etkilenerek oluşturmuş, bunun sonucunda kültür ortaya çıkmıştır (Küçükkurt & Oyman, 2018, s. 29).

"Kültür bir toplumun kimliğini ifade etmektedir. Bu kimlikte; yaşam tarzı, giyim kuşamı, alışkanlıkları, günlük kullanım eşyaları, sözlü ve yazılı edebiyatı gibi sanat özelliği taşıyan bütün maddi ve manevi değerleri bulundurmaktadır. İnsanların bu ruhsal gelişmeleriyle birlikte günlük hayatlarında kullandıkları eşyaları üretmeleri zanaatı doğurmuş, el becerilerinin tecrübeyle birleşmesiyle ustalık ortaya çıkmış" (Küçükkurt & Oyman, 2018, s. 29).

Ustalar kültürel birikimleri, tecrübeleriyle birlikte ürettikleri ürünler sayesinde çeşitli zanaatları meydana getirmişlerdir.

"Halıcılık, kilimcilik, cicim, zili, sumak, kumaş dokumacılığı, yazmacılık, çinicilik, seramik, çömlekçilik, işleme sanatı, oya yapımcılığı, taş ve deri işçiliği, oymacılık, takı ve süs taşları işçiliği, bakırcılık, sepetçilik, semercilik, maden işçiliği, arabacılık, keçe yapımcılığı vb. geleneksel Türk El Sanatlarının içinde yer alır"(Begiç, 1999, s.1).

Türk el sanatlarında önemli bir yere sahip olan keçe, uzun bir dönem göçebe hayatını tercih etmiş ve hayvancılığa önem vermiş Türklerin yaşamında, kullanım alanı ve üretiminin yaygınlaşarak geleneksel yaşamlarında sıklıkla kullanılmıştır. Keçe, Türklerin yaşamında ihtiyaçlarının sonucunda ortaya çıkmış ve günlük yaşamlarının bir parçası olmuştur. Başlangıçta keçe estetik kaygıyla değil, işçiliği ve işlevselliği ile ön plana çıkmıştır.

Endüstrileşme ve küreselleşme sonucu, büyük ölçekli üretim-tüketim biçimleri, kültürlerde olumsuz etkilenmelere dolayısı ile geleneksel, sanat ve zanaatlarının ortadan yok oluşuna sebep olmaktadır. Toplumda yerelliğinin ve kültür mirasın yok

olması, o kültürün özünü kaybetmesine, küreselleşmenin etkisiyle diğer kültürlerle benzerlik göstermesinde önemli bir etken olarak görülmektedir. Her geçen gün toplumda görülen değişim ve gelişmeler bazı gelenek değerlerin terk edilmesine neden olurken, bilimsel çalışma ve yönlendirmeler yeterince yapılmadığı için bin bir emekle üretilen birçok maddi kültür varlığı da günden güne "tamamen yok olmayla" karşı karşıya kalmıştır.

Talebin azalmasıyla, ustaların işlerine devam edememesi, sayılarının azalması ve yetişen yeni çırakların olmaması gibi etkenlerle, keçeciliğin ve keçe kültürünün geleneksel yapım ve ustalık bilgisinin, sanat, ve tasarım bilgisi aracılığıyla günümüzde nasıl devam ettiği araştırıldığında bazı boşluklar olduğu ortaya çıkmaktadır (Akt. Ovacık-Gümüşer, 2016, s. 156-157).

Tasarım alanında Türkiye de, dünyadaki bu değişimlerden ve eğilimlerden nasibini alarak, izlediği yol haritasında gelenekten çağdaşa dönüştürme çabaları sonucunda yerel ve kültürel keçe bilgisinin yeniden öneminin artması ürün tasarımlarının yapıldığı izlenmektedir (Akt. Ovacık-Gümüşer, 2016, s. 156-157).

"Yavaş Hareket felsefesiyle örtüşen Keçecilik hareketi, bir anlamda endüstrileşme öncesi yaşama gönderme yaparak, küreselleşmeye, hızlı tüketime ve sadece niceliksel yerine, yerel değerlerin, üretimini, zamanın kalitesini önemsemeyi, nicelikten çok niteliği değerli bulan bir yaşamı, üretim ve tüketim biçimini önermektedir" (Honoré, 2004).

Yavaş hareket felsefesinin benimsendiği tüm alanlarda, hızlı ve çoklu üretim yerine, sınırlı sayıda üretimin değerli olduğu savunulmaktadır. Küçük ölçekteki yerel üretimlerde, "biçime karşı özü benimseyen, coğrafya-zaman-kültür ilişkisinin sağlam olmasını, kaliteli ve nitelikli olma" (Beverland, 2011) ilkelerini önermekte, ürünün uzun ömürlü ve kaliteli olmasına odaklanılmaktadır. Dayanıklı ve ekolojik yönleriyle keçenin dirençli olması da faydalı bir malzeme olmasında etken özelliklerdir. Keçecilik ise, kolay ama emek gerektiren özellikleri dolayısıyla yavaş kavramıyla örtüşen nitelikler taşımaktadır.

Gelecekte keçe sanatı ve zanaatı eğitiminin, sadece duyumsal eğitim ve bireysel gelişim gibi hedeflerini değil, toplumsal, ekonomik açılardan değil, ekolojik yönlerden de sürdürülebilirliğin sağlanması ancak farkındalık yaratmak, değiştirmek amacıyla

acil olarak, ihtiyaçlar doğrultusunda sanat ve sanat eğitiminde çözüm önerileri geliştiren daha politik ve aktivist bireylerle mümkün olabilecektir.

Küreselleşme, bir toplumun yerelliğinin ve kültürel mirasının, diğer kültürlerle benzemesine dolayısı ile o kültürün özünü kaybetmesine neden olmaktadır. Küreselleşmenin kültürlerdeki benzerlik gösterimine karşı bir tepki olarak, yerel bilgi ve kültürel değerlerin, sanat ve zanaatın yeniden benimsenmesi veya hatırlanması için çeşitli hareket planları hazırlanmaktadır. Bu planlarda, öncelikle kültürel kimliklerin korunması kültür erozyonundan kaçınmak, değerlerin ve kültürel mirasın yaratıcılık ve yenilikçilikle tekrardan canlandırılmasına önem verilmektedir. Alternatif tasarım ve ihtiyaç için tasarımdan bugüne aktarılanlar, ekolojik tasarım, yeşil tasarım vb. kavramların ekolojik duyarlılıklar dünya kültür gelişimi konusu kapsamına alınmıştır (Akt. Ovacık-Gümüşer, 2016, s. 156-157).

Keçe sanatı ile ilgili yeterince çalışma yapılmamış olması, bilimsel kaynak açısından boşluklar oluşturmaktadır. Keçe ile ilgili yapılması planlanan bu tezde; Gencer Kondal iş modeli örneği ile bu boşluklar doldurulacak, disiplinler arası çalışmalara imkân verecek ve yeni bir bakış açısı düşünülmektedir.. Keçecilik, modernleşme sürecinde Türkiye'de yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan geleneksel bir zanaattır. Günümüz yaşantısında, tasarımcı ve sanatçılar keçenin ekolojik bir malzeme olmasına ilgi duymakta, keçeden farklı ürünler tasarlamakta ve dahi eserler üretmektedir. Bu anlamda Gencer Kondal, ekolojik bir yaklaşımla üretmiş olduğu tasarım odaklı iş modeli ile Türkiye'de yok olmaya yüz tutmuş keçeciliğin kültürel mirasına katkı sağlayarak keçenin yeniden kazanımı konusunda önerilen örnek bir iş modelidir.

Bu tezde, sanat, tasarım bilgisi ve eylemleri aracılığıyla Keçeciliğin geleneksel yapım ve tasarım bilgisinin, nasıl sürdürüldüğü ve güncellendiği araştırılmıştır. Türkiye'de keçe üretimleri yapan sanatçı, tasarımcı ve ustaların çalışmaları incelenerek, keçecilik ve tasarım konusunda bir girişimci olan Gencer Kondal'ın iş modeli örnek bir model olarak analiz edilmiştir. Ömrünün neredeyse tamamını Yalvaç'ta geçirmiş olan sayılı keçe ustalarından Gencer Kondal'ın yaşam öyküsü ile birlikte doğal ve mekânsal çevresinde sürdürdüğü yaşamı, yaratıcılığı, çağı izleme, merak ve arzusuyla değiştirmeyi başaran yönleri ele alınmıştır. Yalvaç'ta yaşamasına rağmen profesyonel anlamda keçe üretimleri yapan Kondal, ilçede yünden keçeye dönüşüm sürecinde farklı uzmanlık gerektiren işleri de üstlendiğinden sıradan bir keçe ustası olarak nitelendirilemez. Bu tezde Gencer Kondal'ın yaşamı ve ustalığı bir iş modeli olarak ele alınmaktadır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Kültürel değerlerin özünü korunurken, sanat ve zanaatın tekrardan öneminin kazanılması ve hatırlanması için hareket planları hazırlanmaktadır. Bu planlarda, öncelikli olarak kültürel kimliklerin korunması, kültür değerlerimize sahip çıkılması, kültürel mirasın yaratıcılık ve yenilikçilikle tekrar canlandırılmasına önem verilmektedir. Bu tezde, arz-talep ilişkisine bağlı olarak, keçe ustalarının işlerine devam edememesi, sayılarının azalması, yetişen yeni çırakların olmaması gibi etkenlerden bahsederek, keçeciliğin ve keçe kültürünün sanat, tasarım bilgisi ve eylemleri aracılığıyla geleneksel yapım ve yaratım bilgisinin, nasıl sürdürüldüğü örnek vaka üzerinden araştırılmıştır.

Bu tezin amacı, yok olmaya yüz tutmuş ve bugün hala sürdürülen Gencer Kondal iş modeli ile keçe ve keçeciliğin, gelenekteki ve günümüzdeki durumu üzerine eleştirel kapasitenin yanında özerklik ve direniş stratejilerini açığa çıkaran Gencer Kondal'ın pratik uygulamaları ile literatüre ve sanata katkı sağlamaktır. Anadolu'nun Isparta yöresinde keçe ve keçecilik sanatını hâlen devam ettirmeye çalışan Gencer Kondal'ın kendisine özgü üretim yöntemleri olduğu görülmektedir. Keçe ve keçeciliğin gelecek kuşaklara en iyi şekilde aktarılmasının ve keçe sanatının tanıtılmasında çalışmanın amacına uygun bir şekilde gelişmesi ve sonuçlanması ile varmak istediğimiz bir hedef belirlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Bu çalışmada, simyasal yöntembilim yaklaşımı kullanılarak tasarım alanında kültürel bir değer olan keçe ve keçeciliğin tarihi ile günümüzdeki oluşumu, yazılı ve görsel kaynaklardan araştırılmıştır. Kültürel değerlerimizden, yerel üretim, sanat ve zanaat etkinliklerimizden biri olan keçe ve Keçeciliğin, zamana ve değişime karşı nasıl dayanmaya çalıştığı, kültürel ve tasarım etkinlikleriyle, Türkiye'de ve dünyada yeniden canlandırılması bu örnek iş modeli üzerinden analiz edilmiştir.

Bu araştırma gerçekleştirilirken köklü bir geçmişe sahip olan, çağın değişimine direnmeye çalışan kültürel değerlerimizden yerel üretim, sanat ve zanaatlardan biri olan keçe ve keçecilik sanatını halen devam ettiren, üretim merkezlerinden biri olan Isparta ili Yalvaç ilçesinde alan araştırması yapılmıştır. Gencer Kondal iş modelinin ele alındığı bu çalışmanın amacına uygun şekillendirilebilmesi için, gerekli bulgular, Gencer Kondal'ın babası ve dayısından devraldığı keçe atölyelerinden elde edilmiştir. Isparta'nın Yalvaç ilçesine gidilerek diğer keçe ustaları ile bire bir görüşmeler yapılmış, gerekli bilgiler alınmış ve Kondal'ın atölyesinde yapılan ürünlerin fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmıştır. Bir ürün kataloğu oluşturulmuştur.

Bu örnek iş modelinde; Gencer Kondal'ın mesleği ve üretmiş olduğu keçe ürünleri seçilmiş, kendisiyle yapılan görüşme ve röportajlar aracılığıyla yaşanmışlık üzerinden bilgiler aktarılmıştır. Araştırma sonunda elde edilen bilgilerle yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan keçeciliğin korunması ve yeniden canlandırılması konusunda önerilerde bulunulmuştur. Bugün hala sürdürülmekte olan bu iş modelinde keçenin ve keçeciliğin, gelenekteki ve günümüzdeki durumu üzerine genel bir bakış ilgili bölümlerde anlatılmıştır.

İlk olarak, keçenin sözlük anlamı ve çıkış noktası, keçenin tarihçesi, hammaddesi, araç ve gereçleri ile Gencer Kondal'ın keçe atölyesi ve yapılan ürünlerin Türk kültürüne olan yansıması aktarılmaya çalışılmıştır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Dilan Gültekin Önder (2014) "Isparta İlinde Yaşayan El Sanatları" isimli yüksek lisans tezinde, Isparta ilinde günümüzde devam ettirilen el sanatlarını tanıtmaktadır. Isparta ili'nde halen üretimi yapılan halıcılık, bakırcılık, yorgancılık, oyacılık, semercilik, at arabası yapımı, dericilik, demircilik, el işlemeciliği, çorapçılık, keçecilik, ağaç oymacılığı ve kaşıkçılık olmak üzere 12 farklı el sanatı incelenmektedir. Geçmişten günümüze gelişimini keçenin yapım teknikleri kullanılmaktadır. Yeni bulanan teknikler sayesinde geleneksel tepme keçe yapımı kolaylaşmıştır, büyük atölyelere ve fazla fiziki güce ihtiyaç ortadan kalkmıştır. Keçe desenlerinin oluşmasında aplike, işleme veya yapım aşamasında desenlendirme teknikleri uygulanmaktadır.

Nebahat Çağıl (2009) "Keçe Sanatı ve Giysiye Uyarlanması" isimli yüksek lisans tezinde, geçmişten günümüze keçe sanatının Türk Kültürü içerisindeki yeri ve önemi üzerinde durulmuştur. Keçenin tanımı araştırılarak, Orta Asya'dan günümüze keçe sanatının tarihsel gelişim süreci, keçe ürünlerde kullanılan araç ve gereçler ile uygulanan teknikler, keçenin kullanım alanları, keçe ürünlerde kullanılan ve yöresel özellik taşıyan renk, motif ve desenler de incelenmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında sonuç olarak keçecilik sanatının yaşatılması için yeni tasarımlara yol açmak gerektiği vurgulanmıştır. Günümüzde keçeden çeşitli giyim ve ev aksesuarları yapıldığı, özellikle bebek ve çocuk ürünlerinde, doğal olması nedeniyle keçenin tercih edildiğinden söz edilmektedir. Teze, örnek keçe ürünlerin resimleri konularak, keçe yüzeylerin çeşitli tekniklerle bütünleştirildiği ve farklı alanlara uyarlandığı örnek tasarım çalışmalarına da yer verilmiştir.

Özge Ilgın (2011) "21.Yüzyıl Başında Tepme Keçe Ürünlerinin Geleneksel ve Çağdaş Tasarımlar Açısından İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde, tepme keçe sanatının geçmişten günümüze gelişimini, elde edile bulgulara göre zanaatkarlar baba ve dededen kalan aile geleneğiyle genç yaşlarda, tasarımcılar ise çeşitli illerde öne çıkan ustalardan tepme keçe sanatını öğrenmişlerdir. Zanaatkarlar, ürünlerde geleneksel, tasarımcılar ise geleneksel ve çağdaş tasarımlar kullanmaktadır. Zanaatkarlar koyun, kuzu yünü kullanıp, bunları sentetik ve asit boyalar ile boyamaktadır. Tasarımcılar ise koyun kuzu yününün yanında Yeni Zelanda yünü de kullanmakta olup, basit araçlarla insan gücüyle keçe ürün elde etmektedir. Zanaatkarlar ise tepme keçe ürün elde etmede

makine gücünden yararlanmaktadır. Zanaatkarlar günümüzde daha çok yaygı, yolluk, paspas vb. üretirken, tasarımcılar daha çok pano, şal, çanta, takı vb. üretmektedir.

Sabriye Arpaözü (2022) "19.yy Askeri Keçe Başlıkların Tespiti Ve Yeni Tasarımlarda Yorumlanması" isimli tezinde, keçe yapımında kullanılan hammadde ve araçlar anlatılmaktadır. Geniş bir kullanıma sahip olan keçe, kullanım alanlarından birisi olan askeri başlıklar anlatılmaktadır. 19.yy askeri keçe başlık formları örnek alarak, keçe başlıkların yeniden kullanılabileceği yeni formlar tasarlanması gerçekleştirilmektedir. Yeni form ve tasarımlar tepme keçe yöntemi ve kalıp tekniği kullanılmaktadır. Elyafların renklendirilmesinde ise doğal boya kaynakları tercih edilmektedir.

Hülya Özyer (2012) "İzmir İli Tire İlçesinde Keçe Sanatının İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinde, Tire ilçesinde keçecilik mesleğini devam ettiren ustaların kişisel bilgilerini, Tire ilçesinde yapılan keçe ürünlerinde kullanılan araç-gereçleri tanıtmak, üretim aşamalarını, ürün çeşitleri ve kullanım özelliklerini incelemek, belgelemek ve tanıtmaktır.

Mustafa Genç (2020) "Keçede Kökboya Kullanımı" isimli makalesinde, 2018'de Macaristan Budapeşte'de yapılan doğal boya atölye çalışmaları sırasında doğal boyalarla boyanan elyaf, Macar keçe sanatçıları tarafından keçe yapımında kullanılmış ve başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Keçenin temel hammaddesi yün elyafın kökboya ile boyama yöntemleri, kullanılan boyarmadde kaynakları, boyama süreçleri ve boyama reçeteleri verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivleri'nde yer alan keçe ilgili kayıtlarla desteklenmektedir.

BÖLÜM I

1.1. Keçe'nin Tanımı Ve Tarihçesi

1.1.1. Keçe'nin Tanımı

"Keçe, yapağı veya keçi kılının, dokunmadan, yalnızca dövülmesiyle elde edilen kaba kumaştır" (Türk Dil Kurumu, 1992, s.827).

Keçe, koyun ve kuzu yününün dokumadan yalnızca ısı, nem ve basınç yardımıyla dövülerek (sıkıştırılarak) elde edilmesiyle oluşan bir tür kaba kumaştır. Keçe, kuzu yününden, ıslak ve sıcak ortamlarda dövülerek yün liflerinin birbirine kenetlenmesi sonucunda oluşan kaba kumaştır (Begiç, 1999, s.1-2).

"Keçe, yün liflerinin ısı, nem ve basınç uygulanarak, kohezyon özelliğini arttırıp, birbirine kenetlenmesi ile meydana gelen, tabaka halinde sıkıştırılmış, dokusuz bir tekstil ürünüdür"(Özyer, 2012, s.1).

Keçe, koyun yünü ya da keçi kılının sarılıp kuvvetlice bastırılarak dövülmesiyle elde edilen, çarık, külah, kepenek veya döşeme örtüsü gibi ürünlerin yapımında kullanılan dokunmamış kaba kumaştır (Yıldır, 2015, s. 15).

"Keçe, hayvansal liflerin sıcaklık, nem ve basınçtan dolayı sürtünme yolu ile birbirine kaynaşması ile ortaya çıkan dokusuz yüzeydir" (Yazıcıoğlu, Ergenekon, Aydın, 1997, s.303).

"Koyun, deve gibi hayvanların yünlerinin sıcak bir ortamda (hamamların Keçecilik adı verilen bölümlerinde) sabunlu su ile dövülerek ve sıkıştırılarak sergi malzemesi haline getirilmesi işi keçeciliktir. Bu iş, özel bir hüner ve çaba ister"(Akça, 1994, s. 50).

1.1.2. Keçe'nin Tarihçesi

Keçeciliğin doğabilmesi için başlıca iki durumun bir arada olması gerekmektedir. Bunlar; Hayvancılığın ve Koyunculuğun gelişmiş olması ve soğuk bir iklime sahip olmasına bağlıdır. Keçe, göçebe hayatı yaşayan Türklerde görülmektedir (Begiç, 1999, s.5).

Türk toplumunun Keçecilik, hayvancılık ve koyun yetiştiriciliği, Orta Asya bozkırlarında, soğuk iklim koşulları ile göçebe yaşam şartlarında, keçeden üretilmiş yaygılar ve giysileri gerektirmesinden dolayı doğmuştur (Soysaldı, 2008, s. 71).

Keçenin günlük hayatta sağladığı avantajlar bozkır coğrafyasının insanları için en önemli ihtiyaç haline gelmiştir. Isı yalıtımı özelliği giyim malzemesi ya da çadırların kışın sıcak yazın serin kalmasını sağlamaktaydı. Çadırlarda ağaç yapının üzerine örtülen keçe aynı zamanda yaygı olarak da kullanılmaktaydı. Aynı şey keçeden mamul giysiler içinde geçerliydi. Çünkü gözenekli ve geçirgen yapısıyla yün teri emerek buharlaşma sırasında yavaşça bıraktığından keçe giyen insanlar kışın daha az üşürdü. Buharlaşmaya etkisi nedeniyle de yazın da serin kalırdı. Ayrıca keçe giysiler bozkırın tozunu da üzerinde tutmamak gibi bir özelliğe sahipti. Ses geçirmezliği nedeniyle kimi zaman baskın tarzındaki mücadelelerde atların ayaklarına bağlanırdı. Göçebe yaşayan çobanlık yapan insanlara zarar verebilecek yılan, akrep gibi zehirli hayvanlar keçe üzerinde hareket edemez ve ona yaklaşamazdı (Usta, 2019, s.22).

Keçenin, bir diğer ve belki de en önemli özelliği ustalarının üzerlerine işledikleri motifler sayesinde Türk milletinin ortaya koyduğu kültürün bir aynası haline gelmiş olmasıdır. Nitekim keçe zaman içinde doğum, ölüm, tahta çıkma, evlenme gibi olaylardaki tören ve ayinlerde kullanılan önemli bir obje haline gelmiştir. Yine halk türkülerinde, çocuk oyunlarındaki tekerlemelerde, tasavvufta, atasözlerinde, Dede Korkut Hikâyeleri başta olmak üzere Türk edebiyatında da kendisine yer edinebilmiştir. Bu ise keçeyi Türklerin sosyokültürel tarihi içerisinde geçmişten bugüne kadar taşıyabilmiştir (Usta, 2019, s.22).

Keçeciliğin tarihsel gelişimi ve bu alana ait bilgiler, literatürde yer alan Türkçe ve yabancı yazılı kaynaklardaki, Hun, Göktürk ve Uygur Dönemi gibi Orta Asya'dan başlayarak, Anadolu'da Selçuklular ve Osmanlı Dönemi Keçecilik sanatı kronolojik bir düzenlemede; Türk kültür ve sanat gelişimi içerisinde incelenmiştir.

1.1.2.1. Hunlar Dönemi

> *"Konar-göçer yaşayış içinde bulunan bu toplulukların en önemli ihtiyaçları, barınaklar olmuştur. Keregü, kerekü ve yurd adı verilen ve bir ahşap konstürksiyondan meydana getirilen yuvarlak planlı karkasın*

üzerine kalın keçe örtülerle kaplanan bu çadırlar, eski çağlardan beri Türklerin en kutsal barınağı olmuşlardır" (Ergenekon, 1999, s.5).

Kolayca kurulup sökülebilme avantajına sahip Türk çadırları dairevi planı ve kubbe şeklindeki çatısı ile kendisini göstermekteydi. 5 ila 7 m arasında bir çap ve 2,5 ila 4 m yükseklikte kurulan ağaç yapının nakışlı ve enli kolanlar sayesinde güçlendirilmesinin akabinde üzeri kalın keçe ile örtülürdü. Kapama işleminde keçe ahşap iskeletin her tarafını tamamıyla kapayacak ölçülerde kesilmiş olup giriş hariç hiçbir nokta açıkta kalmazdı. Çadırın kapı kısmı ise ayrıca dikdörtgen bir keçe ya da halıyla örtülürdü. Bu gerektiğinde yaz aylarında kıvrılarak üste katlanırdı. Keçenin fırtına ve rüzgâra dayanması için ağaç iskelete bağlanmasına dikkat edilirdi. Mevsimin durumuna göre çadırın üstüne keçe takviyesi yapılabildiği gibi yazın sıcak havalarda çadırın yanlarını kaplatan keçeler kaldırılıp içeriye hava akımının girmesi sağlanırdı (Usta, 2019, s.29-30).

Normal bir çadırın kuruluşunda gerekli keçe örtüler yaklaşık 300 kilogramı bulan yünden imal edilmekteydi (Usta, 2019, s.30).

Günümüze kadar ulaşan Pazırık kurganlarından çıkarılan örneklere yer verilmiştir.

"Pazırık kurganlarında at iskeletleri ile birlikte birçok tepme keçe eyer örtüsü bulunmuştur. Genellikle dağ keçisi, geyik, aslan gibi hayvanların mücadelelerini konu alan kompozisyonlara veya bitkisel bezemelere yer verilen bu eyer örtülerinin kenarları sarkan kordonlarla veya püsküllerle zenginleştirilmiştir. Ayrıca bu ürünlerin gerek zemininde gerekse bezemelerinde yün elyafının doğal rengi kullanıldığı gibi tepme keçe üretiminden önce (elyaf halindeyken) veya üretiminden sonra (yüzey halinde) renklendirilmiştir. Elde edilen renkli tepme keçe yüzeyler daha sonra kompozisyona uygun şekilde kesilmiş keçe veya deri üzerine yerleştirilmiş ve aplike tekniği uygulanarak bezenmiştir. Bu ürünlerde kullanılan aplikasyonlar dikilmek veya yapıştırılmak suretiyle oluşturulmuştur"(Ergenekon, 1999, s.7).

Pazırık Kurganından çıkan, keçeden yapılmış eyer örtüsünde, keçeden aplikasyonla, Kartal griffon'un bir dağ keçisine saldırışını canlandırması tasvir edilmektedir (Fotoğraf 1) (Ilgın, 2011, s.15).

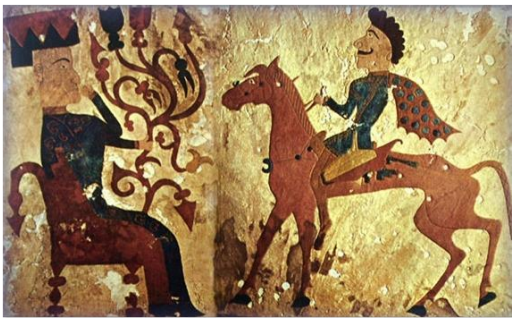
"Diğer bir eyer örtüsü Noin-Ula'da bulunmuştur. Büyük bir keçe yüzey üzerine, ince ve renkli derilerden kesilen parçalar yerleştirilmiş ve aplike tekniği kullanılmıştır. Pazırık kurganlarında da benzerleri görülen eyer örtüsünde yine hayvan mücadelesine yer verilmiştir (Fotoğraf 2). Bu kompozisyonda kanatlı bir griffonun, arkadan geyiğe saldırıda bulunduğu görülmektedir. Hayvan figürleri realist bir yaklaşımla ifade edilmiş ve bu mücadele yoğun hareketlilik içinde işlenmiştir" (Ergenekon, 1999, s.7).

Fotoğraf 1. Eyer örtüsü (Ilgın, 2011, s.15).

Fotoğraf 2. Noin-ula'da çıkarılan eyer örtüsü (Ergenekon, 1999, s.8).

Fotoğraf 3. "*Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan tepme keçe örtüden detay".* (Ergenekon, 1999, s.9).

Diğer bir örnek, bu kompozisyonda tahtında oturan insanlaştırılmış tanrıçanın elindeki hayat ağacından soylu atlıya kut verdiği ya da seferden dönen soylu atlının, tahtında oturan ve kendisini çiçek demetiyle karşılayan kraliçeyi ziyarete geldiği tasvir edilmektedir (Fotoğraf 3) (Ilgın, 2011, s.16).

Aynı tepme keçe örtüsünün sağ köşesinde bulunan diğer bir aplike tekniğini ile oluşturulmuştur. Bu kompozisyonda, renk tonu olarak kahverengi insan yüzlü, biçimsel olarak hayvan ayaklı ve dekoratif olarak geyik boynuzu ile tasvir edilen Sırtında avcı malzemelerini anımsatan süs öğeleri bulunan bu yaratık, "karşısında kuşa benzer bir figürle mücadele halinde gösterilmiştir." (Fotoğraf 4). Başka bir örnekte, koyun kafalarının ve boynuzlarının simetrik açıyla yerleştirilen keçe örneğidir (Fotoğraf 5). Bir diğer örnek, beyaz keçeden yapılmış kuğuların kanatların alt kısımlarının ve ağızları siyah renk, ayaklarında ve kuyruğunda kırmızı ve sarı renk keçe uygulanmıştır (Fotoğraf 6) (Ergenekon, 1999, s.9-10-11-12).

Fotoğraf 4. "Beşinci Pazırık kurganından çıkarılan tepme keçe örtüde bulunan fantastik yaratık" (Ergenekon, 1999, s.10).

Fotoğraf 5. Altay Başadar kurganından çıkarılan tepme keçe eyer örtüsünden detay (Çağıl, 2009, s.10).

Fotoğraf 6. Beşinci Pazırık kurganından bulunmuş keçe kuğu (Ergenekon, 1999, s. 12).

"Birinci Pazırık kurganından çıkarılan bir diğer hayvan koşum takımında ise eyerle birlikte kayış ve göğüslük dikkati çekmektedir. Keçe, deri ve ahşaptan oluşturulan bu ürünün yüzeyinde kaplan ile yaban koyununun mücadelesi, aplike tekniği ile işlenmiştir. Örtünün sarkan uçlarına yine aplike tekniği uygulanmış ve yün demetleriyle bezenmiştir" (Fotoğraf 7) (Ergenekon, 1999, s.13).

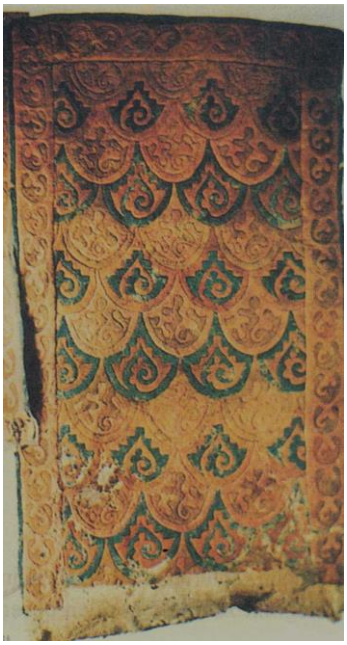

Fotoğraf 7. Birinci Pazırık kurganından eyerle birlikte kayış ve göğüslük (Ergenekon, 1999, s. 13).

Beşinci Pazırık kurganında çıkarılan diğer bir örnekte Motifler beyaz yüzey üzerine belli bir sıralamada yerleştirilmiştir. Örtüde bordürler kullanılmıştır. Bordürler yeşil renkli konturla zeminden ayrılmış ve bezemelerle dolgulanmıştır (Fotoğraf 8) (Çağıl, 2009, s.13).

Fotoğraf 8. "*Altay beşinci Pazırık kurganından keçe eyer örtüsü"* (Ergenekon, 1999, s.14).

Fotoğraf 9. Keçe eyer örtüsü (Ergenekon, 1999, s.15).

Altay Beşinci Pazırık kurganında çıkarılan 218 x 68 cm ölçülerindeki keçe eyer örtüsü ,"Kaplumbağa kabuğu" adlı desenle bezenmiştir (Fotoğraf 9)Altay Birinci Pazırık Kurganında bulunan hayvan figürleriyle bezenmiş bir diğer e keçe örtüsü örneği duvar örtüsü olarak tahmin edilmektedir. (Fotoğraf 10) Örtü, yüzey üzerine kırmızı ve yeşil motifler aplike tekniği ile uygulanmıştır (Ergenekon, 1999, s.14-15).

Fotoğraf 10. Aslan başı motifi ile bezenmiş bir tepme keçe örtünün bordüründen detay (Çağıl, 2009, s.16).

1.1.2.2. Göktürkler Dönemi

Sanatsal açıdan zengin ve ileri düzeyde çalışmalar vermiş olan Göktürklerin; birçok soygun ve tahriplerden dolayı günümüze kadar elimize çok az eseri ulaşabilmiştir (Ergenekon, 1999, s.17). Göktürk kitabeleri'nde adı geçen Kurikan kavminin atlarla

çekilen üzeri kapalı iki tekerlekli arabaları ile yine atlar ve köpeklerle çekilen kızaklarının üstleri de keçelerde örtülmüştür. Ayrıca o dönemde Göktürklere bağlanan Kırgız reislerinin keçe külah giyip keçe parçalarından oluşturulmuş büyük bir çadırda kaldığı ifade edilmektedir (Usta, 2019, s.30-31).

Burada özellikle tepme keçe ile yapılan çadırların bölümlere ve iç kısmının döşemesinin önemi yansıtılmıştır.

İki ya da üç odadan oluşan normal bir çadırın içinin döşenmesinde de keçe, kilimle birlikte vazgeçilmez bir dekorasyon malzemesiydi. Çadırın merkezi olarak niteleyebileceğimiz ocağın yer aldığı orta kısım haricinde her yer renkli, nakışlı keçeler ve kilimler yayılmaktaydı. Çadırda aile bireylerinin oturacağı yerler ananevi bir şekilde belirlenmiş olup bunun dışında bir yere oturulması boş karşılanmazdı. İçerdeki sedir ve kanepe gibi oturma yerleri renkli keçelerle ve diğer sergi malzemeleriyle döşenirdi. Keçenin mayalanmasını çabuklaştırıcı özelliği dolayısıyla çadırını orta direği bulunan kısımda daima keçeye kaplanmış bir kımız tulumu bulunurdu (Usta, 2019, s.31).

> *"Göktürklerin keçe çizme, çarık ve börk (baş giysisi) giydiklerini belirtmişlerdir. Bu bilgilerden Göktürklerin çadırlar dışında giyim ve kuşamda da keçeyi ağırlıklı bir şekilde kullandıkları, diğer bir ifadeyle yaşantılarının her alanında keçeye yer verdikleri anlaşılmaktadır. Göktürk kitabelerinde, Baykal Gölü'nün batısında oturan ve göçebe bir kavim olan Kurıkan'lardan sık sık söz edilmiştir. Çin kaynaklarında da adı geçen Kurıkan'ların kızaklarının keçe örtülü olduğu anlatılmıştır. Yine bu kaynaklarda Güney Sibirya'da, Aşağı Yenisey kıyılarında oturan Kırgız Reislerinin ve halkın keçe şapka giydiklerinden; keçeleri birleştirerek çok büyük çadır veya otağ kurduklarından söz edilmiş olması göçebe Türk toplulukları arasındaki kültür birliğinin varlığını yansıtmaktadır*" (Ergenekon, 1999, s.19).

1.1.2.3. Uygurlar Dönemi

Bir önceki dönemin aksine Uygurlar devri farklı bir din tercihinde (Maniheizm) bulunmaları ve bu nedenle yavaş yavaş yerleşik hayata geçmeleri dolasıyla keçe sanatı

açısından bir takım farklılıklar arz etmektedir. Diğer taraftan geçmişten tamamıyla kopulmadığını da tespit edilen buluntulardan saptamak mümkündür. Bu ise Uygurların geçmişteki ve yeni sahip oldukları değerler arasında bir sentez oluşturmalarını sağlamıştır. Maniheizm'i kabul eden Uygurlarla birlikte genele daha fazla yansıyan yerleşik hayatın alışkanlıkları geçmişe ait bazı günlük yaşam gerekliliklerine duyulan ihtiyaçları da azaltmıştı (Usta, 2019, s.46).

Göçebe yaşam tarzından yerleşik düzene geçen Uygurlar, kültürel yapısına ait örnekler verilmiştir.

> *"Grünwedel ve Le Cog tarafından Turfan'da yapılan kazılarda; Maniheist sanata ait freskler, ipek üzerine boyanmış resimler gibi birçok örnek ortaya çıkarılmıştır. Bu resimlerin hemen hemen tamamında kişiler; beyaz veya kırmızı urbaları ve maniheist külahları ile tanınırlar. Türk kavimlerince yaygın bir şekilde kullanılan keçe şapka ve külahlara Uygurlar döneminde (Fotoğraf 11) tepecikler ilave edildiği bu fresklerden anlaşılmaktadır." (*Ergenekon, 1999, s.20).

Fotoğraf 11. Keçe yaygı ve şapkalar (Ergenekon, 1999, s.21).

Sorçuk'ta yer alan freskte kadın vakıfçılar (Fotoğraf 12) keçe halı üzerine tasvir edilmişlerdir. Beyaz renkli keçe halının bordüründe ve tabanında, kırmızı renk uygulanmış (Ergenekon, 1999, s.21).

Fotoğraf 12. Uygurlar dönemine ait bir freskte kullanılan keçe yargı (Ergenekon, 1999, s.21).

Maniheizm ile birlikte değişen yaşam şekillerine karşın Uygurların keçe şapka giyme alışkanlıklarını devam ettirdikleri anlaşılmaktadır. Aynı zamandan keçe şapkalar şekil özellikleriyle bir statü ve sınıf göstergesi sayılmışlardır. Nitekim Mani rahiplerinin beyaz keçe şapkalar giymesine karşılık Hoço'da bulunan siyah keçe külah giyen bir figür bulunmuştur(Fotoğraf 13) (Usta, 2019, s.48).

Fotoğraf 13. Mani rahiplerinin kullandığı keçe şapkalar (Arpaözü, 1999, s.4).

Diğer örnekte bu durumu daha açık bir şekilde gözlemlemek mümkündür. Hoço'da bulunan Uygurlara ait bir minyatürde (Fotoğraf 14) Mani Türklerinin Keçe şapka giydikleri görülmektedir (Arpaözü, 2021, s.4).

Fotoğraf 14. Hoço'dan keçe şapkalı figür (Arpaözü, 1999, s.5).

1.1.2.4. Anadolu Selçuklu Dönemi

Selçuklular döneminde Anadolu da yerleşik ve göçebe yaşama devam edilmiştir. Bu nedenle çadırlar; gerek göçebe yaşamını sürdüren Selçuklu

Türklerinin, gerekse ordunun ihtiyaç duyduğu barınma ihtiyacını karşılamaya devam etmiş böylece Türk kültürü içerisindeki yerini ve önemini korumuştur. Buna rağmen Selçuklular dönemine ilişkin yazılı kaynaklar incelendiğinde; keçe çadırlara ait fazla bilginin bulunmadığı anlaşılmıştır. Ancak çadır sözcüğüne değinen Kaşgarlı Mahmud, Livan-ı Lugat-it Türk isimli eserinde, ev edinmenin güç olduğu kadar çadır edinmenin de çok kolay olmadığını belirtmiş; çadır ve göç örtülerinin keçeden yapıldığını ve örtülerin sırındığını yani sık dikişle dikildiğini açıklamıştır. Kaşgarlı Mahmud söz konusu eserinde ayrıca bu keçe örtülerin güveden korumaları için silkelendiklerinden de söz etmiştir" (Ergenekon, 1999, s. 26).

Fotoğraf 15. Varka ve Gülşah minyatürleri arasında yer alan bezemeli çadır (Ergenekon, 1999, s.26).

Selçuklular, kullandıkları çadırları süsleme de keçeye çokça yer vermişlerdir. 13.yüzyıl Minyatürlerinden, Varka ve Gülşah'ta, bir süslü çadıra örnek verilmiştir. Fotoğraf 15'de hayvan figürleri ve rumilerle bezenmiş bir Selçuklu çadırı görülmektedir. Bezemede aplike veya işleme tekniği uygulanmıştır. Yine Varka ve Gülşah minyatürleri arasında bulunan at figürü, Hun Sanatını anımsatan örneklerindendir. Diz çökmüş ve kafasına yem torbası takılmış olan atın üzerinde bulunan eyer örtüsü (çul veya terlik), hayvan figürleri ve Rumiler ile bezenmiştir. Hunlar döneminde de, at sırtında kullanılan keçeden veya kalın dokumalardan yapılmış olan eyer örtüleri, (Fotoğraf 16). Selçuklular da önemini yitirmiştir (Çağıl, 2009, s.27-28).

Fotoğraf 16. Varka ve Gülşah minyatürleri arasında yer alan at figürü (Ergenekon, 1999, s.25).

> *"Selçuklular; keçeden yapılmış çadır ve eyer örtüsü geleneği sürdükleri gibi, giyim ve kuşamlarında da tepme keçe tekniği ile elde ettikleri ürünleri kullanmayı ihmal etmemişlerdir. Selçuklu Türklerinde görülen giyim eşyalarının; İslam öncesi Türk giyim kuşamının hemen hemen devamı olduğu söylenebilir. Bu döneme ait giyim kuşam tarzı, günümüzde çok az farkla Türkmen kadınlarınca sürdürülmektedir. Selçuklular, kumaş üretiminde, öncelikle ipek; daha sonra pamuk ve deve yünü kullanmışlardır. Bu dönemde üretilen kumaşlardan koyun yünü çok az kullanılmıştır. Çünkü, yünden elde edilen elbiseler genellikle köleler tarafından giyilmiştir. Kölenin, yün elbise sahibi olmasının önemli bir olay olduğu, Kaşgarlı Mahmud'un eserinde özel olarak belirtilmiştir. Yünün; giysilik kumaş üretiminde çok az kullanılmasının bir başka nedeni bu materyalin öncelikle tepme keçe yapımında değerlendirilmesinden kaynaklanmıştır. Çünkü elde edilen* keçe; çadırdan çizmeye, kuşağa, börke kadar birçok çeşitli amaçlarla kullanılmıştır" (Ergenekon, 1999, s.27-28).

13.yüzyıl minyatürlerinde ve Topkapı Sarayı Müzesinde yer alan Varka ve Gülşah minyatürleri arasında yer alan bir diğer örnek Varka'nın ayağında bulunan keçe çizmeleridir (Fotoğraf 17). Atın üzerinde yapılan savaşta, Varka ve Gülşah aynı çizmeler ile Fotoğraf 18'de de tasvir edilmiştir (Ergenekon, 1999, s.29).

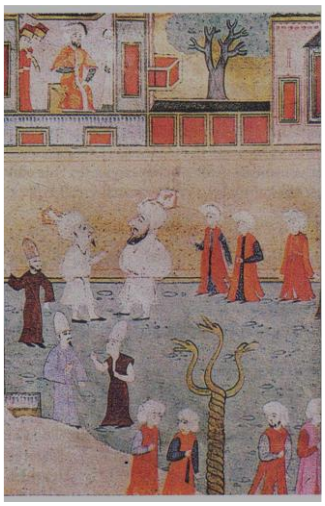

Fotoğraf 17. Varka savaşıyor. Varka ve Gülşah (Ergenekon, 1999, s.29).

Fotoğraf 18. Varka Gülşah'a veda ediyor. Varka ve Gülşah (Ergenekon, 1999, s. 29).

1.1.2.5. Osmanlı İmparatorluğu Dönemi

Fotoğraf 19. 1582 şenliklerinde keçecilerin sunduğu iki maskeli oyuncu (Ergenekon, 1999, s. 34).

16. yüzyıl minyatür sanatının örneklerinden en güzel olan ve Osmanlı Şenliklerini aksettiren "Sürname" de, padişahın önünden geçen esnaf olaylar arasında "Keçeci Esnafı"nın sunduğu iki maskeli oyuncuyu (Fotoğraf 19) tasvir edilmiştir. Aynı şenlikleri konu alan Haunolth (1590), 179 esnaf alayı arasında keçeci esnafın geçişini söz ederken, yeşil bayrak taşıdıklarını ifade etmiştir (Ergenekon, 1999, s.34).

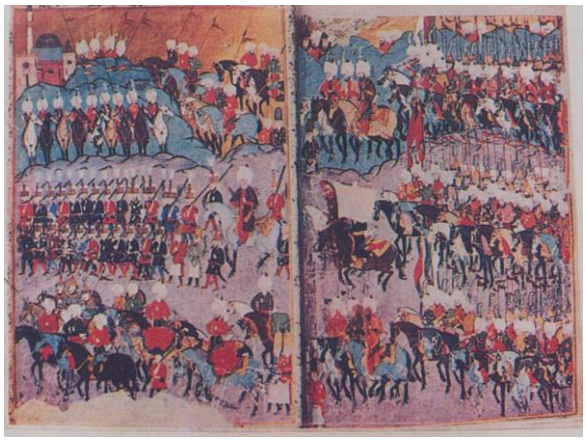
Fotoğraf 20. *"Osmanlı döneminde tepme keçe tekniğinin uygulandığı bazı başlıklar"* (Ergenekon, 1999, s.37).

"Kavuk; genellikle genişliği yüksekliğinden fazla olan, keçeden yapılan külahın üzerine birkaç santimetre eninde bez sarılmak suretiyle elde edilen bir çeşit baş giysisidir. Bu baş giysisi Osmanlı döneminde yüksek rütbeli kişiler tarafından kullanılmıştır. Halk kesime ise, keçe külahlarını abani veya yemeni adı verilen kumaşlarla sarmışlardı" (Fotoğraf 20-21) (Çağıl, 2009, s.39).

Fotoğraf 21. *"Dini grupların giydikleri başlıklar "Osmanlı dönemi""* (Ergenekon, 1999, s. 38)

Yeniçerilerin giydikleri ilginç başlıklar Osmanlı döneminin minyatürlerinde de yer almıştır. Türk ordusunun 1578 yılında Kafkasya seferinin anlatıldığı Nusratname'ye ilişkin bir minyatürde (Fotoğraf 22) keçeden yapılan bu şapkaların tasvir edildiği görülmektedir (Ergenekon, 1999, s. 40).

Fotoğraf 22. Türk ordusunun kafkasya seferinde yeniçerilerin giydiği keçe başlıklar (Çağıl, 2009, s. 42).

Yeniçeriler tarafından kullanılan olan keçe başlık türleri aynı zamanda kendi içlerinde de farklılık göstermektedir. (Fotoğraf 23)

Fotoğraf 23. Yeniçerilerin kullandıkları keçe başlık türleri (Çağıl, 2009, s. 43).

Orta Asya'dan günümüze Türk kültürü içinde tepme keçeciliğin tarihi gelişiminin ele alındığı bu bölümün sonunda, gerek literatürden elde edilen bilgilerden gerekse araştırma verilerinden; halen Anadolu'nun bazı yörelerin de yoğun bir şekilde bu sanat dalının devam ettiği anlaşılmıştır. Tepme keçe atölyelerinde desenli veya desensiz olarak üretilen; desenli çeşitleri yörelere özgü desen, renk ve motiflerle bezenen bu ürünlerin, geçmişteki kullanım yerleri ile benzerlik içinde oldukları gözlenmiştir. Nitekim tepme keçeden yapılan yaygıların, seccadelerin, kepeneklerin, eyer örtülerinin, çizme ve patiklerin, sikkelerin vb. ürünlerin günümüz tepme keçe atölyelerinde üretilmekte olması, Türk keçecilik sanatının devamlılık göstermesi bakımından sevindirici bir durum olarak değerlendirilmektedir (Ergenekon, 1999, s. 42).

1.2. Keçeciliğin İlk Yapılış Öyküsü Ve Keçenin Pirleri

Geleneksel el sanatlarının köklülüğünün göstergelerinden biri de pir inancıdır. Her mesleğin bir piri vardır. Genellikle peygamberler soyuna kadar uzanan pirler; mesleği bulan, ilkelerini belirleyen ve öğretenler olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda Keçecilik sanatının da piri bulunmaktadır. Dini inanışlarımıza göre her mesleğin bir veya birkaç

piri vardır. Bu pirler, peygamberlerden veya din büyüklerindendir. Ahilik geleneğine göre ise her sabah dükkân besmele ile açılır ve pir'e dua edilir. Akşam dükkân kapatılırken pirin ruhuna Fatiha okunur. Meslekler bu pirler tarafından bulunmuşlardır. Dükkânların içinde genellikle, bir yanda atılmaya hazır yünlerin bulunduğu çuvallar, bir diğer yanda atılmış yünler, duvarda hallaç yayı ile askısı son olarak ta piri işaret eden; "Her seherde Besmele ile açılır dükkânımız, Hazreti Ebu Sait'tir pirimiz üstadımız" yazısı veya benzeri yazılı levha bulunur (Tan,1982, s.7).

Yaşlı keçeci ustalarından yün atıcılığına bu mesleğin pirlerinin ise merkezlere göre değiştiği saptanmıştır. Merkezlere göre Keçeciliğin pirleri Afyonda; Ebu Said Rubbani, Balıkesir'de; Ebu Said, Tire'de; Eyüp Şuayib Mebbah ve Abdurmuttalip, Ödemiş'te; Hallac-ı Mansur, Bergama ve Turgutlu'da; Abdülmuttalip, Akhisar'da; Seyit Rabban, Sandıklı'da Ebu Hubeyde Seyyüd-ün Nar ve Konya'da; Heyril Paril Sultan olarak sıralanmaktadır (Gürçay, 1966, s. 25).

Değişik merkezlerde keçenin ilk yapılış öyküsü birbirine çok yakın biçimde anlatılmakta olup, yalnız pirlerde değişiklik vardır. Saidi Rubbani hazretleri bir gün attığı yünleri gerinin üzerine yayar, geriyi yuvarlayarak dürer ve iki gün süre ile teper. Tepme sonunda geriyi açtığında yünlerde bir değişiklik olmadığını görür. Bu duruma üzülen Saidi Rubbani yaydığı yünlerin ortasında oturur hem dua eder, yakarır, hem de akşama kadar ağlar. Ertesi sabah geriye tekrar dürer ve üç sayım teper. Açtığında orta kısımda gözyaşlarının değdiği yerlerin keçeleşmiş olduğunu görür. Böylece yünün keçeleşmesi için suyun gerektiğini anlar. Yünün her tarafına su serperek tekrar üç sayım teper. Açtığında bütün yünlerin keçe olduğunu görür. Yünün keçe olmasıyla keçecilik sanatı doğar ve bu sanatın piri de Saidi Rubbani hazretleri olur (Begiç, 2013, s. 28).

1.3. Keçe'nin Hammaddesi

> *"Keçenin hammaddesi yündür. Yün lifi, fiziksel ve kimyasal özellikleri nedeniyle tekstilde kullanılan en eski hammaddedir. Yün lifinin direnci, ısı ve nem yalıtımı özelliği diğer liflerden yüksek olup keçeleşme özelliğine de sahiptir"*(Yalçınkaya, 2009, s. 25).

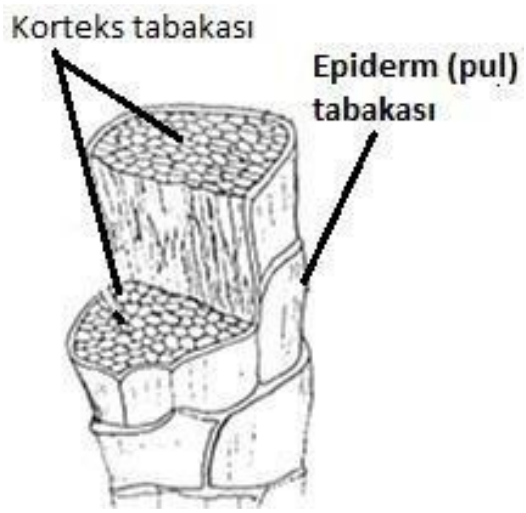
Yün lifinin uzunluk, kalınlık, kıvrım ve parlaklıkları ile keçeleşme özellikleri koyunun cinsine göre değişiklik gösterir. Lif kalitesi, hayvanın yaşadığı coğrafyaya, iklime ve yaşına, göre değişiklik göstermektedir (Yalçınkaya, 2009, s. 25).

Yün lifi, mikroskop altında incelediğin de dış kısımdan içe doğru "Epidermis", "Korteks" ve "Medulla" olmak üzere üç tabakadan oluşmuştur"(Ergenekon, 1999, s. 50).

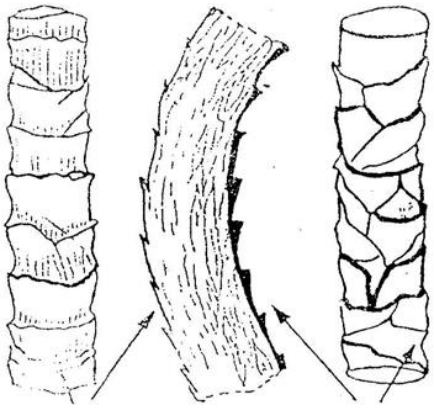
Epiderm (Pul) tabakası: Kütikül adı verilen epiderm tabakası, lifin en dış yüzeyidir. Bir biri üzerine kapanan pul şeklinde hücrelerden oluşmaktadır. Balık pullarına benzemektedir.

Konteks (Orta) tabakası: Lifin ana parçasıdır. Uzun, iğ şeklinde hücrelerden meydana gelmektedir.

Medula (İlik) tabakası: Yün lifinin ortasında siyah renkli bir alandır. İçi hava ile dolu olmasından dolayı mikroskopta siyah olarak görünmektedir (Küçükkurt & Oyman, 2018, s. 76)

Fotoğraf 24. Yün lifinin enine kesiti (Sarı, 1982, s. 130)

Fotoğraf 25. Yün lifinin bileteral strükturu (Ergenekon, 1999, s.52).

"Yün lifleri, uzunlukları, kalınlıkları, parlaklıkları ve kıvrım durumlarına göre farklı çeşitlerde görmek mümkündür. Yün lifi, koyunun cinsine, beslenmesine, iklim koşullarına, yaşına, hastalık geçirme durumuna vb. göre olumlu veya olumsuz şekilde etkilenebilmektedir" (Ergenekon, 1999, s. 52).

Yünün lifinin fiziksel özellikleri arasında yaylanma yeteneği, uzama ve esneklik, biçimlenme yeteneği, dayanıklılık, incelik, nem, çekme ve keçeleşme özelliği bulunmaktadır (Küçükkurt & Oyman, 2018, s. 77).

1.4. Keçe'nin Ekolojik Özellikleri

Kondal keçenin özelliklerini şu şekilde açıklamaktadır: "Yün, doğal bir malzeme olduğu için statik elektriği dengeler. Dolayısı ile keçe romatizmaya, sırt ve bel ağrılarına iyi gelmektedir. Radyasyon ışınlarını da geçirmez. Keçenin yalıtım özelliğinden yararlanılarak evlerin daha sıcak kalmasını sağlamak için dış çevresine de döşenmektedir. Sıcak ve soğuğu korur. Örneğin; iyi pişirilmiş, tam keçeleşmiş bir keçenin içine buz parçaları koyduğunuzda erimez. Sıcak bir kaynar suyu da keçeyle sardığınızda soğumaz. Keçe üzerinde toz barındırmaz. Vücut ısısını koruduğu için, keçe kullanan biri hastalıklara karşı dirençlidir. Yatak keçeleri ağrılara ve sırt yaralarının oluşmasına engel olduğu gibi oluşan yaranın iyileşmesinde de yardımcı olurmuş". Keçe, bu tür özelliklerinden dolayı, medikal sektörde de talep edilebilecek bir malzeme olarak bilinmektedir. Yoga keçeleri negatif elektriği alıp pozitif elektrik yayarak sakin kalındığı bilinmektedir. Keçe üzerinde akrep, yılan ve çıyan gibi hayvanların yürüyemediği için kırsal kesimde de talep edilmektedir.

1.5. Keçe Yapımında Kullanılan Araçlar Ve Gereçler

Bu bölümde yer verilen araç gereçler Gencer Kondal'ın Atölyesi'nde kullanılmaktadır. Araç gereçlere ait açıklamalar ve görselleri araştırmacı tarafından sahada çekilmiştir.

1.5.1. Bıçak

Naaşlı keçelerin naaşlıkları hazırlanırken keçenin naaşlık kesiminde ve keçenin kenarlarının düzeltilmesinde kullanılan, karşılıklı iki tarafı keskin bıçaktan makasa benzeyen bıçak türüdür (Fotoğraf 26).

Fotoğraf 26. Bıçak

1.5.2. Boya Kazanı

Derin, büyük, kuplu olarak tanımlanabilir. Yün liflerinin boyalı suda kaynatıldığı renklendirme işleminde kullanılan, bakır ve alimünyumdan imal edilen boya kazanıdır (Fotoğraf 27).

Fotoğraf 27. Boya kazanı

1.5.3. İbrik

Tepme işleminden önce döşenen yünlerin ıslatılması için kullanılan bir çeşit su kabıdır (Fotoğraf 28).

Fotoğraf 28. İbrik

1.5.4. Hasır

Fotoğraf 29. Hasır döşeme

Hasırlar, eskiden kurumuş bitki saplarından ve saz gövdelerinden ip ile dokunmakta idi. Bu tür hasırların çabuk yıpranması, maliyetinin yüksek olması ve yapımının zahmetli olması nedeniyle günümüzde sentetik elyaf dokulu hasırlar tercih edilmektedir. Keçenin oluşumunda en önemli etkenlerden biridir. Kalıp üzerine naaşlı veya naaşsız (düz) olarak oluşturulan keçelerin yünleri serilir. Tepme ve pişirme işlemlerinde bu hasır kullanılmaktadır.

Keçe yapımında kullanılan araçlardan birisi hasırdır. İlk zamanlarda hazır hasır olmadığından keçe ustaları kendi hasırlarını kendileri temin etmekteydi. Kondal "babamdan öğrendiğim Keçeciliği, eşim ve çocuklarıma da öğretip hiç durmadan çalışmaya devam ettim." Atölyede ihtiyaç duyulan hasırların malzemesini ben alırdım, eşim örerdi" diyerek hasırların eşi Dilek Hanım tarafından yapıldığından bahsetmektedir.

Sulak alanlardaki saz bitkileri tezgâha yerleştirerek taşa sarılı iplerle çaprazlama sıkıştırılarak örülmektedir. 1.80 cm eninde, 12 metre uzunluğunda (ölçümleri 40-55 ayak arası değişen) hasır yapılırdı (Fotoğraf 29 ve 30). Dilek Hanım, 12 metrelik hasırı 2 haftada bitirirdi.

Fotoğraf 30. Hasır

1.5.5. Çubuk (çıbık, sepki-sepke, çırpı-çirpi)

Kızılçam, ceviz, kavak veya nar dallarından yapılan 40-50 cm boyunda beş veya altı saplı yelpaze şeklinde açılan hasır üzerine atılacak olan yünün eşit bir şekilde yayılmasını, kenarlardaki yünün toparlanmasını sağlayan araçtır (Fotoğraf 31).

Fotoğraf 31. Çırpı

1.5.6. Süpürge

Süpürge otu adı verilen bitkiden yapılan hasır üzerine yayılmış olan yünün keçeleşmesini sağlamak için ihtiyacı olan su miktarını eşit bir şekilde serpmesini sağlayan araçtır (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 32. Süpürge

1.5.7. Kantar

Yünün, tarama makinesinden çıktıktan sonra yapılacak olan keçe ürününe ne miktarda yün harcanacağını belirlemede kullanılan araçtır (Fotoğraf 33).

Fotoğraf 33. Kantar

1.5.8. Sabun

Yün liflerinin birbiriyle kaynaşarak, yünün keçeleşmesini kolaylaştırmak için yardımcı olarak kullanılır (Fotoğraf 34).

Fotoğraf 34. Sabun

1.5.9. Kalıpleş (kalıppeş)

Tepme veya tepme makinesinde, sarılmış hasırın yıpranmasını önlemek amacıyla kullanılan 1,5 metrelik çadır bezi ya da branda bezi gibi kalın ve sık dokulu dikilmiş kumaşlardan yapılır. Hasır üzerine sarılarak bağlanır. Naylon hasır kalıplar da kullanılmaktadır (Fotoğraf 35).

Fotoğraf 35. Kalıpleş

1.5.10. Tepme Makinesi

Geçmişte beden gücüyle (dizle, ayakla ve göğüsle) yapılan tepme işlemi, teknolojiyle birlikte yerini tepme makinesi almıştır. Yaklaşık iki, iki buçuk saat makinede tepilir. (Fotoğraf 36).

Fotoğraf 36. Tepme makinesi

1.5.11. Pişirme Makinesi

Yünün pişirme (keçeleşme) işlemini sağlayan makinedir (Fotoğraf 37).

Fotoğraf 37. Pişirme makinesi

1.5.12. Tarama Makinesi

Yünlerin didiklenerek döner silindir tarama makinesinden geçirilmesiyle kabartarak ince lifler haline gelmesini sağlayan makinedir (Fotoğraf 38).

Fotoğraf 38. Tarama makinesi

1.5.13. Kalıp İpi (Lastik-halat)

Pişirme ve tepme işlemi sırasında rulo şeklindeki hasırın açılmasını, bozulmasını önlemek için bir orta kısma iki sağ ve sol uçlara lastikler geçirilir (Fotoğraf 39).

Fotoğraf 39. Kalıp ipi

1.5.14. Sırık (sopa)

Yünün hasıra saçma işlemi tamamlandıktan sonra hasır rulo yapılırken; hasırın bozulmasını, rulonun kolay sarılmasını, hasırın kırılmamasını düzgün bir şekilde rulo yapılmasını sağlamak için sırık(sopa) yerleştirilmektedir (Fotoğraf 40).

Fotoğraf 40. Sırık (sopa)

1.5.15. Başlık Kalıpları

Sikke, fes, arakıye, şapka gibi keçe başlıkların şekilendirilmesinde aynı zamanda kurutma aşamasında, verilen bu şekillerin düzgün oluşması amacıyla çeşitli başlık kalıpları kullanılmaktadır. Bu kalıplar genellikle hafif ve dayanıklı olduğu için çam,

şimşir ağacından yapılmaktadır. Kalıplar şapkaların ölçülerine göre numaralıdır. Bu numaralar 56cm- 62cm arasında değişebildiği gibi çevresi ayarlanabilen başlık kalıpları da bulunmaktadır (Fotoğraf 41) (Küçükkurt & Oyman, 2018, s. 98).

Fotoğraf 41. Başlık kalıpları

1.5.16. Küçük Tepme Makinesi

Kullanışlı, yer çok kaplamayan pratik kolay kurulumu ve kullanımı olan yünün keçeleşmesini sağlayan küçük tepme makinesidir (Fotoğraf 42).

Fotoğraf 42. Küçük tepme makinesi

1.5.17. Kalbur

Kalbur, yünün temizlenmesi ve birbirinden ayrıştırılması için kullanılan bir makinedir. Yün içindeki toz ve yabancı maddelerin birbirinden ayrılmasında kullanılan elektrikli motorla çalışan, döner silindir şeklindeki metal düzenektir (Fotoğraf 43).

Fotoğraf 43. Kalbur

1.5.18. Tarak

Pişirme işlemine girmeden önce yünün kaynaşmasını sağlamak amacıyla tarak yardımıyla didiklenerek kabartmaya yarayan bir kenarı düz bir kenarı tırtıklı alet (Fotoğraf 44).

Fotoğraf 44. Tarak

BÖLÜM II

2.1. Geleneksel Keçe Bilgisi Ve Güncel Tasarımlar

Bugün Batı'da ve Avrupa'nın birçok kentinde, yerel tasarımcıların çalışmalarında, yöresel kültüre ait görsel hafızanın ve üretim biçimlerinin izlerini taşıyan birçok güncel tasarımla karşılaşılabilmektedir. Bu çalışmalar, geleneksel bilgi ve beceriyi dönüştüren çağdaş tasarım örnekleridir. Endüstrileşme ve modernleşme sonucunda oluşan, geleneksel bilgi Batı'da tasarım aracılığıyla dönüşmüştür. Doğu'da ise, bu durum tasarımla dönüşüm yerine, yerel ve geleneksel bilginin hala devam edilmektedir. Örneğin, Hindistan, Endonezya, Malezya, Filipinler vb. ülkelerin geleneksel el-işi ürünleri, Batı ülkelerine cazip gelmektedir.

1989 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nca ülkemizde yapılan ve Türk el sanatlarını tespit etmeyi amaçlayan bir çalışmada, Adıyaman, Afyon, Ağrı, Balıkesir, Bingöl, Bolu, Bursa, Çorum, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, Giresun, Isparta, Mersin, İzmir, Kars, Ardahan, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Muğla, Muş, Sakarya, Sivas, Tokat, Trabzon, Tunceli, Şanlıurfa ve Van illerinde keçecilik sanatının devam edildiği belirtilmektedir (Anonim, 1989, s. 33).

Ergenekon (1999, s.4), 1994 yılında yapmış olduğu doktora tezi araştırmalarında, Türkiye'de bulunan Keçe atölyelerini; İç Anadolu Bölgesinde; Afyon'da 7, Konya'da 4, Akşehir'de 2, Beyşehir'de 1, Akdeniz Bölgesinde; Yalvaç'ta 5, Marmara Bölgesinde; Balıkesir'de 7, Ege Bölgesi; Ödemiş'te 2, Tire'de 8, Bergama'da 1, Doğu Anadolu Bölgesinde; Kars'ta 2, Güneydoğu Anadolu Bölgesinde; Şanlıurfa'da 2, olmak üzere 41 adet keçe atölyesi bulunduğunu belirlemiştir

21.yüzyıl Türkiye'sinde, keçe atölyeleri hem maddi hem de manevi imkânsızlıklar nedeniyle kapatılmaya devam etmekte, keçe sanatı, hayatta kalmayı başarabilen sayılı olan keçe zanaatkârıyla yaşatılmaya çalışılmaktadır. Keçe sanatını, inatla, tüm sorunlara rağmen bu güne kadar ayakta kalmaya çalışan Afyon'da dördüncü kuşak keçe ustası Ahmet Yaşar Kocabaş, atölyesinde geleneksel motif ve desen geleneğine bağlı kalmış, dedesi ve babasından gördüğü desenleri bozmadan devam ettirmiştir. Keçecilik mesleğine, hayat vermeye devam eden diğer keçe zanaatkârları arasında,

Afyon'da Kadir Nazilli, Tire'de Arif Cön, Balıkesir'de Necmi Işık, Sandıklı'da Hüseyin Alan ve Ömer Topbaş, Afyon'da Yaşar Kocataş yer almaktadır.

Geleneksel Türk keçecilik sanatı hakkında inceleme ve yapılan araştırmalar ile bu konuda yayınlanan her türlü yazılı kaynaklardaki çalışmalar genelde ürün merkezli yapılmıştır. Asıl ürünü üreten ustalar ve atölyeleri yeterli ölçüde incelenmediğinden konuyla ilgili kaynaklar sınırlı sayıdadır. Geleneksel keçecilik sanatının gün geçtikçe zenginliğini kaybetmesindeki en önemli etkenin, ustaların yaşlanmaları veya ölmeleri olduğu söylenebilir. Ustaların atölyelerinde üretimi sürdürecek çırak bulundurmamaları ve çocuklarını bu sanatın zorluğu, değişen sosyo-kültürel hayat içerisinde geçmişteki saygınlığının kalmaması ve bu sanattan para kazanmanın gün geçtikçe zorlaşması gibi nedenlerle yönlendirmemelerinden dolayı keçe atölyeleri kapanmaya mahkûm olmuştur. Kapanan her geleneksel keçe atölyesi ile birlikte ustaların kültürel birikimleri, sanatı yorumlama yetenekleri ve kendilerine özgü motif bellekleri de kendileriyle birlikte yok olmaktadır. Çünkü kayıt altına alınmayan her tür geleneksel bilgi birikimi, sanatın zenginliği ve derinliği ustalarla birlikte belleklerden silinmeye mahkûmdur. Bu kayıp Türk Geleneksel Keçecilik sanatı ve kültürümüz için önemlidir. Anadolu'nun farklı bölgelerinde bu işi yapan ustaların yetişme tarzları ile ürün üzerindeki yorumlamaları da farklılık gösterebilmektedir.

Turizmin ve modanın gelişmesi ile birlikte olumlu gelişmeler yaşanmaya başlanmış, eski yeni ustalar yeni arayışlara girerek keçeye farklı alanlarda da işlevler kazandırmışlardır. Başta turizm amaçlı talepler olmak üzere giyim, aksesuar ve iç mekân süslemelerinde ürün tasarımları, geleneksel Keçecilik sanatını farklı işlevlerle gündeme taşımıştır.

Günümüzde de keçe tasarım ve uygulama çalışmaları yapan sanatçı, tasarımcı, araştırmacı, akademisyenlerle, babadan-oğula bilgi aktarımıyla Keçeciliği kendine meslek edinen girişimciler ve usta profilleri ile karşılaşılmaktadır.

Çağdaş tekstil ve ürün tasarımcıları, günümüzde keçeye duydukları ilgiyle, kültürel miras olarak keçenin değerinin yeniden canlanmasında, gelmesinde ve yapım tekniğinin yok olmamasında önemli rol oynamaktadır. Yüzeysel tekstil ürünlerinden giyime, üç boyutlu ürünlerden iç mekân tasarımlarına, aksesuarlardan heykel sanatına,

el-yapımı üretimin birçok dallarında keçe, güncel yaşantımızın içinde yaratıcılık sayesinde yeniden yerini canlandırmaktadır.

21. yüzyılın tasarımlarında yerel ve geleneksel bilginin modernize edilerek yaygınlaştığı dikkat çekmektedir. Ancak endüstrileşme ve modernleşmenin doğduğu batı toplumlarında, sosyal, ekonomik, teknolojik değişimin yarattığı çevresel, sosyal ve ekonomik gelişim ve dönüşümler bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir.

Bu deneyimin etkisiyle, günümüzde dünya, bakışını gelişmekte olan ülkelere, kültürlere ve gelişimin kültürel boyutuna çevirerek bazı hareket planları hazırlamıştır. Birleşmiş Milletler (BM), UNESCO ve Ekonomik ve Sosyal Konsül (ECOSOC) işbirliğiyle 21. yüzyıl için hazırlanan, 'Kültürel Gelişim için Dünya Yüzyılı, 1988-1997' başlıklı bu Hareket Planında; 1. Gelişimin kültürel boyutunun varlığının kabul edilmesi, 2. Kültürel kimliklerin pekiştirilmesi ve zenginleştirilmesi, 3. Kültürel katılımın genişletilmesi, 4. Uluslararası kültür işbirliğinin tanıtımı ve yaygınlaştırılmasının teşvik edilmesi gibi dört ana hedef bulunmaktadır. Bu hedeflerde Dünya kültürlerine yönelik gelişim stratejileri belirlenmiştir. Hareket planının gerçekleşmesi için, gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlardaki yerel kurum ve kuruluşlar, işbirliği yapılabilecek bireyler ve yaratıcı topluluklar, sosyal ve ekonomik gelişim için desteklenecek figürler olarak belirlenmiştir. Gelişimin kültürel boyutunun amaçları doğrultusunda, özellikle kırsal kesimde, yerel ve doğal insan kaynakları, geleneksel bilgi ve becerileri, o çevrelerin bilimsel ve teknik kapasitesinin işlev kazanması üzerine yapılanan projelere odaklanılmıştır (Akt. Ovacık-Gümüşer, 2016, s. 156-157).

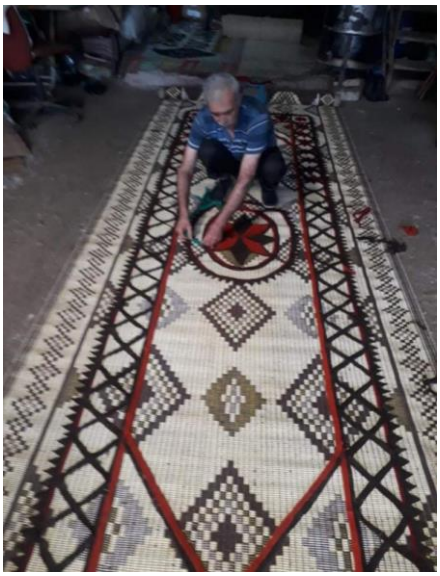
Türkiye'deki tasarım çevresi de, dünyadaki bu değişimlerden ve yönelimlerden etkilenmiş, 'Gelenekten çağdaşa dönüştürme' eğilimleri, yerel ve kültürel bilginin yeniden önemseyerek ürün tasarımları yapmışlardır. Türkiye'deki tasarımcılar, 2000'li yıllarda "Türk kült nesneleri"ni yaratmaya başlamıştır (Balcıoğlu, 2012, s. 3).

Geleneksel Keçecilik sanatı toplumdaki değişim ve gelişimlere bağlı olarak bazen yavaş, bazen de hızlı olarak günümüze kadar gelmiştir. Keçecilik sanatı toplumdaki değişimin gerisinde kaldığı dönemlerde yaşamdaki işlevselliği azalmıştır. Bu değişimlerin bir kısmı sanatın sürdürülmesinde olumlu etkiler yaparken, bir kısmında olumsuzluklar yaşanmıştır. Keçenin dayanıklı, ekolojik, yanmaz, dirençli, faydalı bir

malzeme olması; keçeciliğin ise, kolay fakat emek isteyen yavaş kavramıyla örtüşen nitelikler taşıdığı görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda, uluslararası örneklerin yanı sıra, Türkiye'de de keçe üzerine sanat, tasarım ve uygulama çalışmaları yapan sanatçı, tasarımcı, araştırmacı, akademisyenlerle, babadan-oğula bilgi aktarımıyla keçeciliği kendine meslek edinen girişimciler ve ustalarla karşılaşılmaktadır. Keçe sanatını babadan oğula aktaran ustalar Afyonkarahisar keçe ustası Kadir Nazilli, Mehmet Çırağ, Ahmet Yaşar Kocataş Mehmet Girgiç usta olarak sayılabilir.

Afyon'da Kadir Nazilli, 1963 doğumlu keçeciliği küçük yaşlarda babasından öğrenmiştir. Keçecilik mesleğini halen devam ettirmektedir. Kadir usta geleneksel yer yaygısı, kepenek, sikke ürünlerin yerine şal, şapka, yelek, eldiven, hediyelik eşyalar üretmektedir (Fotoğraf 45).

Fotoğraf 45. Keçe ustası Kadir Nazilli

Afyonkarahisar'da Ahmet Yaşar Kocataş, UNESCO tarafından "Yaşayan İnsan Hazinesi" unvanına layık görülmüştür. Geleneksel keçe ürünleri ile başlayarak modern hayata ayak uydurarak ebru ve ipeği keçeye uyarlamıştır. Şapka, şal ve çanta gibi birçok ürünler üretmiştir (Fotoğraf 46).

Fotoğraf 46. Keçe ustası Ahmet Yaşar Kocataş

(https://aregem.ktb.gov.tr/TR-258611/ahmet-yasar-kocatas.html).

Afyonkarahisar'da Mehmet Çırağ 1960 doğumlu aile mesleği olan baba mesleğini devam ettirmektedir. Günümüzün keçe ürünlerini yapmakta ama genel olarak tercih ettiği ve fazla yaptığı geleneksel keçe ürünleri yer yaygısı, kepenek, sikke ön plandadır (Fotoğraf 47).

Fotoğraf 47. Keçe ustası Mehmet Çırağ

Isparta'nın Yalvaç İlçesi'nde keçe konusunda girişimci ve devlet sanatçısı kimliği ile Gencer Kondal sözü edilen yaratıcı profiller arasında yer almaktadır. Bu bölümde Gencer Kondal iş modeli ile Türkiye'deki keçe ve keçecilik konusundaki girişim ve çabalar anlatılmaktadır.

2.2. Gencer Kondal İş Modeli

2.2.1. Gencer Kondal'ın Kısa Özgeçmişi

Isparta'nın Yalvaç ilçesinde 1972 yılında doğdu. Alemdar ilköğretim okulu ve İmam hatip ortaokulu mezunudur. Keçe ve Keçecilikle tanışma hikâyesi babası Hasan Hüseyin Kondal'ın yanında başlayarak aile mesleği olan keçeciliği devralmıştır. Kondal, üçüncü kuşak olarak keçecilik sanatını devam ettirmektedir. Okul çıkışlarında ve hafta sonu tatillerinde babasının atölyesinde çalışarak keçe serüvenine başlamıştır.40 yıldır bu mesleğin içindedir. En büyük destekçisi olan eşi dilek kondal ve dört çoçuk babasıdır.

2.2.2. Gencer Kondal Hakkında Genel Bilgi

Gencer Kondal, son keçe ustalarından Hasan Hüseyin Kondal'ın küçük oğludur. Keçe ustalığını babasından öğrenen Kondal, aile mesleği olan keçecilik ile 1981 yılında tanışmıştır. Babasının kendisine öğrettiği teknik bilgi ve birikimleri ile küçük yaşta yaptığı denemelerle keçe ve keçecilik yolculuğuna usta-çırak ilişkisiyle başlamıştır. Kondal, küçük yaşından itibaren keçe ve yünlerin içinde büyümüştür. Babası Hasan Hüseyin usta; "oğlum doğduğu zamandan beri keçeciliği benden gördü. Benden sonra o devam etti hatta o beni geçti gitti" diyerek anlatmaktadır (Fotoğraf 48).

Fotoğraf 48. Hasan Hüseyin ve Gencer usta

Hasan Hüseyin Kondal, 1942 yılında Isparta'nın Yalvaç ilçesinde doğmuştur. Keçeyi ve Keçecilik sanatını ortaokul bitirdikten sonra dayısı Mehmet Gülsoy'un yanında öğrenmiştir. Hasan Hüseyin Usta 65 yıl aktif olarak bu mesleği sürdürmüştür. Sağlık sorunlarından dolayı mesleği, küçük oğlu Gencer Kondal'a devretmesine rağmen atölyesine her gün gidip, köylerden gelen yünleri satın alarak keçe üretimine katkı sağlamaya devam etmektedir. Hasan Hüseyin, evli ve 6 çocuk babasıdır. Tüm çocuklarına bu mesleği öğretmiş olsa da, çocukları arasından küçük oğlu bu mesleği devam ettirmiştir (Fotoğraf 49).

Fotoğraf 49. Keçe ustası Hasan Hüseyin Kondal

Birçok ustayla tanışıp çalışma imkânı bulan Hasan Hüseyin usta bu mesleğe "seyyar keçecilik" ile başlamış, naaşlı yer yaygısı, kepenek, semer keçesi yaparak Geleneksel keçe çalışmalarına katkı sağlamıştır. Hasan Hüseyin usta, evlendikten sonra birikimleri ile kendi keçe atölyesini açmıştır.

40 yıldır bu mesleği sürdürmekte olan Gencer Kondal, "keçecilik zor ve işçilik isteyen bir meslektir. "Benim Keçeciliğe adım attığım ilk dönemlerde çok fazla keçe ustası bulunmaktaydı, şimdi ise sadece biz kaldık" diyerek üzüntüsünü dile getirirken bir taraftan da bu zanaata olan katkılarının haklı gururunu yaşamaktadır.

Kondal, geçmişten günümüze kadar babası Hasan Hüseyin'den öğrendiği bütün teknikler, renk ve naaşlıkların modelleri hiç değiştirmeden, yenilemeden, geliştirmeden, yorumlamadan mesleğini devam ettirilmiştir. Keçede gelenekselden uzaklaşmadan çalışmalarını sürdürürken, yenilikçiliğin, sanatsal tasarım ve yaratıcılığın gerektiğini, yorumlamanın ve geliştirmenin eksikliğini fark etmiştir.

Keçenin iyi pişirilmesinin yanında, tasarım ve yaratıcılığın da önemini fark ederek keçe üretimlerinde teknik ve beceri birleşmesinin yanı sıra tasarım bilgisinin de eklenmesi gerekliliği inancıyla, keçeciliğin yeniden canlanabileceği, güncellenebileceği ve taleplerin artabileceğini öngörmüştür. Keçe'den bir marka oluşturma düşüncesiyle çalışmalara başlamıştır.

2.2.3. Gencer Kondal'ın Keçeciliğe Sağladığı Katkı Ve Çalışmalar

Sanayi bölgesinde keçeciler sokağında yaklaşık seksen adet keçe atölyesi bulunmaktayken günümüzde sadece tek başına Kondal Keçe Atölyesi kalmıştır. Mesleği devam ettirecek olan usta, çırak ve kalfa sayıları zamanla azalmıştır. Bölgede tek kalan zanaatkar kondal, keçe zanaatının sorunlarını ve çözümlerini bulmaya gayret etmiştir. Keçecilik zanatının sorunları, teknik yetersizlikler, yaşayan keçe atölyelerinin, geleneksel keçe zanaatını yeniden canlandırılması, yün üretiminin yaygınlaştırılması, keçe ve keçecilik ürünlerinin çağdaş bir tasarım ürünü olarak kullanım alanlarına alternatifler üzerinde araştırma yapmıştır. Geliştirilmesi gerektiğini düşünerek harekete geçmiştir. Atölyesinde tasarım, çalışma, üretim ve pazarlama ortamlarını ayarlamıştır.

Geleneksel keçeciliği unutmadan yeniden canlandırmak, kaybetmeye yüz tutmuş olan kültürel, sosyal ve ekonomik değerlerin yeniden kazanılmasını hedefleyerek, tasarım ve yaratıcılığa dayanan bir iş modeli gerçekleştirmektedir. Amacı estetik değeri olan keçe çalışmalarını modern bir biçimde yeniden tasarlamak ve kullanımını sağlamaktadır.

Kondal, 2010 yıllından beri hala devam eden Yalvaç Belediye Başkan Yardımcılığı (encümenağası) görevini sürdürürken (Fotoğraf 50) Geleneksel Türk Keçecilik sanatını da yurt içi ve yurt dışından gelen turistlere tanıtmak, keçe ve keçeciliğe olan ilginin arttırmasında önemli katkılar sağlamıştır. Keçeye duyulan ilginin artmasıyla birlikte keçe ile katma değeri yüksek olan tasarım ve yaratıcılığın nasıl mümkün olabileceğini sorgulamaya başlamıştır. Kondal, "Keçeden nasıl bir marka oluşturulabilir? Bir zanaat ürünü olan keçe, nasıl bir sanat ürününe dönüştürülebilir?" gibi sorulara cevap bulmaya çalışmıştır.

Fotoğraf 50. Yalvaç Belediye Başkan Yardımcılığı (encümenağası)

Yalvaç 'da Keçecilik sanatı eskiden bir meslek grubu iken, çok sayıda ustalar tarafından uzun bir süre devam ettirilmiş ancak günümüzde bu ustaların Keçeciliği zamanla devam etmedikleri bıraktığı gözlenmiştir. Kondal, kendi çalışma modeli ile Isparta'nın keçenin önemli merkezlerinden biri haline gelmesini sağlamaktadır. Yurtiçi ve yurtdışında Keçeciliğin tanıtılması ve öğretilmesine yönelik birçok çalışmaya imza atmıştır. Kondal'ın atölyesi, eskiden sayısı seksene yakın olan keçe atölyeleri arasından günümüze kalan tek atölyedir.

UNESCO'nun "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" kapsamında Türkiye'nin "Yaşayan İnsan Hazineleri" listesin de yer aldığı Gencer Kondal, Yalvaç'ta Geleneksel Türk Keçe sanatında naaşlı yer yaygısı, sikke, kepenek, çadır ile başlayıp özünü kaybetmeden güncel olarak ta kullanımına ilişkin yorumlamaları ile ayakkabı, çanta, halı, kaban, şal, sabun, şapka, duvar panosu, semazen, insan portresi, üç boyutlu çalışmalar gibi keçe ürün yelpazesini genişletmiştir. Bilgi ve birikimlerini yeniden oluşturarak ve tasarım, yaratıcılıkla yorumlayarak ve kültürel kimliğini koruyarak gelecek nesillere aktarmaya çalışmaktadır.

Fotoğraf 51. Somut Olmayan Kültürel Miras Çalıştayı

(https://kulturelmiras.sdu.edu.tr/tr/haber/ispartanin-kulturel-mirasi-kaybetmek-yok). Kondal yaptığı bu sunumunda Keçeciliği babasından miras olarak aldığını ve yaşatmaya gayret ettiğini belirten Kondal, "Ben Keçeciliği daha şimdiden çocuklarıma öğretiyorum. Keçecilik zamana direniyor ve ben bu mirası korumak, yaşatmak istiyorum" diyerek bu işe gönül verdiğini dile getirmiştir. "Keçecilik zamana direniyor. Ama teknolojiye de özgün ruhunu bozmadan ayak uydurmaya başladık. Üretim aşamasında bazı etapları makine ile yapıyoruz. Eskiden mavi, siyah ve kahverengi renginde üretim gerçekleştirebiliyorduk. Şimdi ise seksen renge ulaştık" (Fotoğraf 51) diyen Kondal, kişisel çabalarıyla 2000-2020 yılları arasında Fransa, Fas, Ukrayna, Kırgızistan gibi birçok ülkeye giderek bu kadim sanatı tanıtmıştır. Kondal, eskiden sadece keçe ürettiklerini şimdi ise ayakkabı, terlik, çanta, yelek vb. ürünlerle de ürün yelpazesini genişlettiğini belirtmektedir.

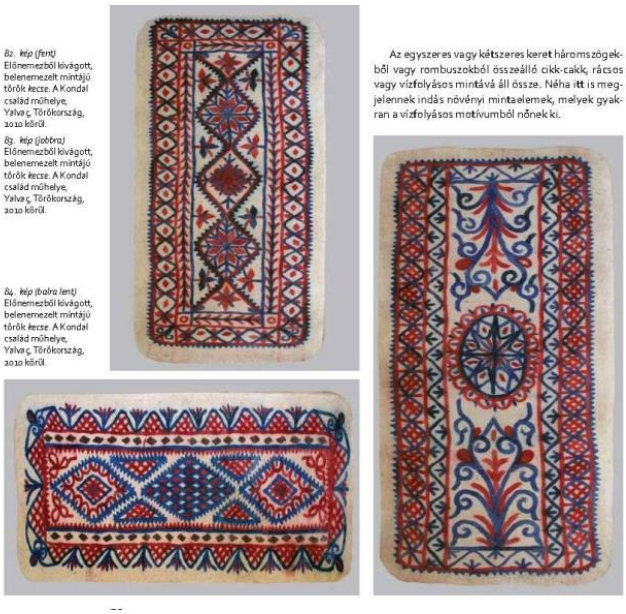

Fotoğraf 52. Keçe ustası "Kültürel Miras Taşıyıcısı kimliği

Keçe Ustası Gencer Kondal' a mesleğinin 17. Yılında ve henüz 39 yaşında iken Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından Akdeniz Bölgesi'nde keçeciliği sürdüren tek usta olduğu için "Somut Olmayan Kültürel Miras Taşıyıcısı" kimliği verildi (Fotoğraf 52).

Kondal, ekolojik bilinci ve araştırma-geliştirme çabaları sayesinde tasarım, yaratıcılık ve pazarlama yöntemlerinde geliştirdiği kendi iş modelini oluşturmuştur. Bu sayede geleneksel keçeciliği koruyarak, geliştirerek üretim biçimlerini yenileyerek, atölyesinde, tasarım ve katma değeri yüksek işler üretmiştir.

Keçeciliğin değerinin yeniden canlandırılması amacıyla 2000 tarihlerinde başlayarak günümüze kadar devam ederek Kanal 32, Şoray Uzun Yolda, Ülke'nin Alın Teri, Gece Gündüz, gibi televizyon programlarında Keçe ve Keçeciliği tanıtmıştır. Ayrıca RadyoSDÜ gibi birçok radyo programlarında, çeşitli dergi ve gazetelerde Keçecilik konusunda açıklamalarda bulunmuş, birçok akademik kitap ve makaleye de konu olmuştur (Fotoğraf 53-54-55-56-57-58-59).

Fotoğraf 53. "Nemez A Teremtö Kelme" adlı kitabında Kondal'ın Keçe Sanatı" (Vetro, 2015, s.78-79).

Fotoğraf 54. Ülke'nin Alın Teri programından bir kesit

Fotoğraf 55. Kanal 32 programından bir kesit

Fotoğraf 56. Kanal 32 programından bir kesit

Fotoğraf 57. TRT 1 programından bir kesit

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın organize ettiği kurslar, festivaller, workshoplar, konferanslara devlet sanatçısı olarak davet edilmektedir. Akdeniz bölgesinde birçok Halk Eğitim Merkezi'nde ve Olgunlaştırma Enstitülerinde keçe ve keçecilik dersleri vermektedir. Kurslarda keçe eğitimi vererek çok sayıda sergiler açmıştır. Ayrıca, atölyesinde stajer öğrencilerin çalışmasına olanaklar sağlayıp, özel öğrencilere de boş vakitlerinde eğitimler vermeye devam etmektedir.

Fotoğraf 58. 15.Uluslararası Büyükçekmece kültür ve sanat festivali

Kültürel turizm açısından önemli bir malzemeye sahip olan keçenin ve keçe yapımı çalışmaların, Yalvaç'ta hediyelik ürün sektöründe çok talep edildiğini ve bir kültür ürünü olarak kullanılmasının gerekliliğine dikkat çeken Kondal, kaybolmaya yüz tutan bu zanaatın güncel tasarımlarla buluşturulup, işlevi ve katma değeri yüksek olan çalışmalarla kentin turizmine renk, canlılık kazandırılmasına inanarak bu doğrultuda yeni ürünler üretmiştir. Keçenin disiplinler arası sanat dallarıyla birlikte

kullanılmasına da dikkat çeken Kondal, böylece keçeciliğe farklı boyutlar kazandırılabileceğine inanmaktadır.

Fotoğraf 59. Yeşil Doğa programından bir kesit

2.2.3.1. Yalvaç Keçe Evi

Yalvaç Keçe Evi, Yalvaç İlçesi'nde yer alan tarihi konaklardan biridir. Yalvaç Belediyesi tarafından restore edilmiş bu konak, iki katlı ahşap ve kerpiç malzemeli bir evdir. Kondal'ın yapmış olduğu keçe çalışmalarla konak 19 Haziran 2012 yılında yeniden dizayn edilmiştir (Fotoğraf 60).

Fotoğraf 60. Yalvaç keçe evi açılışı (19 Haziran 2012)

Yalvaç Keçe evinde, Kondal tarafından bağışlanan geleneksel Türk keçe yaygılarının yanı sıra konağın avlusunda (hayat) çırpı ve yün gibi keçe hammaddesi yünü temizlemek, sıkıştırmak ve pişirmek için kullanılan küçük minyatür bir tepme makinesi ile yün didikleme makineleri yerleştirilmiş, geleneksel bir atölye meydana

getirilmiştir. Bu atölye ile yurt içi ve yurt dışından gelen tüm turistlere Keçeciliğin tanıtılmasının yanı sıra eğitim alma olanağı da sunmaktadır.

Yalvaç keçe evinin sağ ve sol tarafında iki merdiven ile çıkılan asma katlarından birine Yalvaç yöresinin naaşlık motiflerinin döşenmesi ve yün atılmasının canlandırıldığı bir oda oluşturulmuştur. Yalvaç keçe evinin ikinci katında yer alan ve asıl yaşam alanı olan 'hanay ve köşk' bölümlerine de keçeden yapılmış yer yaygıları ve kepenekler yerleştirilmiş, diğer bölümlere ise keçeden duvar panoları asılmıştır. Odaların raflarında sikke, terlik, çanta, şapka gibi çeşitli keçe ürünleri ziyarete sunulmuştur (Fotoğraf 61-62).

Fotoğraf 61. Keçe evi han görseli

Fotoğraf 62. Keçe evi odası

Antalya-Isparta illerinde her yıl düzenlenen belli kurum ve kuruluşların sponsorluğunda, Uluslararası Sanat Festivalleri kapsamında, resim, seramik, mozaik,

heykel, keçe vb. bir çok sanat dalları ile uğraşan yurt içinden ve yurt dışından bir çok sanatçıyı bir araya getirilmektedir. Uluslararası Sanat festivalleri başarılı sanatçıların teknik, bilgi ve becerilerini farklı kültürden gelen sanatçılarla birlikte günümüze ve geleceğe aktarım sağlanmaktadır. Kondal, çalışmaları kültürel değerlerimizin başka uluslarla bir araya getirilmesi, sanat ve zanaatın yeniden canlanması ve tanıtılması açısından atılan önemli adım olarak görmektedir.

Yalvaç ilçesinde geleneksel olarak her yıl düzenlenen Psidia Antiokheia Kültür, Turizm ve Sanat Festivali yurt içinden ve yurt dışından birçok sanat dallarının ustalarını bir araya getirilmektedir. Kondal, festivaller, sergiler, workshoplar, konferanslar gibi faaliyetlerde bulunmaktadır. Yalvaç'ta yapılan bu etkinlikler Kondal keçe atölyesinde veya Keçe evinde gerçekleştirilmektedir. Etkinliklerin sonunda Psidia Antiokheia ya da Yalvaç Müze'sinde sergi yapılmaktadır (Fotoğraf 63-64).

Fotoğraf 63. Sergide kullanılan halılar

Fotoğraf 64. Sergide kullanılan halılar

2.2.3.2. Gencer Kondal'ın Keçe Atölyesi

Baba mesleği olan keçeciliği devam ettiren Kondal, Yalvaç'ta keçe üretimi yapan ve atölyesi bulunan tek ustadır. Bu sebeple, Gencer Kondal, keçe üretimlerini sürdürürken, kendi atölyesinde çeşitli eğitimler vererek kalfa ve çıraklar yetiştirmekte ve kollektif çalışmalar gerçekleştirmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı eğitim dairesinin 'Somut Olmayan Kültürel Miras taşıyıcılarını sayısını arttırmak' amacıyla atölyesinde düzenlediği etkinliklerle bireylere keçe yapımını öğretirken meslek elde edinmelerini de sağlamaktadır (Fotoğraf 65).

Fotoğraf 65. Keçe çalışması

Fotoğraf 66. Keçe atölyesi'nin dıştan görünümü

Araştırma, geliştirme, tasarım ve pazarlama üçlemesi üzerine bir iş modeli geliştiren Kondal, geleneksel kültürü koruyarak, yenileyerek, yerli üretimi, yaşatıp, yeniden yorumlamanın yanı sıra ekolojik bilinci de yayarak mesleğini sürdürmektedir.

Kondal keçe atölyesinde geleneksel tasarımlar ve katma değeri yüksek işlerin yanında, küçük kullanışlı maddi olarak kolaylıkla ulaşılabilecek hediyelik eşyaların üretimine de yer vermektedir. Kondal, atölyesini, araştırma-geliştirme ve üretim alanı olarak tanıtırken, yaz mevsiminde atölyenin ziyaretçilerinin yoğun olması nedeniyle bir pazarlama noktası olarak da adlandırmaktadır. Bu sebeple atölyesinin zemin kısmında çalışmalarının sergilendiği bir vitrin oluşturmuştur. Kondal, yazın işlerin yoğun olduğunu bu sebeple hafta içi ve hafta sonu her gün atölyenin çalıştığını belirtmektedir (Fotoğraf 66).

Gencer Kondal'ın atölyesi eski sanayi bölgesinde keçeciler çarşısında bulunmaktadır. Geniş bir mekâna sahip olup üç katlıdır (Fotoğraf 67). Atölye iki bloktan oluşmaktadır. İlk bloğun zemin katının bir bölümünde keçe çalışmalarının sergilendiği bir vitrin, diğer bölümün de ise seksen renk skalasından oluşan 50-100-150-200-250gr. paketler halinde yünlerin yerleştirildiği bir raf bulunmaktadır. Bu katta ayrıca üretilen keçe ürünlerinin satışı gerçekleştirilmektedir. Pazarlama ve satış işleminin gerçekleştiği büro da yine bu katta yer almaktadır. Kondal, yaptığı fazla keçe ürünlerini ve yün paketlerini zemin katın alt kısmında yer alan depoda muhafaza etmektedir.

Fotoğraf 67. Kondal keçe ve keçecilik atölyesi

İkinci bloğun zemin katının bir bölümünde tepme makinesi, pişirme makinesi, mermer tezgâh bulunmaktadır. Diğer bölümüne keçe çalışma alanı için masalar yerleştirilmiştir. Masaların üstündeki raflarda renkli yünler bulunmaktadır. İkinci bloğun ikinci katında büyük boyutlu keçe çalışmaları için ince uzun bir çalışma alanı bulunmaktadır (Fotoğraf 68). Bu kata ikinci bloktan çıkılmaktadır ve bu katın uzunluğu birinci bloğa kadar uzanmaktadır. Birinci blok ve ikinci bloğu birleştiren ikinci kattır.

Fotoğraf 68. İki bloğu birleştiren ikinci kat

Üçüncü kat olan en üst katta ise tarama makinesi ve yün rulo makinesi ve tüm renkli yünlerin muhafaza edildiği geniş bir alan bulunmaktadır. Atölyenin ön kısmında geniş bir alan bulunmaktadır. Bu alana siparişlerinin yoğun olduğu yaz dönemlerinde, yurt içinden ve yurt dışından gelen ziyaretçilere, minyatür keçe pişirme makinelerini kurmaktadır. Ayrıca bu alanda yünün kırkılması, tartılması, yıkanması, kabartılması, boyanması ve kurutulması gibi işlemler gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 69).

Fotoğraf 69. Atölye'nin önündeki boş alan

Kondal'ın babası Hasan Hüseyin Kondal 1981 yılında atölyeye ilk tepme makinesi, pişirme makinesi, tarama makinesi almıştır. Makine ile birlikte keçe üretimlerinde

kolaylık sağlanmıştır. Kondal, makineleşme hakkında "geçmişte tepme ve pişirme işlemleri beden gücüyle yapılırken, günümüzde makinelerle gerçekleştirilmektedir" sözüyle tepme makinesinin yapım aşamasındaki önemine ve keçe yapımına getirdiği kolaylıklara dikkat çekmiştir. 1981 yılında Hasan Hüseyin Kondal atölyeye tarama makinesi, tepme makinesi ve pişirme makinesi almıştır. Keçe atölyesinin fiziki şartlarının yenilenmesini ve genişletilmesi yeniden biçimlendirilmiştir.

2.3. Keçe Yapımında Uygulanan Ortak Olan Ön Aşamalar

2.3.1. Yünün Hazırlanma İşlemi

Fotoğraf 70. Yün

2.3.1.1. Yünün Kırkılması

Yünlerin kırkımı ilkbahar ve sonbahar mevsiminde yapılmaktadır. İlk kırkım işlemi Mart ayında yoz koyunların(hamile olmayan koyun) kırpılasıyla başlanmaktadır. Kırkılma işlemi hava sıcaklığının durumuna göre takip edilmektedir. Havaların ısınmaya başlamasıyla birlikte koyunlardan sonra kuzular kırkılmaya başlanmaktadır. Kırkılma işlemi yöreye göre ve havanın durumuna bağlı olarak değişmektedir. Sonbaharda kırkılan koyunlarda havaların çok sıcak olan yerlerde kırkıldığı anlaşılmaktadır. Soğuk kesimlerde yılda 1 kere kırkılır sıcak kesimlerde yılda 2 kere kırkılma işlemi gerçekleştirilmektedir. Kondal keçe yapımı için Nisan, Temmuz, Ağustos aylarında yapılan ikinci kırkım yünleri tercih etmektedir (Fotoğraf 70-71). Isparta, Burdur, Antalya illerinin köylerindeki pırık, merinos, karakulak, kuyruklu koyunların yünleri toplanarak, çuvallarla atölyeye getirilmektedir. Kırkılmadan ilk

önce koyunların, kuzuların yünleri sırtında iken pisliklerden arındıracak dere kenarlarında yıkandıktan sonra kırkım yapılması daha çok tercih edilmelidir.

Fotoğraf 71. Kırkım işlemi

Fotoğraf 72. Kırkılan yünlerin dışarda saçılması

Kırkılan kirli yünler ilk olarak güneşte kurutulmaktadır. Kondal kurutulma nedenini yüne daha iyi ve parlak görünüm sağlamak olduğunu belirtmektedir (Fotoğraf 72).

2.3.1.2. Yünün Yıkanması

Kırkılma işleminden sonrasında yıkamaya geçilmektedir. Geçmişte yünlerin yıkanması dere kenarların yapılırken günümüzde makinelerde yıkama işlemi yapılmaktadır. Kırkımdan önce ve sonra yıkanan yün usta için elverişlidir.

Kondal keçe atölyesine yıkanıp kuruyan yünleri ilk olarak "yün ayıklama" işlemine tabi tutulmaktadır. Koyunun sırtında yıkanan yün lifleri birbirinden çok çabuk ayrılır ve pıtıraklarından çabuk kurtulmaktadır. Kondal yünün kalitesine, yün liflerine (kalın, orta, ince) ve renklerine (siyah, beyaz, kahverengi) göre yün ayrımı yapmaktadır. Yünün üzerinde bulunan (pislik, pıtırak, diken, eğilcen) gibi yabancı maddeler makas ve el yardımıyla temizlenmektedir. Yün ayıklama işleminden önce ve sonra terazi yardımıyla tartılır ve çuvallara konulmaktadır.

2.3.1.3. Yünün Kabartılması

Üretimi yapılacak olan keçenin rengine, boyutlarına göre ihtiyacı olan miktar da yünün atılması ve kabartılması işlemine geçilmektedir. Kondal geçmişte yünleri yay ve tokmak ile kabartmakta iken günümüzde bu işlemi tarama makinesinde yapmaktadır. Tarama makinesine atılan yünler ayrılarak ince hale getirilmiş lifler keçe yapımında kullanıma hazır hale getirilmektedir (Fotoğraf 73).

Fotoğraf 73. Tarama makinesinden çıkarılan yün

2.3.2. Yünün Boyanması

Tekstilde kullanılan boyar maddeleri doğal ve sentetik olmak üzere iki gruba ayırmak mümkündür. Doğadan sağlanan bitkisel ve hayvansal boyaların kullanımı tarihin çok eski dönemlerin görülmeye başlamış ve günümüze kadar devamlılığı sürdürmüştür. Bitkisel boyaların yanı sıra hayvansal boyalar da tekstilde uzun süre yaygın bir şekilde uygulanmıştır. Mevsimlerin durumuna göre çeşitlik gösteren bitkilerin çiçek, meyve, yaprak, gövde ve kök gibi kısımlarındaki boyar maddelerden ve doğal yöntemlerle elde edilen bu boyaların kullanımı giderek azalmıştır. 18 yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmasına başlanan sentetik türdeki boyar maddelerin; kolaylıkla temin edilmesi ve bazı uygulama özelliklerine de sahip olmalarından dolayı doğal boyaların kullanımı azalmış sentetik türdeki boyaların kullanımı giderek yaygınlaşmıştır (Ergenekon, 1999, s. 52-53).

Kondal geçmişte doğal çeşitli bitkilerden elde ettikleri kök boya kullanmaktaydı. Keçe kumaşları bitkisel ürünlerle doğal boyamaktaydı. Günümüzde ise Kondal sentetik boya kullanmaktadır. Kondal'ın kullanma nedeni aşırı derecede talep ve fazla sipariş gelmesinden dolayı, boyanın maliyetinin ucuz, daha kolay elde edilmesinden,

uygulamada özelliğinin kolay olmasından gibi birçok nedenlerden dolayı sentetik boya tercih etmektedir.

Sentetik boyaların yaygın şekilde kullanıldığı alanlardan birisi de keçecilik sanatıdır. naaşlı keçe ürünlerinin zemin ve bezemelerinde kullanılan yün; sahip olduğu doğal renklerle(beyaz, kahverengi, siyah vb.) veya sentetik boyar maddeler ile renklendirme yapılmaktadır. (Ergenekon, 1999, s. 53).

Keçe yapımında kullanılan yün elyaflarının boyanması için iki yöntem uygulanmıştır. Birinci yöntem önceden mordanlanmış elyafla boyanın birlikte kaynatılmasıdır. Bu yöntemle boyanan elyafların içinde boyalar kalacağı için keçe yapım öncesinde tekrar tarama yapılmalıdır. İkinci yöntemde bitkiler kaynatılarak bekletilmiş ve sonra çözelti süzülerek kullanılmıştır. Önceden mordanlanan elyaf 85 derecede bir saat kaynatılarak çözeltide bir gün bekletilmiş ve boyama tamamlanmıştır. Elyaf boyandıktan sonra iyice durulanmıştır (Genç, 2020, s.41-42).

Kondal yünü lif veya kumaş olarak boyamaktadır. Lif halinde boyanan yünler suyu çok fazla çekmesi ile ağırlaşmasına ve yün liflerinin ortada toplanmasına sebep olmaktadır. Kondal "yün lifini boyama işleminde çok enerji ve güç sarf etmekteyiz" diyerek sentetik boyalar sayesinde renk yelpazesini genişletmiştir (Fotoğraf 74-75).

Renklendirme işlemi çoğunlukla atölye ortamında gerçekleştirilmektedir. Boyanın hazırlanma sürecinde ihtiyaç olan boyar maddenin, su ve mordan kullanım miktarı ustanın tecrübelerine, deneyimlerine göre uygulanmaktadır ve mordan olarak sirke veya tuz tercih edilmektedir. Renklendirme işlemi sırasında lif halindeyken ya da kumaş halinde iken yapılmaktadır. Lif halinde olan renklendirme işlemi, yünün kalitesine, uzunluğuna ve renklerine göre ayrılmasından sonra yapılan bir işlemdir. Sentetik boyar maddelerde renklendirme işlemi, yün liflerinin tarama makinesine tabi tutularak kabartılmış hale getirilmekten daha sonra demetler halinde getirerek naaşlıkta uygulanmaktadır (Ergenekon, 1999, s.53).

Fotoğraf 74. Sentetik boyalarla renklendirilmiş yünler

Fotoğraf 75. Renkli yün

Kumaş olarak boyama işleminde, koyunlardan kırpılan yünler yıkanılıp kurutulur. Yünler tarama makinesinden geçirilerek kullanılmaya hazır hale getirilir. Hasır üzerine 1 veya 2 milim kalınlığında 12 metre uzunluğunda tarama makinesinden çıkarılan yün incecik ve eşit bir şekilde çırpı yardımı ile dökülür. Dökülme işlemi

bittikten sonra süpürge yardımıyla su serpilir. Hasır sıkıca sarılarak tepme makinesinde 1,5 saat tepilir. Tepildikten sonra keçeleşerek kumaş haline gelir. Kumaş uzunluğu 12 metre olan bu keçeler ortadan ikiye bölünerek, 6 metre uzunluğunda 2 ayrı keçe kumaşı elde edilir. Farklı renklerle boyama yapılacağı için kumaşlardan birden fazla keçe kumaşı yapılır. 6 metrelik keçe kumaşları rulolar halinde sarılır.

Fotoğraf 76. Keçe kumaşların kazanda boyanması

Yapılacak olan keçe için renkler belirlenir. Belirlenen renkler sırayla kumaşlara basılır (Fotoğraf 76-77). Kaynayan suya kullanılmak istenilen boya ilave edilir. 6 metre uzunluğundaki parçalar için 250 gr boya kullanılmaktadır. Kumaşlar sopa yardımı ile sırayla bastırılır. Keçe kumaşlar tamamen kazana basıldıktan sonra boyalı suda yaklaşık 80 dereceye kadar kaynama işlemi 20 dakika devam eder. Kumaşların boya ile bütünleşmesi ve bünyeye işlemesi için asit ve tuz atılır. Kazana ilave edildikten sonra 10 dakika daha kaynatma işlemine devam edilir. Asit ve tuz oranı farklılık gösterebilmektedir. Kazandaki boyalı su tamamen berraklaşarak boyanın kumaş bünyesine işlenmesi sağlanır. Kazandan sopa yardımıyla kumaşlar çıkarılır. Kumaşlar su ile yıkanır. Kuruması için serilir. Kuruyan keçe kumaşlar dörde katlanarak, rulo halinde sımsıkı sarılır.

Fotoğraf 77. Sopa yardımıyla keçe kumaşlar kazana basılması

"Tepme Keçecilik sanatında uygulanan diğer bir renklendirme yöntemi ise üretim aşamasından sonra gerçekleştirilmektedir. 3-4 mm. inceliğinde üretilen tepme keçe yüzey veya kumaş daha sonra yöreye özgü renklerle hazırlanmış boyanın içerisine daldırılmaktadır. İstenilen rengin elde edilmesine kadar kaynatılan daha sonra bol su ile durulanan ve suyu giderilen keçe kumaş (Fotoğraf 78) 'de görüldüğü gibi kurumaya bırakılmaktadır. Yöreye özgü çeşitli renklerde boyanan keçe yüzeyler (kumaşlar), planlanan desene uygun şekilde kesilmekte ve yerleştirilmektedir" (Ergenekon, 1999, s. 53).

Fotoğraf 78. Boyanan keçe kumaşların kurutulması

2.3.3. Naaşlık Hazırlama İşlemi

Kompozisyonu oluşturulmuş naaşlı keçeye uygun 6 metre uzunluğunda keçe kumaşları istenilen renklerde boyanmaktadır. Kondal, "naaşlık için keçe parçaları atölyemde sürekli bulundururum" Kuruyan keçe kumaşlar 4'de katlanır. Rulo haline getirilerek sımsıkı sarılır (Fotoğraf 79). Kondal, geçmişte geleneksel desen renkleri

olan (kırmızı, siyah, mavi, kahverengi) kullanılmaktayken renk yelpazesini seksen renge çıkarmıştır.

Naaşlı keçe yapımı için naaşlıklar kesilir ve döşeme işlemine başlanır. Renklendirilmiş kumaşlar hasır üzerine deseni oluşturulabilmesi için kumaşlar geleneksel keçe motiflerinin yanında Isparta bölgesinin yöresine ait motifler kullanılmaktadır. Baklava, göbek, daire, kulak, tekleme, zincir, yıldız gibi geleneksel motifler hasıra yerleştirilmektedir. Geleneksel naaşlı keçe için Kondal "düz kesim" ve "kırtıklı kesim uygulamaktadır (Fotoğraf 80).

Fotoğraf 79. Naaşlıkların sarılması

Fotoğraf 80. Düz kesim kırtıklı kesim

Bir santim eninde düz olarak kesilen naaşlıklara "düz kesim naaşlıklar", çapraz olarak kesilen naaşlıklara "kırtıklı (çapraz) kesim naaşlıklar" denilmektedir (Fotoğraf 81).

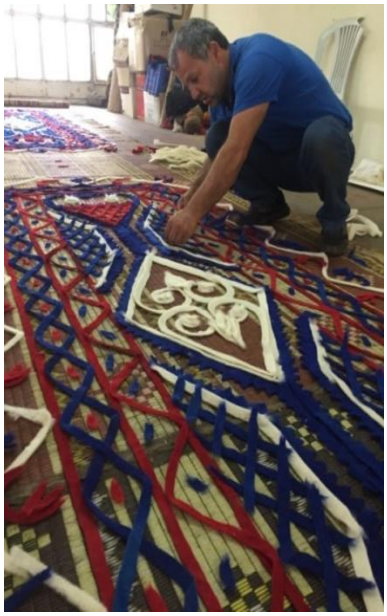
Desenli keçe için hazırlanan naaşlıklar hasır üzerine kenar çizgileri belirlenip düz kesim naaşlıklarla çizildikten sonra kompozisyon oluşturularak içinin deseni yerleştirilir. Dikdörtgen zemin üzerine geleneksel geometrik motifler, sıklıkla içinin deseni geleneksel naaşlı keçe modelleri yerleştirilerek kompozisyonlar oluşturulur. Geleneksel naaşlı keçe modellerinde her yörenin farklı desenleri ve bu desenlerin de kendilerine ait isimleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 81. Naaşlık kesim işlemi

Keçe atölyesinde yapılan incelemelerde keçe ustalarının uygulanacak deseni hasır üzerine yerleştirme işlemi sırasında herhangi bir kaynaktan yararlanmadıkları anlaşılmıştır. Keçe ustaları eskiden beri kendi yörelerine ait aynı naaşlıkları uyguladıklarından olsa gerek herhangi bir kaynağa ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir.

"Keçeleştirme işlemine başlamadan önce uygulanan desen hazırlama işlemi, genellikle keçe ustaları tarafından yapılmaktadır. Bazı yörelerde kız çocuklarıyla kadınların da bu işte çalıştıklarına rastlamaktadır" (Ergenekon, 1999, s. 65).

Fotoğraf 82. Naaş döşeme işlemi

Kondal " eskiden babam kız kardeşlerime naaşlı keçenin naaşlıklarını yerleştirmeyi öğretti. Ben de bu geleneği kızımla sürdürüyorum" demektedir. Kondal kesilen naaşlıkları hasır üzerine ayak, karış, hesabı yaparak ve hasırdaki çizgilerden yararlanarak iç ve dış hatları belirlemektedir. Naaşlıkların, dış hatları çizildikten sonra desenin yerleştirme işlemine merkezden başlayıp kenarlara doğru kompozisyonu tamamlanmaktadır. Desen yerleştirme işlemi tamamlandıktan (Fotoğraf 82) sonra desenin üzerine hafifçe su verilir. Yer yaygısı yaparken usta geleneksel motiflerin yanı sıra özgün tasarımlar da uygulamaktadır.

2.3.4. Yün Saçma Ve Hasır Bağlama İşlemi

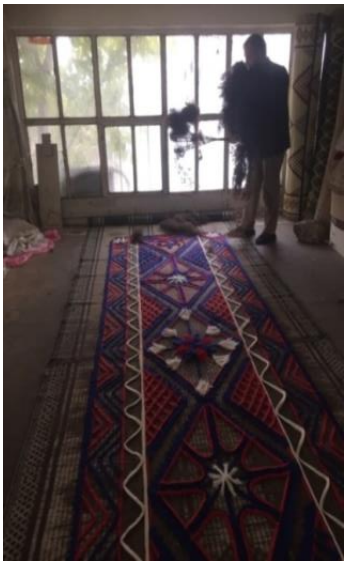
Tarama makinesinden geçirilen yün sağ ele alınır, sol elinde çırpı ile kenardan başlayarak merkeze doğru eşit bir şekilde yünün serpilme işlemi yapılır. Bu işleme "yün saçma işlemi" denilmektedir (Fotoğraf 83).

Fotoğraf 83. Hasan Hüseyin ve Gencer ustaların yün saçma işlemi

Saçma işlemi bir defa değil sürekli ve defalarca yapılmaktadır. Kondal, her sırada yapılan saçılma işlemini göz kararı ile sağlamaktadır. Yapılacak ürüne gidecek yün miktarı belirledikten sonra 2 - 3 kat olarak bu işlem tekrarlanmaktadır.

İlk kat yünün saçılmasından sonra çubuk yardımıyla yün hafif bastırılmaktadır. Süpürge ile hafif su verilerek ikinci kat döşemede eşit miktarda yünler, çırpı yardımı ile tüm yüzeye tekrar serpilir(Fotoğraf 83). Yün dökme işlemi sonunda yaklaşık kalınlığı 20-25cm olur. 20-25cm döşenen yün tepme makinesinden çıkarıldıktan sonra 2cm düşer. Desenli keçenin uzunluğuna göre yün miktarı belirlenir. Keçeye döşenecek yünün miktarı 2 kat olarak bölünür. Birinci katı atılır daha sonra ikinci katı atılır. Örneğin: 8 kiloluk bir desenli keçe için 4 kilosu atıldıktan sonra su verilir. Hafifçe bastırıldıktan sonra kenarları çırpı yardımıyla toparlanarak diğer 4 kiloluk yün serpilir. Tekrardan hafif bir şekilde bastırılarak su verilir.

Fotoğraf 84. Naaşlar yerleştikten sonra yün saçılma işlemi

Keçeleştirme işleminde yazın ılık su, kışın da sıcak su tercih edilir. Yünün saçılma işlemi tamamlandıktan(Fotoğraf 84) sonra kenarları düzeltilir, hasır ile birlikte sıkıca rulo şeklinde dürülür. Kondal rulo haline getirilirken hasırın kaymaması ve hasırın kırılmaması için, rulo yapılmasını kolaylaştırmak ve tepilme sırasında düzenli yapısını korumak için hasırın arasına sırık yerleştirmektedir. Hasır sımsıkı rulo halinde sarıldıktan sonra hasırın açılmaması için ip ile sımsıkı bağlanmaktadır (Fotoğraf 85-86).

Fotoğraf 85. Hasırın rulo yapılarak sarılma işlemi

Fotoğraf 86. Hasırın bağlanma işlemi

2.3.5. Tepme Ve Pişirme İşlemi

Kondal tepme ve pişirme işlemlerinin geçmişte 3 kişi tarafından ritimli bir şekilde, ayak ile tepildiğini, orta ve küçük boyutlu keçelerin mermer tezgâhın üzerinde kol ve el gücüyle tepildiğini ve pişirme işleminin beden gücünü kullanarak gerçekleştirildiğini belirtmektedir. Günümüzde ise insan gücünün yerini makinelerin aldığı görülmektedir.

Fotoğraf 87. Pişirme makinesi

Tepme işlemi tamamlandıktan sonra pişirme işlemi gerçekleştirilir. Pişirme işlemi yapılacak olan keçenin ön kısmı mermer tezgâha yerleştirilir. Keçenin kenarlarına, köşelerine vurarak çekiştirip şeklin düzgün bir form oluşturulması sağlanır. Ön kısmının uçlarından başlayarak sarılıp rulo haline getirilir. Keçenin kenar kısımları lastiklerle tutturulur. Rulo haline gelen keçenin kenar kısımları sıcak su ve sabun yardımıyla ovulur. Sabunun ve sıcak suyun yün liflerinin birbiri ile kenetlenip keçeleşmesini sağlanmaktadır. Pişirme makinesinde 15 dakika tepilir. Pişirme makinesinden çıkarılan keçenin ön kısmı kontrol edilerek, kenarları çekiştirilerek, köşelerine vurularak düzgün bir şekil alması sağlanır. İstenilen şekil alındıktan sonra aynı işlem bu sefer arka kısım için uygulanır. Kenarları sıcak su ve sabunla ovularak işleme devam edilir. 15 dakika daha tepilir. Pişirme işlemi gerçekleşene kadar bu işlem 2 kez ön 2 kez arka sonra tekrar 2 kez ön olarak tekrarlanarak istenilen formun keçeleşmesi sağlanana kadar atölye de ısı, nem, hareket, basınç, sabunlu su ile birlikte liflerin kenetlenmesi sonucunda keçeleşme işlemi Kondal keçenin kontrollü bir şekilde keçeleşmesini sağlamaktadır. Tepme ve pişirme işlemini tamamlamaktadır (Fotoğraf 87).

Teknolojik gelişmelerin keçe sanatına getirdiği yeniliklerden biri olan makineler sayesinde, tepme işlemi insan gücünün yerini makine gücü almıştır ve böylece kısa sürede, daha çok ürünler elde etme imkanı sağlamaktadır (Ergenekon, 1999, s. 71).

Kondal birinci tepme işlemini tepme makinesinde 40-45 dakika teptirmektedir. Birinci tepme işlemi tamamlandıktan sonra hasır rulo açılır ham olan keçeye form ve şekil verme, kenarlarını düzeltme işlemine geçilmektedir. Tepme işleminden çıkarılan keçe desensiz veya desenli olarak "alt-üst" işlemine tabi tutulmaktadır.

2.3.5.1. Alt-Üst İşlemi

Altta kalan ön yüzeyi üstte çevrilerek keçenin ön kısmının yüzeye gelmesi sağlanmaktadır (Fotoğraf 88). Üst kısma gelen keçenin köşesinin üstüne bir kişi ayaklarını biraz açarak basarken diğer köşesinden keçeyi hafifçe asılarak düzgün bir şekil alması sağlanır. Keçenin kenar uçları içeri doğru bir şekilde kıvrılır. Keçenin form ve şekil almasını sağlama için oluşturulan kompozisyonda beyaz bırakılan kenar boşluklarının her köşesi eşit şekilde kenar boşlukları ayarlanarak kıvrılır. Kenarlarını kıvrıldıktan sonra köşelere "kapaklama" işlemi yapılmaktadır.

Fotoğraf 88. Altta kalan naaşlı deseni üstte çevirmesi

2.3.5.2. Kapaklama İşlemi

Keçenin yüzü üst kısma getirildikten sonra kenar uçları kıvrılır. Her köşesi eşit bir şekilde boş bırakılan beyaz kısımlar ayarlanarak elle form verilir. Kenarların kıvrılması ve form verme işlemi tamamladıktan sonra dört köşesine de eşit bir şekilde yün eklemesi veya çıkarılması işlemi uygulanarak "kapaklama" işlemi gerçekleştirilmektedir (Fotoğraf 89).

Fotoğraf 89. Alt-üst işlemi ve beyaz boşlukların düzeltilmesi

Her köşesi kontrol edildikten sonra keçenin düzgün şeklini almasını sağlamak için keçeye sabun ve su serpiştirilerek tepme makinesinde yaklaşık 1,5 saat daha tepilir. Tepme makinesinden çıkan keçe kontrol edilir. Köşelerine vurularak bozuk olan yerlerde düzenlemeler yapılır. Tam istenilen form sağlandıktan sonra pişirme işlemine geçirilir (Fotoğraf 90-91-92).

Fotoğraf 45. Kenarları kapaklanması

Fotoğraf 90. Köşelerin yuvarlanması

Fotoğraf 91. Yün ekleme

Fotoğraf 92. Köşesi yuvarlanarak kontrol edilmesi

Pişirme işlemi için mermer tezgâha, keçenin ön yüzeyi yerleştirilir. Kenarlarına ve köşelerine vurularak veya çekiştirilerek düzgün bir forma dönüştürülür. Ön kısmının uçlarından başlayarak rulo haline getirilir. Keçenin kenar kısımları lastiklerle tutturulur. Rulo haline gelen keçenin kenar kısımları sıcak su ve sabun yardımıyla ovulur. Sabun ve sıcak suyun yardımıyla yün liflerinin birbiri ile kenetlenip keçeleşmesi sağlanmaktadır. Pişirme işlemi için tepme makinesinde 15 dakika daha

tepilir. Tepme makinesinden çıkarılan keçenin ön kısmı kontrol edilerek kenarları çekiştirilerek köşelerine vurularak eşit bir şekil alması sağlanır. İstenilen şekil alındıktan sonra aynı işlem bu kez arka kısım için dürülerek yeniden tekrarlanır (Fotoğraf 93-94-95-96).

Fotoğraf 93. Tüm yüzünü pişirme işlemi

"Pişirme işlemi atölye ortamında ya da hamamda uygulanabilir. Günümüzde ise Urla ve Afyon'da keçe ürünleri hamamda pişirmeye sürdüren keçe ustaları bulunmaktadır. Genel olarak atölye ortamında yani makinada tercih edilmektedir". (Ergenekon, 1999, s. 73).

Pişirmede yaklaşık 50-80 derece sıcaklıkta su ve sabun ile birlikte uygulanmaktadır. Pişme işlemi için gerekli olan sabunla su miktarının ayarlanmasıyla pişme işlemine girecek ürünün ağırlığına bağlı olarak bu miktar değişim göstermektedir. Hamamda pişirme yaklaşık %3, atölyedeki pişirme yaklaşık %10 kadardır.

Fotoğraf 94. Tepilme makinesinden çıkan keçe

Fotoğraf 95. Ön–arka kontrolü

Fotoğraf 96. Rulo yaptıktan sonra kenarları sıcak su ve sabunla ovulur

2.3.5.3. Kurutma İşlemi

Fotoğraf 97. Kurutma aşaması

Hamamda ya da atölyede yapılan pişirilme işlemi tamamlanan keçe ürünlerin; sabunlarını bünyesinden arındırmak için bol su ile çiğnenerek yıkanmaktadır. Üzerindeki suyun sarkması için 12 saat gibi bir sürede hamamda ya da atölyede bekletilmektedir. Güneşte veya gölge ortamına asılarak kurutulur. Keçe ürünleri kurutma işlemi, (Fotoğraf 97-98)yapılan çalışmaların büyüklüğüne göre asarak veya yayarak tercih edilmektedir (Ergenekon, 1999, s. 75).

Fotoğraf 98. Kurutma işlemi

2.4. Gencer Kondal Keçe Atölyesi'nde Yapılan Keçe Çalışmaları

Kondal atölyesinde ilk deneme çalışmalarına, çobanların kullandığı kepenek ve yer yaygısı yapmasından dolayı, ondan öğrendiği gibi yer yaygısı, semer keçesi, yatak keçesi, kepenek yapımı ile başlamıştır. Türk kültürüne ait süsleme sanatlarını araştırmış ve araştırmaları sonucunda - kendi kültürel kökünün de geldiği - Yörük kültüründen esinlenerek desenler tasarlamıştır. Desen tasarımlarında, ilk başlarda çiçek desenlerini geleneksel naaşlı keçe motifleri ile yorumlayarak canlı renklerle uygulamıştır. Canlı renklerin kullanıldığı bu ürünler zamanla renk, teknik, biçim ve motiflerle üretilen bu ürünler özgün tasarım ve yaratıcılık ile üç boyutlu ürünlere dönüşmüştür. Kondal, bunun dışında çeşitli giysiler ve aksesuarlar tasarlayarak çalışmalarını sürdürmüştür.

2.4.1. Naaşsız (Düz) Keçe

Naaşsız (düz) keçe için koyunlardan kırpılan yünler yıkanır ve kurutulur. Kuruyan yünler tarama makinesinden geçerek naaşsız (düz) keçe yapımına hazır hale getirilir. Naaşsız (düz) keçe yapımı için hasır üzerine 3 kat yün döşeme yapılır. İlk kat için yün döşemesi her köşesine eşit bir şekilde çırpı yardımı ile yün serpildikten sonra kenarlarını çırpı yardımıyla düzeltmeleri tamamlanarak ilk kat yün atımı tamamlanır. Çırpı yardımıyla hafifçe bastırılarak ikinci kat yün atımına başlanır. Her katta eşit bir şekilde yün dağıtımı sağlanır. Kenar ve köşelerinde düzenlemeler yapılarak son kat olan üçüncü kat yün atımı yapılarak yün döşeme işlemi tamamlanır. Tamamlanan döşeme işlemine süpürge yardımı ile sıcak su ve sabun serpilir. Hasır sımsıkı sarılarak dürülür. Hasır, ip ile bağlanır. Sıkıca dürülen ve ip ile bağlanan hasır ayaklarla iki kişi

tarafından ritimli bir şekilde ileri geri yaparak dövülür. Kısa süreliğine yapılan bu işlemden sonra 1 saat tepme makinesinde tepilir (Bkz. Tepme Ve Pişirme işlemi). Usta naaşsız (düz) keçe yapımında müşteri talebine ve kullanıma göre uzunluğun ve kalınlığın değiştiğini belirtmektedir (Fotoğraf 99-100-101).

Fotoğraf 99. Naaşsız (düz) keçe

Fotoğraf 100. Naaşsız (düz) keçe kalınlığı

Tepme makinesinden çıkarılan hasır açılarak keçe kontrol edilir. Bir kişi keçenin bir ucuna ayaklarıyla basar, diğer ucundan usta asılır ve keçenin tam şeklini alması sağlanır. Kenarları "kapaklama işlemi" yapılarak kıvrılır (Bkz. Kapaklama işlemi). Su serpilir tekrar hasıra sarılarak ip ile sımsıkı bağlanır. Tepme makinesinde 1,5 saat daha tepilme işlemi gerçekleştirilir. Makineden çıkarılan keçe pişirme işlemine geçilir. Mermere koyularak önden rulo yapılarak kenarlar sabunlanır. Rulo olan keçe mermer

zeminde bileklerden başlayarak dirseklere kadar ileri geri hareketleriyle kısa bir süre yaptıktan sonra pişirme makinesine 15 dakika pişirilir. Pişirme işlemi bittikten sonra çıkarılıp kenarlar düzeltilir. Arka yüzünden, daha sonra tekrar ön yüzünden keçeleşme işlemi sağlanana kadar bu işlem birkaç kez tekrarlanır. Düz bir yüzey elde edildikten sonra asılıp kurumaya bırakılır. Düz keçeler farklı amaçlarla kullanılır. Örneğin: yatak keçesi, yer keçesi, süt keçeci, çadır vb.

Fotoğraf 101. Naaşsız keçe

2.4.2. Naaşlı Keçe

Kondal, naaşlı keçe yapımında öncelik olarak rengi, boyutu ve yapılacak olan geleneksel naaşlık modellerine karar vermektedir. Kullanılacak olan motifler için farklı renklerde 1 veya 2 cm. kalınlığında kumaşlar rulo haline getirilip "düz kesim" ve "çapraz kesim" olarak kesilmektedir. Kondal, hasır üzerine kompozisyonu yerleştirirken cetvel, metre gibi ölçü aletleri kullanmadan hasır üzerinde bulunan şeritlerden, ayak ve karış yöntemiyle de ölçümünü yaparak düz kesim naaşlıklar ile kompozisyonun dış hatlarını belirlemektedir. Merkezden başlayarak kenarlara doğru naaşlıkları geleneksel naaşlık modellerine göre yerleştirmektedir. Bu işleme "naaşlık döşeme işlemi" denmektedir (Fotoğraf 102-103-104-105).

Fotoğraf 102. Naaşlı keçe motifleri

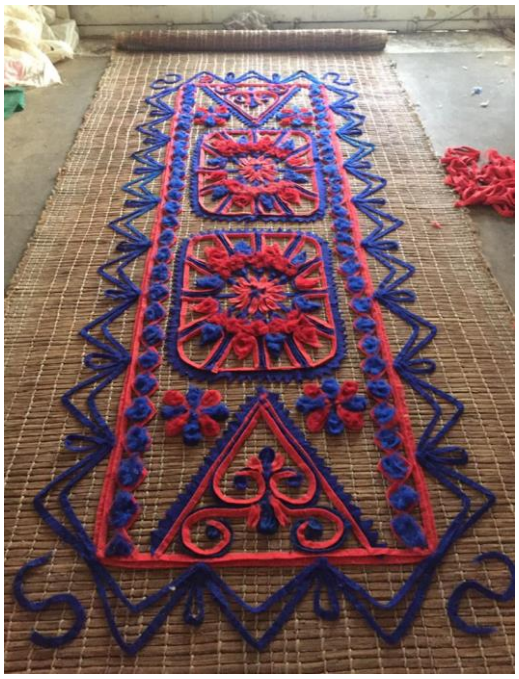

Fotoğraf 103. Naaş döşeme işlemi

Naaş yerleştirme işlemi tamamlandıktan sonra çırpı yardımı ile yün dökülme işlemi gerçekleştirilmektedir. Yün saçılma işleminde kenardan başlayarak ortaya doğru eşit bir şekilde yayılmaktadır. Naaşlı keçeye yünün saçılma işlemi 3 kat gerçekleştirmektedir. Yün çırpı yardımıyla birkaç sıra olarak saçılmaktadır (Bkz. Yün saçma işlemi). İlk kat atılan yün (alt yüzlüğü), saçıldıktan sonra hafif ıslatılır. İkinci

kat atılacak yün (orta yüzlüğü), atılıp tekrar hafifçe ıslatılır. Son kat olan (üst yüzlüğü) atıldıktan sonra yün saçma işlemi tamamlanır. Süpürge yardımıyla su serpilir.

Yün dökme işleminde yaklaşık kalınlığı 20-25cm olan bu işlemde ölçü yün tepme makinesinden çıkarıldıktan sonra 2cm'ye düşer. Naaşlı keçenin uzunluğuna göre yün miktarı belirlenir. Tepme işlemi bitirilip, çıkarıldıktan sonra alt kısmında kalan desen "alt-üst" işlemi ile çevrilerek desenin üst kısma gelmesi sağlanır (Bkz. Alt üst işlemi).

Fotoğraf 104. Naaşlı keçe kompozisyon düzenlemeleri

Fotoğraf 105. Naaşlı keçe kompozisyon düzenlemeleri

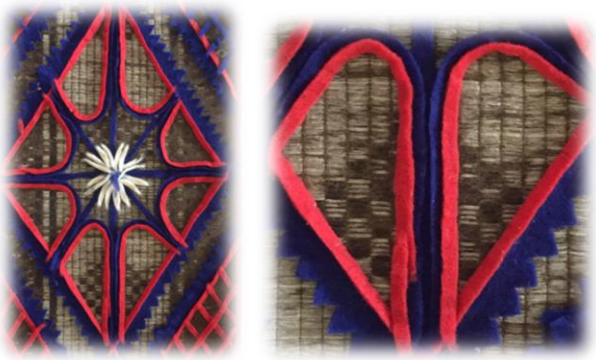
Pişirme işlemi için mermer tezgâha keçenin ön kısmı yerleştirilir (Bkz. Pişirme işlemi).

2.4.3. Geleneksel Naaşlık Motifleri

Kondal, atölyesinde ürettiği tüm çalışmalarında genellikle tavan arası, yıldız, kıvırma, çimen, lamba, ördek ayağı, koç boynuzu, zini, ibrik, çaydanlık (desti), zincir, kırık üçleme, kaz ayağı gibi motifleri kullanarak kompozisyonlar oluşturmuştur.

2.4.3.1. Tavan Arası

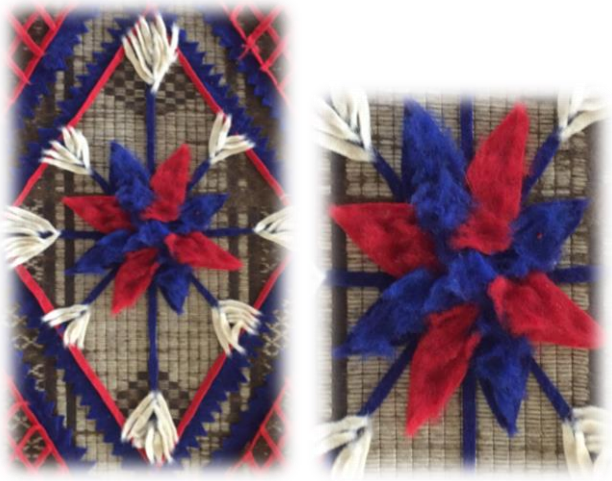
Görünümü mimari yapıların tavan kısmında görülen desenlere benzemesi sebebiyle bu adı almıştır (Fotoğraf 106).

Fotoğraf 106. Tavan arası motifi

2.4.3.2. Yıldız

Görünümü yıldızı andırdığı için bu adı almıştır (Fotoğraf 107).

Fotoğraf 107. Yıldız motifi

2.4.3.3. Kıvırma

Şerit haldeki keçenin içe doğru kıvrılması ile oluşturulan motiftir (Fotoğraf 108).

Fotoğraf 108. Kıvırma

2.4.3.4. Çimen

Görünümü çimene benzemesi sebebiyle bu adı almıştır (Fotoğraf 109).

Fotoğraf 109. Çimen

2.4.3.5. Lamba

Tomurcuk görünümündeki lamba olarak isimlendirilen bu motif Kondal'ın çalışmalarında sıklıkla kullanılmaktadır (Fotoğraf 110).

Fotoğraf 110. Lamba

2.4.3.6. Ördek Ayağı

Üçgen formdaki motifin ördek ayağına benzetilmesinden dolayı bu şekilde isimlendirildiği söylenmektedir (Fotoğraf 111).

Fotoğraf 111. Ördek ayağı

2.4.3.7. Koç Boynuzu

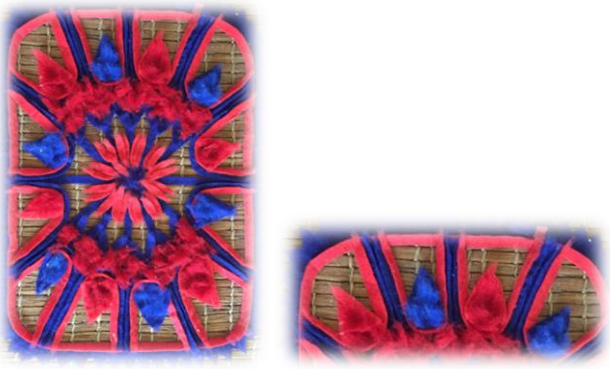
Türk motiflerinde sıklıkla kullanılan koç boynuzu motifi koçun boynuzlarına benzemesi dolayısıyla bu şekilde isimlendirilmiştir (Fotoğraf 112).

Fotoğraf 112. Koç Boynuzu

2.4.3.8. Zini motifi (Tavan Arası Ve Yıldız)

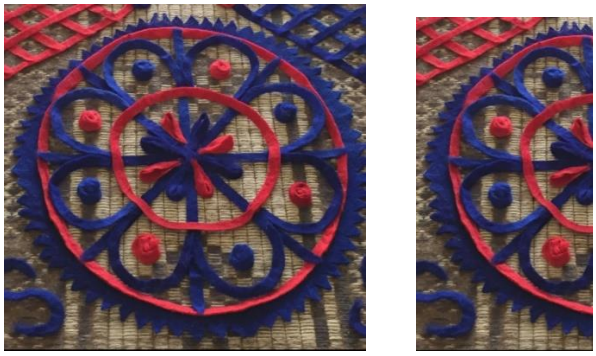
Tavan arası ve yıldız motifinin bir çerçeve içine alınması ile oluşan desenin tamamına "zini" adı verilmektedir (Fotoğraf 113).

Fotoğraf 113. Tavan arası ve yıldız

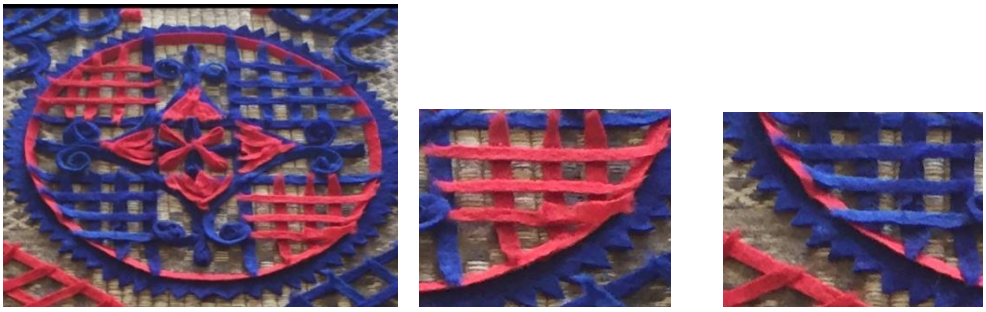
2.4.3.9. Göz

Çerçevenin içinde ziniyle birleşmiş nokta görünümlü göze benzeyen motiflerdir (Fotoğraf 114).

Fotoğraf 114. Göz

2.4.3.10. Baklava Dilimi Ve Zini Motifi

Fotoğraf 115. Baklava dilimi ve zini

2.4.3.11. İbrik, Çaydanlık (Desti)

Türk kültüründe sıklıkla kullanılan nesnelerden ismini almıştır. Görünüm ibrik- testi biçimindedir (Fotoğraf 116).

Fotoğraf 116. İbrik

2.4.3.12. Kenarları Kıvırmalı İkileme (Kenarlı Kıvırma)

Köşeyi tamamlamak için ikilemenin bittiği köşelerde kullanılan bu motif, kıvırma yapılarak kenarları kıvırmalı ikileme veya kenarlı kıvırma motifi diye adlandırılır (Fotoğraf 117).

Fotoğraf 117. Kenarlı kıvırma

2.4.3.13. Zincir

Sıralı bir görünümle zinciri andıran bu motif genellikle bordürlerde kullanılmaktadır (Fotoğraf 118).

Fotoğraf 118. Zincir

2.4.3.14. Kırık Üçleme

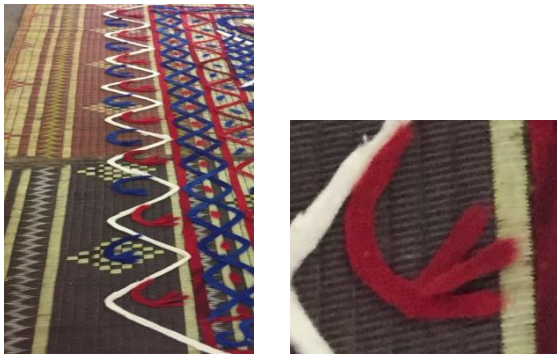
İç içe üç üçgenin tekrarlanmasıyla oluşan bu motif çerçeve ve kenar süslemelerinde kullanılmaktadır (Fotoğraf 119).

Fotoğraf 119. Kırık üçleme

2.4.3.15. Kaz Ayağı

Kaz ayağına benzeyen bu motif tek başına kullanıldığı gibi raporlanarakta kullanılmaktadır (Fotoğraf 120).

Fotoğraf 120. Kaz ayağı

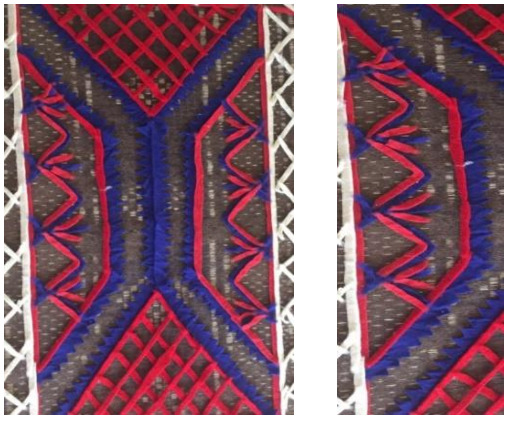
2.4.3.16. İkileme Ve Kulak

Fotoğraf 121. İkileme Ve Kulak

2.4.3.17. Kaz Ayağı (4 Motifli)

Kaz ayağı motifinin dörtlü tekrarı ile elde edilmektedir (Fotoğraf 122).

Fotoğraf 122. Kaz Ayağı

2.4.4. Kepenek Yapımı

Kepenek hayvancılığın yaygın olduğu yerlerde çobanlar tarafından kullanılan omuzlara alınarak giyilen dikişsiz, kolsuz keçeden üstlük. Kepenek çobanların tercihi olarak başlıklı ve ya başlıksız olarak üretilen tek parça halinde üç boyutlu keçe türüdür (Fotoğraf 123).

Kepenek biri sırt diğeri ön kısım olarak 2 parçadan oluşmaktadır. Boyun ve baş dışarıda kalacak şekilde vücudunu sarar boyu diz kapağına kadar uzanmaktadır. Diz kapağından 4 parmak uzun olan kepenekler "gezi" amaçlı kullanılır. Diz kapağından 1 karış aşağıda olanlar ise "yatma" amaçlı kullanılır. Her yöreye göre farklı çeşitlerle kepeneğin içerisinde uyulur. Örneğin; uyuma şekilleri kartal kanadı, yılan dürgüsü, kıvrılma gibi… İyi bir kepenek -15 derecede çobanların içerisinde rahat bir şekilde uyumasını sağlar. İyi ve güzel bir kepenek yağmur yağdığında su geçirmez. Çobanları kış mevsiminde sıcak tutar, soğuktan korur. Akrep ve yılan gibi hayvanlardan korur gelmesini önler. İlkel ama etkili bir uyku tulumu örneğidir. Yazın ise güneşin sıcaklığından korur.

Fotoğraf 123. Kepenek

Kepenek için gereken yün miktarı tartılır. 5-6 kg olanlar çobanların sırtına giyip gezdiği kepenek "gezi" kepeneği ile 7-10 kg arasında standart boyutlarda olan "yatı" kepeneğidir. Ağırlıklar bu giyinme tercihine göre değişmektedir. Tarama makinesinden çıkarılan yünler hasır üzerine 12 ayak ölçülerek (bir ayak ortalama 30

cm gelir.) 12 adımın 7 ayağı geniş dökülerek geriye kalan 5 ayağı kenarlardan 20 şer cm daha içeri dar dökülür.12 ayak ortalama 4,5 metre iken bitmiş bir kepenek 1 metre 20 cm ölçülerinde ortaya çıkmaktadır.

Fotoğraf 124. Ön Ve Arka Kısım Yünlerin Serpilmesi

Hasırın üzerine bir tarafı geniş bir tarafı daha dar olacak şekilde ön ve arka kısmını hasır kalıp üzerine oluşturulacak şekilde çırpı yardımıyla ilk kat yün döşemesi yapılır. Su ve sabun serpilir. Suyun kullanılma miktarı yünün kirli ve temiz olma durumuna bağlıdır. Kirli yünlerde daha az su kullanılır. Daha sonra çırpı yardımıyla hafif bastırarak ikinci kat döşeme gerçekleştirilir. Su ve sabun süpürge yardımıyla tekrar serpiştirilir (Fotoğraf 124). Yün döşemesi tamamlanınca hasır sarılarak kenarları ip ile bağlanarak tepme makinesinde 1 saat tepilir. Kalıplara çeşitli hasırlara sarılır bunlar: ot hasır, naylon hasır, çapıt hasır, bez hasır bunların takriben eni 1 metre 80 cm olur uzunlukları değişiklik gösterir en uzunu 12 metre olur. Bir kalıba 3 kepenek sığar. Birinci tepme işleminden sonra kalıp açılır. Dar olan kısmı geniş olan kısmın üzerine yerleştirilir. Kenarları içe katlanarak el ve tarak yardımıyla didiklenir. Alt kısımları dik omuz kısımları yuvarlanarak vücut şeklini almasını sağlanır bu işleme "kapaklama" denir (Fotoğraf 125-126-127).

Fotoğraf 125. Ön ve arka kısım yünlerin serpilmesi

Fotoğraf 126. Köşelere eksik yün tamamlama

Fotoğraf 127. Köşeleri yuvarlama işlemi

Omuz kısımları biraz kalın olur bunun nedeni yağmur geçirmesini önlemektir. Kaynaşmasını sağlamak amacıyla tarak yardımıyla yün kabartılır (Fotoğraf 128).

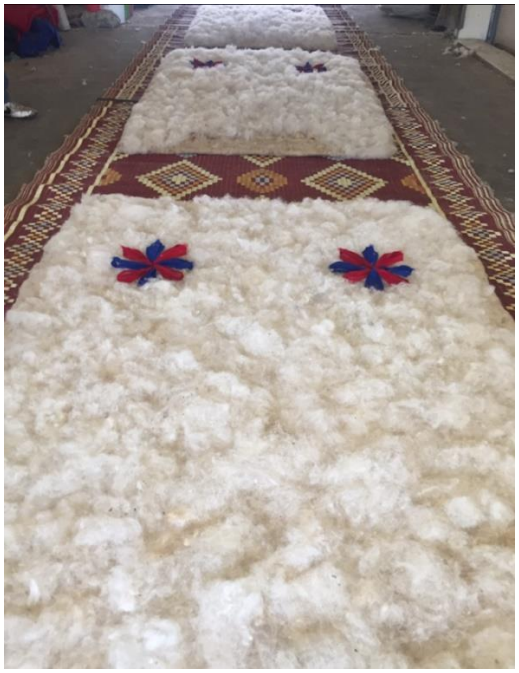

Fotoğraf 128. Kapaklanma İşleminden Sonra Didikleme

Fotoğraf 129. Temiz Bir Kat Yün Döşenir

Alt kısımları dik omuz kısımları yuvarlanarak kenarları kapaklandıktan sonra kapak izlerini yok etmek için ince üzerine temiz tekrardan bir kat yün dökülür (Fotoğraf 129). Omuz detaylarının sağ ve sol kısımlarına keçe naaşlıklar yerleştirilir. Örneğin; Koyun gözü, kulak, yıldız, ay motifleri gibi. (Fotoğraf 130-131).

Fotoğraf 130. Naaşlıkların yerleştirilmesi

Fotoğraf 131. Naaşlıkların yerleştirilmesi

Müşteri talebine göre çobanın adı, soyadı veya kepeneği yapan kişinin adı, soyadı ve şehri gibi yazılar da uygulanabilmektedir.

Kepeneğe başlık eklenecek ise bu işlem aşamasında omuz hizasının yarım metrelik daha yün dökülür. Sıcak su ve sabun serpildikten sonra hasıra sarılır, tepme makinesine yerleştirilir ve tepme işlemi gerçekleştirilir. İkinci tepmeden sonra çıkarılıp, başlığın

"çarkısı" yapılır ve 15 dk. daha tepme makinesinde tepilir. Tepme işlemi tamamlandıktan sonra kepenek kontrol edilir ve içi açılır (Fotoğraf 132-133).

Fotoğraf 132. Kepeneğin içinin açılması

Fotoğraf 133. İçi Açılan Kepenekler

Fotoğraf 134. Kepenek Pişime İşlemi

Pişirme işlemine geçilir.(Fotoğraf 134) Pişirme işleminde kepenek mermer tezgâha koyulur. Sıcak su ve sabun yardımıyla birlikte sopaya sarılarak rulo haline getirilir. Pişirme işleminde ön kısım sopa yardımıyla rolü haline getirilir ve kenarları sıcak su ve sabun yardımıyla ovalanır 15 dk pişirme makinesinde tepilir aynı işlem arka kısmı

için daha sonra sağ ve sol kısmı için gerçekleştirilerek tekrar tekrar açılıp sabun ve su ile ovularak pişirme makinesine 15'lık sürelerde tepilme işlemi sağlanır. (Fotoğraf 135) 4 kez tekrarlanan bu işlem sonucunda kepenek suyla yıkanıp "çul" adı verilen çulla sarılıp 20 dk daha dövülür bu işleme "boğçalama" denir. Yaklaşık 1,5- 2 saatte tamamlanır.

Fotoğraf 135. Tüm yönleriyle pişirme işlemi

Fotoğraf 136. Alt eteğinden bıçakla kesilmesi

Fotoğraf 137. Kenarların ovulması

Sabunlu su ve buhar işlemiyle pişirdikten sonra bitirme işlemi geçilir. Suyu süzülen kepenek için alt kısımdan başlayarak ortadan ikiye bıçak yardımıyla kesilir. (Fotoğraf 136).

Kesilen yerler bıçak izini kaybetmek için el ile ovulur (Fotoğraf 137). Kepenek düzeltilir sadece üst tabakası kesilir alt etekleri açılır. Alt eteği kesilir. Yaka kısmı ise su ve sabunla ovulur. Kurumasını sağlamak için asılır. Pişirme işlemi ise eskiden hamamda sıcak ve buharlı bir ortamda 3 kişi ile kepenek rulo şeklini alır bilekten başlayarak dirseklere kadar devam ederek pişirme işlemi başlanır. Tamamen kol gücü ile kepeneğin ön kısmı tamamlanır. Bu işlem ön-arka-sağ-sol olarak 4 kez kol gücü ile tekrarlanır. Pişirme işlemi gerçekleşene kadar güç ve sabır ile kepenek ovalanarak dövülür. Bir kepenek 4-5 saatte tamamlanır(Fotoğraf 138).

Fotoğraf 138. Kepenek

2.4.5. Sikke Yapımı

Fotoğraf 139. Sikke çeşitleri

Sikkeler, geçmişten günümüze kadar yapımında değişikliğe uğramayan ürünler arasında yer almaktadır. Sikke yapımı için öncelikle sikke kalıplarına ihtiyaç vardır. Kayın, gürgen, meşe gibi ağaç çeşitlerinden yapılan sikke kalıbı, kişinin baş ölçüsüne göre şekillenmesi sağlamak için kullanılan araçtır. Eskiden sikke kalıpları ahşap ustaları tarafından elde yapılan kalıplar günümüzde tornada çekilmektedir (Fotoğraf 139).

Yünler yıkanır ve kurutulur. Kuruyan yünler didiklenerek tarama makinesi işleminden geçirilir. Çırpı yardımıyla yün kabartma işlemi yapılır. Kabartılan yünler düz veya oval formda tek kat iki adet ve farklı boyutlarda (60x120cm - 50x110cm) olmak üzere hasır üzerine yün dökülür. Çırpı yardımı ile kenarları düzeltilerek yün hafifçe bastırılır. İstenilen düzgün bir form sağlandıktan sonra süpürge yardımıyla sıcak su serpiştirilir. Alınan siparişe göre 8-10 sikke yün yayılır. Hasır sıkıca rulo halinde sarılarak tepme makinesinde 1 saat tepilir. Tepme makinesinden çıkarılan birinci kalıbın kenarları makas ile kesilerek istenilen form verilir. İkinci kalıbın kenarları bıçkı yardımıyla tiftiklenir. İkinci kalıp birinci kalıbın üzerine getirilerek kenarları kapaklama işlemi yapılır. Kapaklama işlemi ile birbirine kaynaşması sağlanır. Oval şeklini alması sağlanır. Usta, kapaklama izlerinin kapanması için üzerine incecik bir yün dökerek, süpürge ile sıcak su serpiştirir. 1 saat daha tepme makinesinde teperek sikkenin arasını açar ve oval bir form verir. Her tarafı kapalı içi boş bir çuval gibi olan sikkeye bu haldeyken el ile form verilir. İçi açılan sikke baş ölçüsüne uygun olan bir kalıba yerleştirilerek bir ucundan diğerini ucuna çekiştirilir ve düzgün bir şekilde form alması sağlanır. Sikke, taraklı bir tahtayla ovalanır ve kalıp ile bütünleşmesi sağlanır. Elle

ovalayarak şekil vermeye devam edilir. Kalıp formunu aldıktan sonra ağaç zımparasıyla çok hafif zımparalanarak yarım kalan pürçekli tüylerin yok olmasını sağlanır. Daha sonra sikkenin yüzeyi, tıraşlanarak ve yakılarak pürüzsüz bir hale getirilir. Sert ve dik durması için de tutkalı su kullanılır.

Kondal sikke yapımında Afyon ve Bolvadin'de yetiştirilen oğlak tiftikleri ile kuzu yünlerinin karıştırılarak elde edilen yünlerini kullanmaktadır. Sikke kahverengi oğlak tiftiğinden yapılmaktadır. Sikke üzerine motif, desen yerleştirilerek renkli olarak yapılabildiği gibi tek renk olarak ta çalışılabilmektedir. Kondal'a göre, sikkenin özü tek renk ve boyasız olmasıdır.

2.4.6. Çadır Yapımı

Keçe çadır kış mevsiminde sıcak, yaz mevsiminde serindir. Hava şartlarında koruyucu ve dayanıklıdır. Kolayca kurulabilen keçe çadır, farklı boyutlarda, daire planlı ve kubbe şeklinde çatısı bulunmaktadır. Keçe çadırın dış iskeleti tahta sopalarla ve enli kolonlar sayesinde rüzgar ve fırtınaya karşı güçlendirilir. İskeleti tamamlandıktan sonra çadırın tepe kısmına keçe yerleştirilir (Fotoğraf 140). Daha sonra kaplama işleminde keçe ahşap iskeletin giriş hariç tamamını kaplayan yüzey tamamen keçelerle kaplanır (Fotoğraf 141).

Fotoğraf 140. İskeletinin yapılma aşaması

Fotoğraf 141. Çadır

Kapı kısmı ise dikdörtgen bir keçe parçasıyla örtülür. Kapı kısmı yaz mevsimlerinde rulo halinde katlanılır (Fotoğraf 142). Keçe çadırın iç kısmı da keçelerle kaplanır ve zemin altına keçe halılar serilmektedir. Minderler yerleştirilerek hazır hale getirilir (Fotoğraf 143).

Fotoğraf 142. Dış Kısmını Kaplama Aşaması

Fotoğraf 143. Çadırın İç Kısmı

TRT 1’de 2021 yayınlanan Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde kullanılan çadırın üst kısmında bulunan motifli keçeler, çadırın etrafını saran desenli keçeler, obada bulunan bayraklar, çadırların bazı bölümünde bulunan yer yaygıları ile çadırın iç kısmında bir ucundan diğer bir ucuna kadar uzanan motifli keçeler Gencer Kondal tarafından yapılmıştır (Fotoğraf 144-145-146-147-148).

Fotoğraf 144. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde kullanılan üst ve kenar motifleri (https://www.trtizle.com/canli/tv/trt-1).

Fotoğraf 145. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde obanın tepeden görünümü (https://www.trtizle.com/canli/tv/trt-1)

Fotoğraf 146. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde kullanılan çadırın iç kısmında bulunan motifler (https://www.trtizle.com/canli/tv/trt-1)

Fotoğraf 147. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisinde kullanılan çadırlar ve bayraklar

(https://www.trtizle.com/canli/tv/trt-1)

Fotoğraf 148. Alpaslan Büyük Selçuklu dizisindeki kullanılan çadırlar ve bayraklar (https://www.trtizle.com/canli/tv/trt-1)

2.4.7. Yelek Yapımı

Kondal'ın atölyesinde desenli veya desensiz olarak çeşitli renk ve modellerde genellikle önü düğmeli keçe yelekler yapılmaktadır. Keçe yelekler kalıpla çalışıldığı gibi pratik kesimlerle de yapılabilmektedir (Fotoğraf 149).

Fotoğraf 149. Yelek çeşitleri

2.4.8. Ortopedik Terlik Yapımı

Kondal'ın en büyük destekçisi eşi Dilek Hanım, geleneksel keçe ürünlerinin yanı sıra keçeden terlik yaparak, ayak ağrısı olanlara ortopedik keçe terlik üretimlerinin arz talep ilişkisinde önemine dikkat çekmiştir. Büyük ilgi gören ortopedik keçe terliklerini Dilek Hanım günde 25 çift olarak yapmakta idi.

Ortopedik terlik, vücudun ayaklara yaptığı baskıyı azaltarak, gün boyu yaşanan yorgunluk, ağrı ve sızı hislerinin hafifletilmesine yardımcı olmaktadır. Yumuşak, esnek ve konforludur (Fotoğraf 150).

Fotoğraf 150. Ortopedik terlik ve ortopedik bebek ayakkabısı

2.4.9. Kırlent Yapımı

Kondal, "dış kısmı keçeden içi yün dolu yumuşacık kırlentlerimiz bulunmaktadır. İstenilen ölçü ve boyutlarda renk çeşitlerimiz ile özgün tasarımlar ve talebe göre halı ve koltuklara uygun kırlent kombinleri yapmaktayım" demektedir. Arz talep ilişkisine göre değişkenlik gösteren bu kırlentler oldukça rahat ve konforludur (Fotoğraf 151).

Fotoğraf 151. Kırlent ön ve arkadan görünüm

2.4.10. Hediyelik Eşyalar ve Aksesuarlar

Fotoğraf 152. Semazenler

Hediyelik eşyalar sınıfında küçük boyutlarda süs ve kişisel kullanım nesneleri, anahtarlık, semazen, takılar, kitap ayraçları, minik sikkeler, minik kepenekler vb. artan, yarım kalan keçe malzemelerin değerlendirilmesiyle ortaya çıkan keçe ürünlerdir (Fotoğraf 152-153).

Fotoğraf 153. Kitap ayracı

Günümüzde ise Kondal ürün yelpazesine halı grubunda olan yer yaygılarını da dahil etmiştir. Hatta (Fotoğraf 154) görülen halı ve kırlent çalışması İsviçre ülkesine bir çok desen ve modeller satılmaktadır.

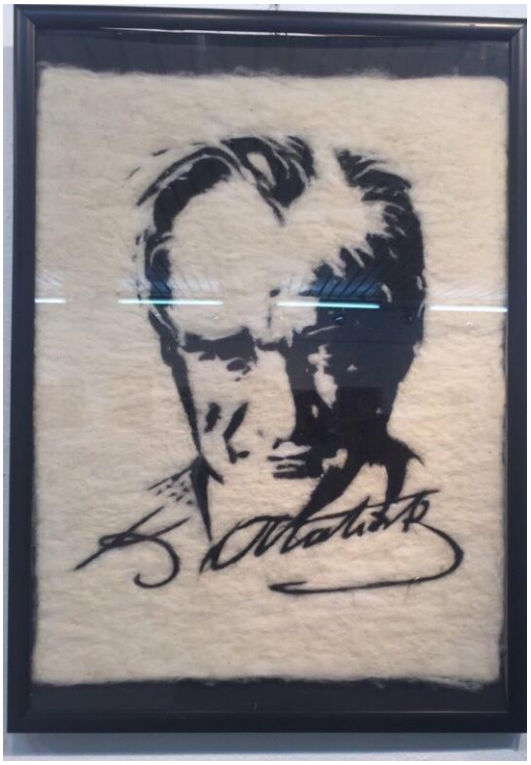

Fotoğraf 154. Takımlı halı ve kırlent çalışması

Kondal'ın atölyesinde ıslak keçe uygulamaları yanısıra iğneli keçe çalışmaları da yapılmaktadır. İğneli keçe çalışmalarını tüm ürünlerde uygulamak mümkündür. İğneler orta, kalın ve toplu diye üçe ayrılır. Yapılacak ürün ve desen, arz ve talebe göre değişiklik göstermektedir. Ancak Kondal iğneli çalışmalarını sadece portre çalışmalarında detaylı yüz kısmını belli etmek için ve ışık - renk tonlamalarında iğne kullanmaktadır (Fotoğraf 155-156-157).

Fotoğraf 155. İğneli Geyik Pano

Fotoğraf 156. Mustafa Kemal Atatürk'ün Portre Çalışması

Fotoğraf 157. İğneli Keçe Halı Tasarımları

.

2.4.11. Gencer Kondal'ın Yapmış Olduğu Ürün Kataloğu

Gencer Kondal'ın atölyesinde yapılan giysi ve giysi aksesuarları ile ev tekstil ürünleri ve benzeri bazı sanatsal uygulamaları bu bölümde yer almaktadır.

Fotoğraf 158. Keçe Sabunlar

Örnek No: 1

Fotoğraf No: 158

Kullanım Amacı: Keçe sabunlar

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli keçe

Ürünün Boyutları: 8 cm x 8 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 159. İpek şal üzerine Keçe ve Ebru

Örnek No: 2

Fotoğraf No: 159

Kullanım Amacı: Şal

Ürünün Yapılış Tarihi: 2021

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: En: 70 cm x 160 cm

Açıklama: İpek şalın üzerine ebru deseni yapılmış ve kenarları keçeyle döşenerek tepme makinesiyle tepilmiştir.

Fotoğraf 160. Mini kepenekler

Örnek No: 3

Fotoğraf No: 160

Kullanım Amacı: Kepenek

Ürünün Yapılış Tarihi: 2022

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: En: 60 cm Boy: 80 cm

Açıklama: 7-8 yaş grubu çocuklar için yapılmıştır.

Fotoğraf 161. Keçe bel kuşağı

Örnek No: 4

Fotoğraf No: 161

Kullanım Amacı: Kuşak.

Ürünün Yapılış Tarihi: 2010

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: Beden: 36-54

Açıklama: Kuşak haline dönüştürülen keçe ürüne kapitone yapılmıştır.

Fotoğraf 162. Ecoprint baskı kaban

Örnek No: 5

Fotoğraf No: 162

Kullanım Amacı: Kaban

Ürünün Yapılış Tarihi: 2021

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: Beden: 36

Açıklama: Ürün bitki yaprakları ve çiçekleri kullanılarak tepme keçeden ecoprint baskı ile kaban (üst giyim) olarak uygulanmıştır.

Fotoğraf 163. Ecoprint baskı şal

Örnek No: 6

Fotoğraf No: 163

Kullanım Amacı: Şal

Ürünün Yapılış Tarihi: 2021

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 80 cm x 160 cm

Açıklama: Ürün, bitki yaprakları ve çiçekleri kullanılarak tepme keçeden ecoprint baskı ile şal olarak uygulanmıştır.

Fotoğraf 164. Keçeden şapka-eldiven-kaban

Örnek No: 7

Fotoğraf No: 164

Kullanım Amacı: Şapka-eldiven-kaban

Ürünün Yapılış Tarihi: 2021

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: Beden: 38

Açıklama: Ürünler kalıp oluşturarak dikişsiz olarak uygulanmıştır.

Fotoğraf 165. Araba koltuk minderi (Takım lisanslı ürün)

Örnek No: 8

Fotoğraf No: 165

Kullanım Amacı: Araba koltuk minderi (Takım lisanslı ürün)

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel ürün Antalya/Muratpaşa

Uygulanan Teknik: İğneli ve tepme keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 50 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 166. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın portre çalışması

Örnek No: 9

Fotoğraf No: 166

Kullanım Amacı: Pano

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel portre çalışması Ankara

Uygulanan Teknik: İğneli ve tepme keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Sayın Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın portre çalışması iğneli keçeyle detaylar işlenmiş ve tepme makinesiyle tepilmiştir.

Fotoğraf 167. Tavus kuşu motifli yer yaygısı

Örnek No: 10

Fotoğraf No: 167

Kullanım Amacı: Yer Yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2019

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel yer yaygısı Konya

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 140 cm x 2,5 m

Açıklama: Tavus kuş motifli tepme keçeden yapılan yer yaygısı.

Fotoğraf 168. Çanta

Örnek No: 11

Fotoğraf No: 168

Kullanım Amacı: Çanta

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel çanta tasarımları Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 40 cm x 50 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 169. Bot

Örnek No: 12

Fotoğraf No: 169

Kullanım Amacı: Bot

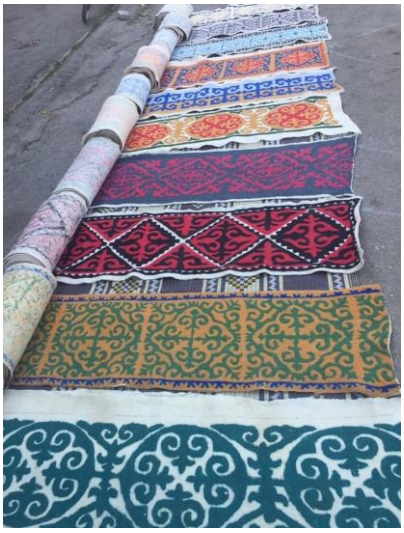
Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 37 numara

Açıklama: Ürün kalıp hazırlanarak dikişsiz uygulanmıştır.

Fotoğraf 170. Çadırlarda kullanılan desen motifleri

Örnek No: 13

Fotoğraf No: 170

Kullanım Amacı: Çadırlarda kullanılan dış cephe donanımları

Ürünün Yapılış Tarihi: 2021

Ürünün Bulunduğu Yer: İstanbul

Uygulanan Teknik: İğneli ve tepme keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x800 cm

Açıklama: TRT 1 Alpaslan Büyük Selçuklu dizisine özel isteğe bağlı çadırlarda kullanılan dış cephe donanımı olarak hazırlanan çalışmalarda özel desen motifleri kullanılmıştır.

Fotoğraf 171. Zeugma "Çingene Kız"

Örnek No: 14

Fotoğraf No: 171

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 80 cm x 110 cm

Açıklama: Pişirilen renkli keçeler, mozaik parçaları gibi küçük küçük kesilip, kompozisyon oluşturulmuş ve tekrar tepilmiştir.

Fotoğraf 172. Mozaik balıklar

Örnek No: 15

Fotoğraf No: 172

Kullanım Amacı: Yer Yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2018

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: Pişirilen renkli keçeler, mozaik parçaları gibi küçük küçük kesilip, kompozisyon oluşturulmuş ve tekrar tepilmiştir.

Fotoğraf 173. Üç boyutlu Gül ve Lavanta

Örnek No: 16

Fotoğraf No: 173

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta

Uygulanan Teknik: İğneli ve tepme keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Isparta Rosa Therapy Hotel'in duvarlarını süslemek amacıyla üç boyutlu gül ve lavanta çalışmasıdır.

Fotoğraf 174. Kurt portresi

Örnek No: 17

Fotoğraf No: 174

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2018

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: İğneli keçeden kurt portresi işlenmiştir.

Fotoğraf 175. Yer Yaygısı

Örnek No: 18

Fotoğraf No: 175

Kullanım Amacı: Yer Yaygısı

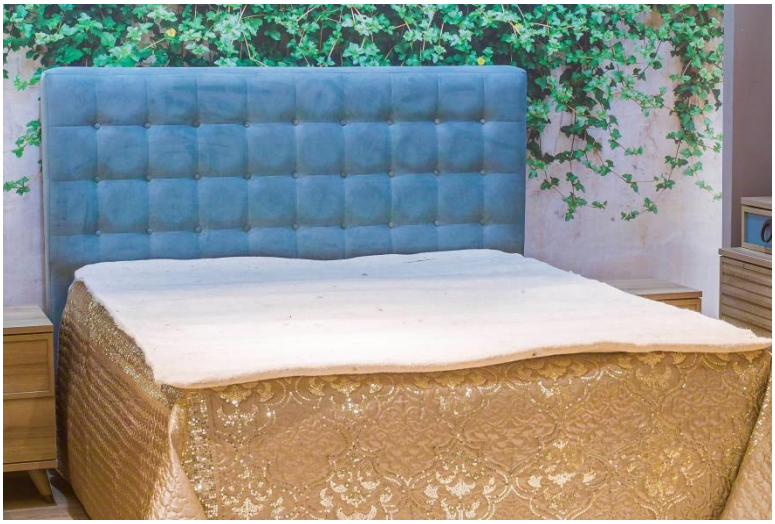
Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 80 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 176. Yatak keçesi

Örnek No: 19

Fotoğraf No: 176

Kullanım Amacı: Yatak keçesi

Ürünün Yapılış Tarihi: 2000

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 1,5 m x 2 m

Açıklama: -

Fotoğraf 177. Yer yaygısı

Örnek No: 20

Fotoğraf No: 177

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım yer yaygısı İstanbul

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 150 cm x 240 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 178. Yer yaygısı

Örnek No: 21

Fotoğraf No: 178

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 140 cm x 250 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 179. Köpek portresi

Örnek No: 22

Fotoğraf No: 179

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel köpek portresi /Afyonkarahisar

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Tablo iğneli keçe ile yapılmıştır.

Fotoğraf 180. Seccade

Örnek No: 23

Fotoğraf No: 180

Kullanım Amacı: Seccade

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım seccade /Isparta

Uygulanan Teknik: İğneli keçe

Ürünün Boyutları: 60 cm x 150 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 181. Seccade

Örnek No: 24

Fotoğraf No: 181

Kullanım Amacı: Seccade

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım seccade /Isparta

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: En: 60 cm Boy: 150 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 182. Seccade

Örnek No: 25

Fotoğraf No: 182

Kullanım Amacı: Seccade

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım seccade/ Isparta

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 60 cm x 150 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 183. Kedi yuvası

Örnek No: 26

Fotoğraf No: 183

Kullanım Amacı: Kedi yuvası

Ürünün Yapılış Tarihi: 2022

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 40 cm x 60 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 184. Yer yaygısı

Örnek No: 27

Fotoğraf No: 184

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım yer yaygısı /İstanbul

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 185. Yer yaygısı

Örnek No: 28

Fotoğraf No: 185

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım yer yaygısı /İsviçre

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 186. Yer yaygısı

Örnek No: 29

Fotoğraf No: 186

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım yer yaygısı /İsviçre

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 140 cm x 250 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 187. Yer yaygısı

Örnek No: 30

Fotoğraf No: 187

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Kişiye özel tasarım yer yaygısı/ İsviçre

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 188. Mustafa Kemal Atatürk'ün portre çalışması

Örnek No: 31

Fotoğraf No: 188

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Detayları iğneli keçeden yapılan tablo yeniden tepilmek suretiyle uygulanmıştır.

Fotoğraf 189. Mustafa Kemal Atatürk'ün portre çalışması

Örnek No: 32

Fotoğraf No: 189

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Detayları iğneli keçeden yapılan tablo yeniden tepilmek suretiyle uygulanmıştır.

Fotoğraf 190. Mustafa Kemal Atatürk'ün portre çalışması

Örnek No: 33

Fotoğraf No: 190

Ürünün Cinsi: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Detayları iğneli keçeden yapılan tablo yeniden tepilmek suretiyle uygulanmıştır.

Fotoğraf 191. Portre çalışması

Örnek No: 34

Fotoğraf No: 191

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Detayları iğneli keçeden yapılan portre yeniden tepilmek suretiyle uygulanmıştır.

Fotoğraf 192. Mustafa Kemal Atatürk tablo çalışması

Örnek No: 35

Fotoğraf No: 192

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Detayları iğneli keçeden yapılan tablo yeniden tepilmek suretiyle uygulanmıştır.

Fotoğraf 193. Seyit Onbaşı tablosu.

Örnek No: 36

Fotoğraf No: 193

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 70 cm

Açıklama: Detayları iğneli keçeden yapılan tablo yeniden tepilmek suretiyle uygulanmıştır.

Fotoğraf 194. Yer yaygısı

Örnek No: 37

Fotoğraf No: 194

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 140 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 195. Yer yaygısı

Örnek No: 38

Fotoğraf No: 195

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 180 cm x 330 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 196. Yer yaygısı

Örnek No: 39

Fotoğraf No: 196

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 197. Yer yaygısı

Örnek No: 40

Fotoğraf No: 197

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 198. Yer yaygısı

Örnek No: 41

Fotoğraf No: 198

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

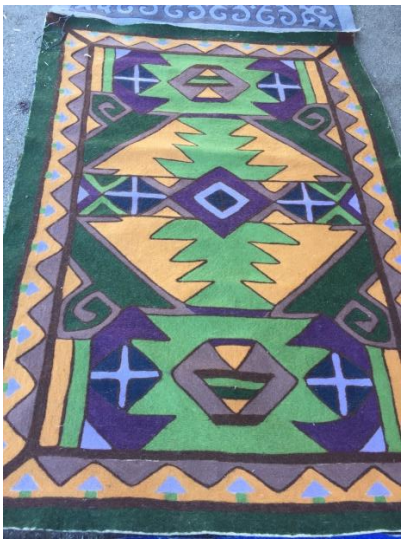
Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 140 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 199. Yer yaygısı

Örnek No: 42

Fotoğraf No: 199

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 200. Yer yaygısı

Örnek No: 43

Fotoğraf No: 200

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 201. Yer yaygısı

Örnek No: 44

Fotoğraf No: 201

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli keçe

Ürünün Boyutları: 130 cm x 260 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 202. Yer yaygısı

Örnek No: 45

Fotoğraf No: 202

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 50 cm x 120 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 203. Şapka

Örnek No: 46

Fotoğraf No: 203

Kullanım Amacı: Şapka

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme Keçe

Ürünün Boyutları: 62 cm x 25 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 204. Yer yaygısı

Örnek No: 47

Fotoğraf No: 204

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

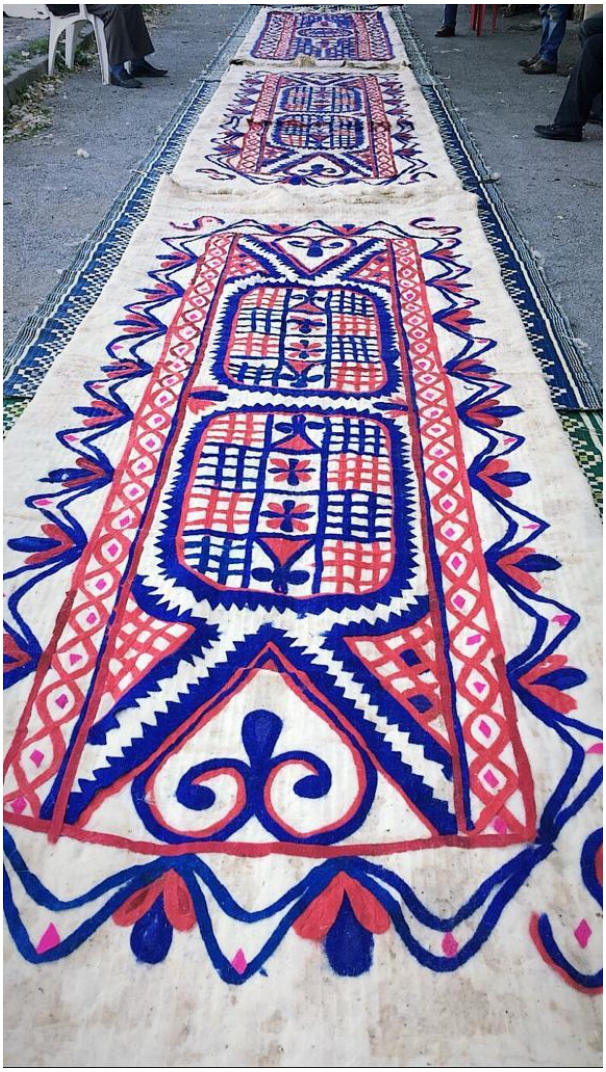
Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 80 cm x 330 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 205. Yer yaygısı

Örnek No: 48

Fotoğraf No: 205

Kullanım Amacı: Yer yaygısı

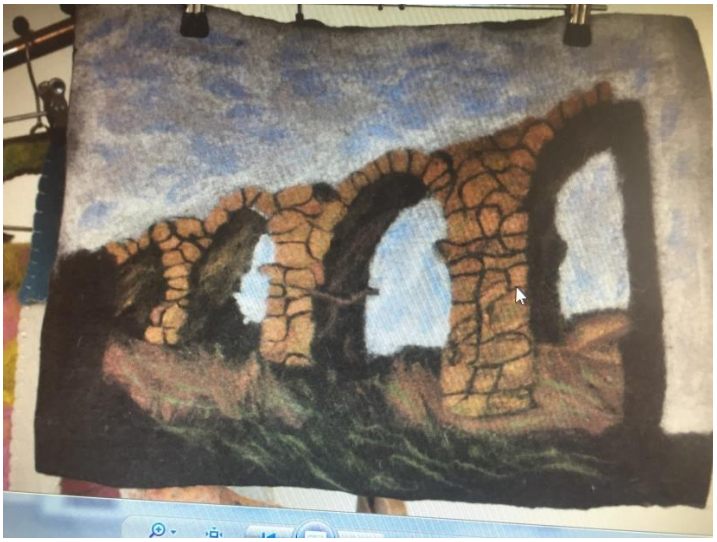
Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 150 cm x 240 cm

Açıklama: -

Fotoğraf 206. Su kemerleri tablo çalışması

Örnek No: 49

Fotoğraf No: 206

Kullanım Amacı: Tablo

Ürünün Yapılış Tarihi: 2020

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: İğneli Keçe

Ürünün Boyutları: 40 cm x 50 cm

Açıklama: Detayları iğneli keçeden yapılan tablo yeniden tepilmek suretiyle uygulanmıştır.

Fotoğraf 207. Türkiye Okçuluklar Federasyonuna yapılan bayrak ve sancaklar

Örnek No: 50

Fotoğraf No: 207

Kullanım Amacı: Bayrak - sancak

Ürünün Yapılış Tarihi: 2021

Ürünün Bulunduğu Yer: Isparta/Yalvaç

Uygulanan Teknik: Tepme keçe

Ürünün Boyutları: 100 cm x 80 cm

Açıklama: Türkiye Okçular Federasyonuna özel olarak tepme keçeden yapılmış bayrak ve sancak çalışmaları.

BÖLÜM III

3.1. Kondal'ın Açtığı Sergi Ve Workshoplar

Kondal devlet sanatçısı kimliğiyle Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın organize ettiği festivaller de verilen gün boyunca yaptığı keçe çalışmalarını festival sonunda sergi açmıştır. Akdeniz bölgesinde birçok Halk Eğitim Merkezi'nde ve Olgunlaştırma Enstitülerinde keçe ve keçecilik dersleri tamamlandıktan sonra öğrencileriyle yapılan işlerin sergisini açmıştır. Antalya-Isparta illerinde her yıl düzenlenen belli kurum ve kuruluşların sponsorluğunda, Uluslararası Sanat Festivalleri kapsamında, resim, seramik, mozaik, heykel, keçe vb. birçok sanat dalları ile uğraşan yurt içinden ve yurt dışından birçok sanatçıyı bir araya getirilmektedir. Uluslararası Sanat festivalleri başarılı sanatçıların teknik, bilgi ve becerilerini farklı kültürden gelen sanatçılarla birlikte günümüze ve geleceğe aktaran çalışmalar yapılmaktadır. Kültürel değerlerimizin başka uluslarla bir araya getirilmesi, çalışmaların Yalvaç Keçe Evi, Pisidia Antiokhela Antik Kenti, Yalvaç Müzesinde sergi açılmaktadır.

Fotoğraf 208. Keçe tanıtımı

Fotoğraf 209. Keçe tanıtımı

3.2. Kondal'ın Verdiği Eğitimler

Kondal keçeciliğin güncel üretimlerini sürdürürken, keçe atölyesinde eğitimler vererek keçeciler yetiştirmekte ve kolektif çalışmalar gerçekleştirmektedir. Kültür ve Turizm Bakanlığı eğitim dairesinin 'Somut Olmayan Kültürel Miras taşıyıcılarını arttırmak' amacıyla atölyesinde uyguladığı kurslarda, öğrenciler keçe yapımını öğrenirken aynı zamanda meslek edinmektedirler. Halk Eğitim Merkezi'nde ve Olgunlaştırma Enstitülerinde keçe ve keçecilik dersleri vermektedir (Fotoğraf 210).

Fotoğraf 210. Keçe Eğitimi

3.3. Kondal'ın Ticaret Yaptığı Ülkeler

Kondal, keçeleşme özelliğinin yüksek olmasından dolayı yurtdışına doğal yün ve yünlerde renk yelpazesini genişleterek renkli keçeleri ve keçeden yapılmış ürünler ihraç etmektedir. Hollanda, Almanya, İsviçre, Rusya, Tacikistan, Özbekistan, Kırgızistan, Ukrayna, Norveç yün ihraç etmenin yanı sıra Ukrayna'ya çadır, yoğa minderi İsviçre'ye de kırlent ihracatı yapmaktadır (Fotoğraf 211-212).

Fotoğraf 211. Kırlent

Fotoğraf 212. Yoga Minderi

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

4.1. SONUÇ

Keçeciliğin doğabilmesi için iki unsurun bir arada bulunması gerekmektedir. Bunlar; hayvancılığın ve koyunculuğun gelişmesi ve soğuk bir iklim olmasına bağlıdır. Farklı coğrafyada yaşayanlar, keçe üretim ve tüketimle ile birlikte yaşam biçimlerini şekillendirilerek kültürlerini oluşturmaktadır. Endüstrileşme ve küreselleşmeyle birlikte, kültürel mirasımız olarak keçeciliğin üretim ve tüketim biçimi, olumsuz etkileyerek yok olmasına neden olmaktadır. Keçe ve Keçeciliğin kendi özünü kaybederek zaman ve değişimle diğer kültürlerle aynılaşmasına neden olmuştur. Günümüzde de keçe tasarım, yaratıcılık ve uygulama çalışmaları yapan sanatçı, tasarımcı, araştırmacı, akademisyenler ile babadan-oğula tecrübe, bilgi paylaşımıyla gerçekleşen ve Keçeciliği kendine meslek edinen girişimciler ve usta profilleri ile karşılaşılmaktadır. Teknolojik çağla birlikte geçmişte yapılan yer yaygısı, kepenek, sikke, çadır iken yerini kaban, ayakkabı, kuşak, şal, şapka, duvar panosu yerini almıştır. Yerel ve geleneksel kültürü korunmas, yenilenerek, yerli üretimlerin yaşatılıp, yeniden yeşertilerek, keçenin ekolojik bilincinin yayılması görevini sürdüren Kondal, araştırma-geliştirme, tasarım ve pazarlama üzerine de bir iş modeli geliştirmiştir. Gencer Kondal atölyesinde, tasarım ve katma değeri yüksek işlerin yanında, küçük ve ekonomik olarak herkesin ulaşabileceği keçeden yapılmış hediyelik eşyaların da üretimine yer vermektedir. Bunların dışında atölyede küçük boyutlarda ev ve kişisel kullanım nesneleri, anahtarlık, takılar, kitap ayracı, mumluk, vb. keçeden yapılmış nesneler de üretilmektedir. Kondal, herkesin maddi açıdan ulaşılabilir bu ürünlerin pazarlanabilmesi ile bu işin ekonomik döngüsüne de katkı sağladığını belirtmektedir. Kondal her zaman ileri görüşlü ve teknoloji kullanımına açık olmuş bunu desen çalışmalarına da yansıtmıştır. Desenlerin modellenmesinde projeksiyon kullanması bunun bir göstergesidir.

Atölyesini, araştırma-geliştirme ve üretim alanı olarak tanımlayan Kondal, dükkanını işlerinin görünürlüğü ve dışa açık bir vitrin ve pazarlama alanı olarak ifade etmektedir. Yaz aylarında dükkanının, ziyaretçilerin en çok uğradığı zaman olması nedeniyle bir tanıtım noktası olarak adlandıran Kondal, yaz aylarında işlerin çok yoğun olduğunu ve haftanın her gününde dükkanında çalıştığını belirtmektedir.

Kondal, turizm için de önemli bir malzeme olan keçenin ve keçeden yapılmış ürünlerin, hediyelik eşya sektöründe mutlaka fark edilip bir kültür ürünü olarak kullanılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Çünkü her kentin sembolleri ve kültürel değerlerinin bulunduğunu belirten Kondal, bunları tanıtmak için kaybolmaya yüz tutan bu zanaatın tasarımla buluşup, estetik değeri yüksek, işlevi olan ürünlerle kentin turizmine renk, canlılık ve katma değer kazandırılmasının ve bunun planlanmasının altını çizmektedir.

Kondal, bu meslekle uğraşanların, hep hayal ettiğini ancak, gerçekleşme sürecinde genellikle ticari ve finansal engellerle başa çıkmakta zorlandıklarını belirterek kendisinin bu örnekler arasından sıyrılıp çıktığını belirtmektedir. Ustanın bir yandan duygusallığı gerektiren yaratıcılığını sürdürdüğü, öte yandan sürekli öğrenen bir yaklaşımla tutum geliştirerek satış, tanıtım ve pazarlama gibi eylemlerin bir arada olduğu kendi iş modelinin öyküsünü, radyo, televizyon ve konferanslarda yaptığı söyleşiler aracılığıyla aktarmıştır.

Kondal, işin hem yaratıcılık hem de girişimcilik kısmında yer alarak, keçeciliği, yeniden canlanan bir meslek haline dönüştürmüş ve kendi ismiyle bir marka yaratmaktadır. Ayrıca keçeue verdiği eğitimlerle kadınların ve gençlerin istihdamına da katkı sağlayarak, bölgesel ruhu koruyabildiğinde özgün, yerel ve bireysel yaratıcılık ruhu geliştirdiğine inanmaktadır.

Sonuçta Kondal,Yalvaç'ta 'yavaş tasarım' niteliği taşıyan bir iş modeli yaratmıştır. Yaptığı iş modeli ile hem Yalvaç ilçesinin hem de keçeciliğin tanıtımını sağlamakta, turistik açıdan yerel değerlerin izlenebilir ve satın alınıp taşınabilen, güncel unsurlara dönüştürmektedir. Kendi tasarımlarıyla, ilçenin tanıtımının yanında, ülkenin kültürel miras tanıtımını, uluslararası fuar ve festivallere katılarak ve buralarda sergiler yer alarak gerçekleştirmektedir.

Gencer Kondal iş modeli gibi örnek vakalar, geleneksel sanatların günlük yaşamda yeniden yaratmalarının mümkün olabileceğini göstermektedir. Uluslararası ve kültürlerarası işbirlikleriyle keçecilik diğer zanaatlar üzerine deneysel, sanatsal, kültürel çalışmalar ve tasarım araştırmalarının akademik alanda daha geniş bir biçimde ele alınmasının; ayrıca, sanat ve tasarım alanlarında yenilikçi yaklaşımlarla projelerin gerçekleştirilmesine devam edilmesi daha derin yerel, sosyal ve ekonomik katkılar

sağlayabileceği açıktır. Kondal'ın günümüzde ecoprint baskı çalışmalarına da yer vermektedir.

Keçe ve Keçeciliği gelecek nesillere aktarabilmek için, üniversitelerimizdeki Güzel Sanatlar Fakülteleri, Meslek Yüksek Okulları ve Liselerdeki Geleneksel El Sanatları Bölümlerinin müfredatlarında teorik ve uygulamalı keçe derslerine yer verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Valilik ile Belediye destekli Halk Eğitim ve Olgunlaştırma merkezlerinde, kurslar açılmalı ve genç çıraklar yetiştirilmelidir. Keçecilik mesleğinin önemi ve bu mesleğin yeni iş alanı olarak her gence anlatılması gerekli ve önemlidir.

KAYNAKÇA

Akça, H. (1994). Afyonkarahisar'da Geleneksel El Sanatları, *Kültür ve Sanat Dergisi,* Sayı: 21, 50-51.

Anonim, (1989). T.C. Sanayi Ve Ticaret Bakanlığı Küçük Sanatlar Ve Sanayi Bölgeleri Ve Siteleri Genel Müdürlüğü Türk El Sanatları Araştırma Raporu, Ankara.

Arpaözü, S. (2021). 19.Yüzyıl Askeri Keçe Başlıkların Tespiti Ve Yeni Tasarımlarda Yorumlanması, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat Ve Tasarım Anasanat Dalı, Isparta.

Balcıoğlu, Tevfik (2012). "Redesigning Turkish Cult Objects from Tradition to Modern", ICDHS- Design Frontiers, Concepts, Technologies, 8th Conference of the International Committee for Design History and Design Studies. 20 October, São Paulo, Brazil

Begiç, H. N. (2013). *Geçmişten Günümüze Konya Keçeciliği,* Kültür Yayınları, Konya.

Begiç, H.N. (1999). Konya'lı Keçe Sanatçısı Mehmet Girgiç Ve Eserleri,**(**Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Anadilim Dalı, Konya.

Beverland, M. (2011). *Slow Design, Design for the Triple Bottom Line - Society, Environment, Business,* The Design Management Institute.

Çağıl, N. (2009). Keçe Sanatı Ve Giysiye Uyarlanması, (Yüksek Lisans Tezi),Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tekstil Ve Moda Tasarımı Anasanat Dalı Tekstil Ve Moda Tasarımı Programı, İstanbul.

Ergenekon, C. B. (1999). *Tepme Keçelerin Tarihi Gelişimi Renk Desen Teknik Ve Kullanım Özellikleri,* Kültür Bakanlığı, Ankara.

Genç, M. (2020). Keçede Kökboya Kullanımı, Folklor Akademi Dergisi. *Cilt: 3*, Sayı: 4, 33 – 52.

Gürçay, H. (1967). Keçe Ve Keçecilik, *Türk Etnografya Dergisi*, Sayı: IX, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 21-32, Ankara.

Honoré, C. (2004). In Prase of Slow, How A Worldwide Movement Is Challaneging The Cult of Speed, Great Britain, Clays Ltd, St Ives plc.

Ilgın, Ö. (2011). 21. Yüzyıl Başında Tepme Keçe Ürünlerinin Geleneksel Ve Çağdaş Tasarımlar Açısından İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Küçükkurt, Ü. & Oyman, N.R. (2018). *Afyonkarahisar'da Keçe Üretimi Ve Keçe Atölyeleri,* Afyonkarahisar, Kültür Yayınları.

Nail Tan/Türk Halk Edebiyatında Ticarî Şiirler", *Size Dergisi*, Sayı: 66, İstanbul.

Ovacık, M. Gümüşer, T. (2016). Geçmişten Günümüze Keçe: Ayfer Güleç İş Modeli Üzerine Bir Analiz, *Yedi: Sanat, Tasarım Ve Bilim*, 155-171. Erişim Adresi: Dergisihttps://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/203798

Önder, D.G. (2014). Isparta İlinde Yaşayan El Sanatları, (Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk El Sanatları Anabilim Dalı, Isparta.

Özyer, H. (2012). İzmir İli Tire İlçesinde Keçe Sanatının İncelenmesi,(Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü El Sanatları Eğitimi Ana Bilim Dalı, Ankara.

Sarı, Ö. (1982). *Yün Liflerinin Oluşumu Ve Yapısı,* Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, İzmir

Seyirci, M. – Topbaş, A. (1999). "Anadolu'da Keçecilik", Erdem Dergisi Halı Özel Sayısı III, Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara.

Soysaldı, A. (2008). Toros Türkmenlerinde Keçecilik, *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, Sayı: 8, Ankara, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.

Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük* (10.baskı), Ankara, TDK.

Usta, A. (2019). *Türk Sanatları Keçe*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültür (A.Ş)Yayınları.

Vetró, Mihály. (2015) *Nemez A Teremtő Kelme*, Magyar Művészetı Akadémıa.

Yalçınkaya, R.G. (2009). *Halk Plastik Sanatlarından Keçecilik ve Afyonkarahisar'da Yansıması: Keçeye Ter Düştü*, Elik Yayınları, Uşak.

Yazıcıoğlu, Y. Ergenekon, C. Aydın, S.H. (1997). *Keçeden Yapılan El Sanatları Ürünlerinin Çağdaş Bir Yorumla Uyarlanması*. Türkiye'de El Sanatları Geleneği Ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyumu Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1861, Hagem Yayınları, 237, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:51, Ankara.

Yıldır, E. (2015). *İsting/Çeçen-İnguş Halkının Keçe Sanatı*, Kafkas İnguş Dostluk Derneği, İstanbul.

Kaynak Kişiler

Kondal, G. Keçeci, Sözlü Görüşme 2021

Kondal, H.H. Keçeci, Sözlü Görüşme 2021

İnternet Yayınları

www.tdk.gov.tr.(05.06.2010).

https://w3.sdu.edu.tr/haber/8304/ispartanin-kulturel-mirasi-kaybetmek-yok

https://aregem.ktb.gov.tr/TR-258611/ahmet-yasar-kocatas.html

https://www.trtizle.com/canli/tv/trt-1

EK-2. Görüşme Formu

GÖRÜŞME FORMU

Öğrenim Durumunuz Nedir?

Keçeciliğe Kaç Yaşında Başladınız?

Keçeciliği Kimden Öğrendiniz?

Kaç Yıldır Keçecilik Yapıyorsunuz?

Atölyeniz Var Mı?

Atölyenizi Anlatabilir Misiniz?

Keçe Yapımında Uygulanan Ön Aşamaları Anlatır Mısınız?

Atölyenizde Yapılan Keçe Çalışmalar Nelerdir?

Yörenize Özgü Motifleri Anlatır Mısınız?

Keçe Ürün Yelpazenizi Nasıl Değiştirdiniz?

Keçe Ürün Yelpazenize Hangi Ürünlerle Çeşitlendirdiniz?

Keçecilikte Püf Noktanız Var Mı?

Keçecilik Eğitimleri Verdiniz mi?

Ticaret Yaptığınız Ürünler Ve Ülkeleri Sayar Mısınız?

Keçeciliğin Yok Olmaya Yüz Tutmasının Sebebi Nelerdir?

Günümüzde Keçecilik Hangi Aşamadır?

Keçecilikte Kullandığınız Makineleri Anlatır Mısınız?

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	https://orcid.org/0000-0002-4686-2357
Adı Soyadı	Emine Kondal
Doğum Yeri	Isparta/Yalvaç
Doğum Tarihi	01/01/1996

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	Güzel Sanatlar Fakültesi
Bölüm	Seramik

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Güzel Sanatlar Enstitüsü
Anabilim Dalı	Sanat Ve Tasarım Anabilim Dalı

İLETİŞİM

Adres	Saray Mahallesi Yunusemre Sokak No:29 Kat:3 Daire:5
E-mail	eminekondal1710@gmail.com